

**OKUL YÖNETİCİLERİNİN OKULLARDA ŞİDDETİ
ÖNLEMEDE SAHİP OLMASI GEREKEN YETERLİKLER
ÜZERİNE BİR İNCELEME
(UŞAK İLİ ÖRNEĞİ)**

Eşref UÇAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bölümü

Danışman: Yrd.Doç. Dr. M.Akif HELVACI

Uşak

Haziran, 2010

**OKUL YÖNETİCİLERİNİN OKULLARDA ŞİDDETİ ÖNLEMEDE SAHİP
OLMASI GEREKEN YETERLİKLER ÜZERİNE BİR İNCELEME
(UŞAK İLİ ÖRNEĞİ)**

Eşref UÇAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bölümü

Danışman: Yrd. Doç. Dr. M.Akif HELVACI

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran, 2010

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

OKUL YÖNETİCİLERİNİN OKULLARDA ŞİDDETİ ÖNLEMEDE SAHİP OLMASI GEREKEN YETERLİKLER ÜZERİNE BİR İNCELEME (UŞAK İLİ ÖRNEĞİ)

Eşref UÇAR

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2010

Danışman: Yrd. Doç. Dr. M.Akif HELVACI

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin görüşlerine göre orta öğretim kurumlarındaki okul yöneticilerinin öğrenciler arasındaki şiddeti önlenmede sahip olması gereken yeterlikleri belirlemektir. Bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırmanın evreni, Uşak ili merkez ve beş ilçesinde ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerden oluşmaktadır. Araştırmanın evreninde 36 devlet orta öğretim okulu bulunmaktadır. Bu devlet ortaöğretim okullarında 991 öğretmen görev yapmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise random yöntemi ile seçilen 352 öğretmen den oluşmaktadır.

Araştırmacılar tarafından oluşturulan, güvenilirliği ve geçerliği test edilen bir ölçme aracı kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 15 paket programında çözümlenmiştir.

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterlilik düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için t-testi uygulanmıştır. Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterlilik düzeylerinin okul türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi (anova) uygulanmıştır.

Araştırma bulguları öğretmenlerin görüşlerine göre, okul yöneticilerinin şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterliklerden öğrenci,veli-çevre ve eğitim ortamı boyutunda pek çok düzeyde,öğretmen boyutunda ise çok düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: *Okul Yöneticisi, şiddet*

ABSTARCT**A RESEARCH OVER SCHOOL MANAGERS' REQUIRED
QUALIFICATIONS ON PREVENTING VIOLENCE AT SCHOOLS
(UŞAK CASE)****Eşref UÇAR****Educational Sciences Department****Uşak University Social Sciences Institute, June 2010****Advisor: Yrd. Doç. Dr. M.Akif HELVACI**

In the research it is aimed to determine the required qualifications of high school managers' on preventing violence among students from the view of teachers. In the research scanning model was used.

The universe of the study consists of 36 puplic high school teachers in the city center and in five towns of Usak. 991 teachers works In these puplic high schools. 352 teachers are selected by random sampling.

In the research a scale is formed by the searcher and its validity and reliability were tested. The data is analyzed by SPSS 15 packet program.

T-test is used to determine whether from the view of teachers the level of required qualifications of school managers' on preventing violence differenciated according to the gender. One-way Anova is used to determine whether from the view of teachers the level of required qualifications of school managers' on preventing violence differenciated according to school type.

According the findings -from the view of teachers in the level of required qualifications of school managers' on preventing violence-, student, parent-environment and education atmosphere dimensions are defined at the "upper" level, and the tacher dimension is defined at "high" level.

Key words:*School Manager, violence.*

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

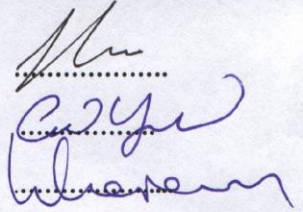
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Eşref UÇAR'ın "Okul Yöneticilerinin Okullarda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler Üzerine Bir İnceleme(Uşak İli Örneği)" başlıklı tezi 17.06.2010 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ**İmza**

Üye (Tez Danışmanı): Yrd.Doç.Dr.M.Akif HELVACI

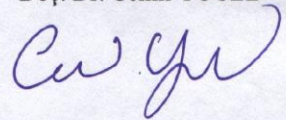
Üye : Doç. Dr. Cemil YÜCEL

Üye : Yrd. Doç. Dr. M. Kemal KARAMAN

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Cemil YÜCEL

ÖNSÖZ

Bu tezi hazırlamamda emeğini, eşsiz tecrübelerini ve değerli zamanını hiçbir şekilde esirgemeyen, beni sürekli destekleyip, motive ederek yol gösteren saygıdeğer danışmanım Yrd.Doç. Dr. M.Akif HELVACI'ya içtenlikle teşekkür ederim.

Araştırmamın değişik aşamalarında tecrübeleriyle destek veren Doç.Dr. Yasemin KEPENEKÇİ'ye, Fatih Harmancı'ya, Mehmet KURUÖZ'e ve Arkin AYDEMİR'e de teşekkürlerimi sunarım.

Eşref UÇAR

ÖZGEÇMİŞ

- Kişisel Bilgiler** :
- Adı Soyadı** : Eşref UÇAR
- Doğum Yeri ve Tarihi** : 01.11.1966
- Lisans Öğretimi** : Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Kamu
Yönetimi
- Yüksek Lisans Öğretimi** :Uşak Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Yönetimi Bilim Dalı
- Bildiği Yabancı Diller** : İngilizce,Arapça
- Bilimsel Faaliyetleri** :
- İş Deneyimi** :
- Çalıştığı Kurumlar** :Kırşehir Çiçekdağı Lisesi Öğretmen,
Yozgat Çayıralan Şehit Er Ahmet Arslan İlköğretim
Okulu Yönetici,
Bursa Orhanbey İlköğretim Okulu Öğretmen,
Uşak Fevzi Çakmak YİBO Yönetici
- Projeler** :
- İletişim**
- e-posta adresi** :ucar666@hotmail.com

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ.....	iii
ABSTRACT	v
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
ÖZGEÇMİŞ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLOLAR LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR.....	xv
1. BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. PROBLEM.....	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	2
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	4
1.4. SAYILTILAR.....	4
1.5. SINIRLILIKLAR.....	4
1.6. TANIMLAR	4
2. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	6
2.1. ŞİDDET.....	6
2.2.ŞİDDET İLE İLİŞKİLİ BAZI KAVRAMLAR.....	7
2.2.1.Akran istismarı.....	7
2.2.2.Akran Zorbalığı.....	8
2.2.3.Ayrımcılık	8
2.2.4.Çete.....	8
2.2.5.Dayak	9
2.2.6.Gözdağı	9
2.2.7.İstismar.....	9

2.2.8.Kötü Muamele.....	9
2.2.9.Saldırganlık.....	10
2.2.10.Taciz.....	10
2.2.11.Yasa Dışı Şiddet.....	10
2.2.12.Zorbalık	10
2.2.13.Zulüm.....	10
2.3. ŞİDDET TÜRLERİ.....	10
2.3.1. Kendine Yöneltilmiş Şiddet.....	11
2.3.2. Kişiler Arası Şiddet.....	11
2.3.3. Kollektif Şiddet.....	11
2.4. SALDIRGANLIK VE ŞİDDET İLİŞKİSİ	12
2.5. ŞİDDETİN NEDENLERİ.....	14
2.5.1. Bireysel Etkenler.....	14
2.5.1.1.Biyolojik Özellikler	15
2.5.1.2.Psikolojik ve Davranışsal Özellikler.....	15
2.5.2. İlişkilerle İlgili Etkenler.....	17
2.5.2.1. Aile Etkisi	17
2.5.2.2. Arkadaş Etkisi.....	18
2.5.3.Toplumsal Etkenler	19
2.5.3.1. Küreselleşmenin Etkisi.....	19
2.5.3.2. Çeteler, Silahlar ve Madde Kullanımı.....	19
2.5.3.3. Sosyal Uyum Düzeyi	20
2.5.4. Sosyal Etkenler	20
2.5.4.1.Demografik ve Sosyal Değişimler.....	20
2.5.4.2. Gelir Dağılımındaki Eşitsizlik.....	21
2.5.4.3. Politik Yapılar (Yargı, Güvenlik vb.).....	21
2.5.4.4. Medyada Şiddet.....	22
2.6.ÇOCUK VE SUÇ.....	23

2.7.OKUL GÜVENLİĞİ KAVRAMI VE İLGİLİ KURAMLAR.....	24
2.7.1. Okul Güvenliği Kavramı.....	24
2.7.2. Okul Güvenliğiyle İlgili Teoriler.....	26
2.7.2.1. Kontrol Teorisi.....	26
2.7.2.2. Okul İklimi Teorisi.....	27
2.7.2.3. Toplumsal Çözülme Teorisi.....	27
2.8.ŞİDDET İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	28
2.9.DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE ŞİDDETİN KARŞILAŞTIRILMASI... 35	
3. BÖLÜM: YÖNTEM.....	38
3.1.ARAŞTIRMA MODELİ.....	38
3.2.EVREN VE ÖRNEKLEM.....	38
3.3.VERİ TOPLAMA ARACI.....	39
3.3.1.Okul Yöneticilerinin Öğrenci Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olmaları Gereken Yeterlikler Alt Ölçeği	40
3.3.2.Okul Yöneticilerinin Öğretmen Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olmaları Gereken Yeterlikler Alt Ölçeği.....	45
3.3.3.Okul Yöneticilerinin Veli-Çevre Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olmaları Gereken Yeterlikler Alt Ölçeği.....	46
3.3.4.Okul Yöneticilerinin Eğitim Ortamı Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olmaları Gereken Yeterlikler Alt Ölçeği.....	48
3.4.VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ.....	50
4.BÖLÜM: BULGULAR	52
4.1 KİŞİSEL BİLGİLER.....	52
4.2.Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önlemede Öğrenci Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular	53
4.3. Cinsiyet Değişkenine Göre Yöneticilerin Öğrenci Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular.....	56

4.4. Okul Türü Değişkenine Göre Yöneticilerin Öğrenci Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular.....	56
4.5.Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önlemede Öğretmen Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular.....	57
4.6.Cinsiyet Değişkenine Göre Yöneticilerin Öğretmen Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular.....	58
4.7.Okul Türü Değişkenine Göre Yöneticilerin Öğretmen Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular.....	59
4.8.Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önlemede Veli Ve Çevre Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular.....	60
4.9.Cinsiyet Değişkenine Göre Yöneticilerin Veli-Çevre Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular.....	61
4.10.Okul Türü Değişkenine Göre Yöneticilerin Veli-Çevre Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular.....	62
4.11.Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önlemede Eğitim Ortamı Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular.....	63
4.12 Cinsiyet Değişkenine Göre Yöneticilerin Eğitim Ortamı Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular.....	65
4.13.Okul Türü Değişkenine Göre Yöneticilerin Eğitim Ortamı Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular.....	65
5. BÖLÜM: TARTIŞMALAR VE YORUMLAR	67
6. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	71
6.1.ARAŞTIRMANIN PROBLEMİNE İLİŞKİN SONUÇLAR.....	71
6.2.ÖNERİLER.....	74
6.2.1. Probleme İlişkin Öneriler.....	74
6.2.2 Araştırmaya İlişkin Öneriler.....	75
KAYNAKÇA.....	76
EKLER.....	85

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1	Araştırma Evrenini Oluşturan Okullar ve Bu Okullarda Görevli Öğretmen Sayıları.....	39
Tablo 2	Tablo 2. Okul Yöneticilerinin Öğrenci Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler Alt Ölçeğinin Madde Analizi Sonuçları.....	41
Tablo 3	Tablo 3. Okul Yöneticilerinin Öğrenci Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler Alt Ölçeğinin Faktör ve Madde Analizi Sonuçları.....	43
Tablo 4	Tablo 4. Okul Yöneticilerinin Öğretmen Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler Alt Ölçeğinin Madde Analizi Sonuçları.....	45
Tablo 5	Tablo 5. Okul Yöneticilerinin Öğretmen Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler Alt Ölçeğinin Faktör Analizi ve Madde Analizi Sonuçları.....	46
Tablo 6	Tablo 6. Okul Yöneticilerinin Veli-Çevre Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler Alt Ölçeğinin Madde Analizi Sonuçları.....	47
Tablo 7	Tablo 7. Okul Yöneticilerinin Veli-Çevre Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler Alt Ölçeğinin Faktör Analizi ve Madde Analizi Sonuçları.....	48
Tablo 8	Tablo 8. Okul Yöneticilerinin Eğitim Ortamı Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler Alt Ölçeğinin Madde Analizi Sonuçları.....	49
Tablo 9	Tablo 9. Katılımcıların Cinsiyet, Mesleki Kıdem, Öğrenim Durumu, Okul Türlerine İlişkin Dağılımları.....	52
Tablo 10	Öğretmenlerin Görüşlerine Göre, Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önleme Bağlamında Öğrenci Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterlikler İle İlgili Betimsel İstatistikler	53
Tablo 11	Katılımcıların Okul Yöneticilerinin Öğrenci Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere Ait Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t- Testi Sonuçları.....	56
Tablo 12	Öğretmenlerin Okul Yöneticilerinin Şiddeti önlemede Öğrenci Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterliklerin Okul Türü Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	57

Tablo 13	Öğretmenlerin Görüşlerine Göre, Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önleme Bağlamında Öğretmen Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterlikler İle İlgili Betimsel İstatistikler.....57
Tablo 14	Katılımcıların Okul Yöneticilerinin Öğretmen Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t- Testi Sonuçları 59
Tablo 15	Öğretmenlerin Okul Yöneticilerinin Şiddeti önlemede Öğretmen Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterliklerin Okul Türü Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları 59
Tablo 16	Öğretmenlerin Görüşlerine Göre, Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önleme Bağlamında Veli Ve Çevre Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterlikler İle İlgili Betimsel İstatistikler 60
Tablo 17	Katılımcıların Okul Yöneticilerinin Veli-Çevre Boyutunda Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere Ait Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t- Testi Sonuçları 62
Tablo 18	Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önlemede Veli-Çevre Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....62
Tablo 19	Öğretmenlerin Görüşlerine Göre, Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önleme Bağlamında Eğitim Ortamı Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterlikler İle İlgili Betimsel İstatistikler.....63
Tablo 20	Katılımcıların Okul Yöneticilerinin Eğitim Ortamı Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere Ait Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t- Testi Sonuçları.....65
Tablo 21	Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Okul Yöneticilerinin Şiddeti önlemede Eğitim Ortamı Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterliklerin Okul Türü Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....66

KISALTMALAR

Akt.	:Aktaran
Çev.	:Çeviren
Ed.	:Editör
İ.Ö.O.	:İlköğretim Okulu
MEB	:Milli Eğitim Bakanlığı
N	:Eleman Sayısı (Adet)
SS	:Standart Sapma
Sd	:Serbestlik derecesi
$\bar{X}$	:Aritmetik Ortalama
Ted,	:Türk Eğitim Derneği
TDK	:Türk Dil Kurumu
DSÖ	:Dünya Sağlık Örgütü
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
WHO	:Dünya Sağlık Örgütü
ILO	:Uluslararası Çalışma Örgütü ,
UNHCR	:Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek:Komiserliği
UNESCO	:Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Organizasyonu
UNODC	:Birleşmiş Milletler Suç ve Madde Ofisi .

1. BÖLÜM: GİRİŞ

1.1.PROBLEM

Şiddet, günümüzde, dünyanın her yerinde olduğu gibi, ülkemizde de yaygınlaşan, bireysel ve toplumsal bir sorun haline gelmiştir. Toplumsal şiddet içeren olayların artması, bu artışın okul çağındaki çocuk ve gençleri de içine alacak şekilde yaygınlaşmasına neden olmuştur. Okullarda şiddet konusu tüm dünyada sorun teşkil etmektedir (MEB, 2006). Okullarda ve okul önlerinde yaşanan olaylar, her gün çok sayıda öğrenci ve öğretmenin yaralanması ile sonuçlanmaktadır. Gün geçtikçe artan şiddet olayları, Türkiye’de eğitim sisteminin çok ciddi bir tehdit ile karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Son yıllarda tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de okullarda şiddet ve suç olayları gün geçtikçe artmaktadır. Şiddet özellikle 2000’li yıllardan itibaren gündemde en sık yer alan konulardan biri olmuştur. Tüm dünya ülkelerinin dikkatini çeken ve çözüm aranan bir olgu haline gelmiştir. Özellikle günümüzde eğitim kurumlarında güncel bir sorun haline gelen ve gençler arasında yaralama ve ölümlerle sonuçlanan kavgaların artmasına yönelik şiddet olaylarının medyada sıkça yer aldığı görülmektedir. Ülkemizde bu alandaki bilimsel çalışmaların sınırlı olduğu bir gerçektir (Dinçer, 2006; Işık, 2006).

Steinmetz (1986) şiddeti, bir bireyin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenirilmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan fiziki veya herhangi bir şekilde davranış ve muamele biçimi şeklinde tanımlamıştır. Holmes’a (1981) göre; şiddet verimsiz bir sistemin harcanmış enerjisi olarak tanımlanmıştır (Akt.Özönder, 2005). Başka bir tanımla şiddet, beden gücünün kötüye kullanılması, silahlı etkiler ve aşırı bir saldırganlık özelliği taşıyan ilişkilerde belirginleşen davranışların tümüdür. Şiddet; her türlü silahlı ya da silahsız, kendine veya başkasına, hayvana veya cansız bir varlığa karşı acımasız fiziki güç içeren bir harektir. Televizyonda şiddetli kaza ve felaketler, kasti veya kazara şiddet, depresyon, yangın gibi tabii olaylar, şiddetin kurbanları, gösterildiği takdirde bu tanıma dâhildir (Çöğün, 1997).

Psikolojik bir olgu olarak şiddet, farklı türlerde ve sıklıkta olmak üzere ailede, okulda, medyada ve genel olarak toplumda ortaya çıkmaktadır. Özellikle okulda şiddet olayları son on yılda dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de

önemli bir sorun haline gelmiştir. Toplumda şiddet içeren olayların artması, bu artışın okul çağı çocuklarını ve gençlerini de içine alacak şekilde yaygınlaşması sonucunda hem uygulayıcıların hem de akademisyenlerin ilgi odağı olmuştur (Ted, 2006). Ciddi bir güvenlik sorunu olduğu kadar, bir eğitim sorunu olarak da ele alınması gerekirken okulda şiddet olaylarının önlenmesi için toplumun farklı kesimlerine; aile, okul, medya, emniyet güçleri gibi önemli roller ve sorumluluklar düşmektedir (Ted, 2006).

Şiddet, nedenleri, failleri ve yöneldiği kesimler ile türü açısından çok boyutlu olup, niteliği, görünümü ve algısı giderek değişmektedir. Çocuklar ve gençler arasında duygusal ve fiziksel şiddet bugün her toplumda yaygın olarak görülmekte olup toplum sağlığı açısından acil çözüm getirilmesi gereken bir konudur. Sokakta, okulda, aile içi ve medyatik şiddet, ihmal, istismar, intihar, sigara, alkol ve madde kullanımı giderek artan bir oranda karşımıza çıkmaktadır (Ted, 2006).

Okullarda yaşanan şiddet olaylarının her geçen gün büyümesi, acil çözüm üretilmediği sürece olayların artarak devam edeceğinin işaretlerini şimdiden vermeye başladığı görülmektedir. İlköğretim okullarında ve liselerde artan öğrenci kavgaları, bazı velilerin sorun çözmek adına okulu basmaları, öğretmenlere ve öğrencilere şiddet uygulanması gibi olaylar artık olağan karşılanır hale gelmiştir (Dinçer, 2006). Günümüz gençliği, içtiği sigaradan, taşıdığı çakıdan, kendisince yarattığı etki alanından kaynaklı olarak bir güç olduğunu düşünmektedir. Gençlerin asıl çatışma mekânları okul dışı olmasına karşın, okul içinde de küçümsenmeyecek oranda bıçakla yaralama, hatta öldürme gibi farklı boyutlarda şiddet olayları yaşanmaya başlamıştır (Dinçer, 2006).

1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı, öğretmenlerin görüşlerine göre okullarda şiddeti önlemede okul yöneticilerinin sahip olması gereken yeterlikleri belirlemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1) Öğretmenlerin görüşlerine göre, okullarda şiddeti önlemede okul yöneticilerinin öğrenci boyutunda sahip olması gereken yeterlikler nelerdir?

a) Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğrenci boyutunda sahip olması gereken yeterlikler, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

b) Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğrenci boyutunda sahip olması gereken yeterlikler, okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2) Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğretmen boyutunda sahip olması gereken yeterlikler nelerdir?

a) Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğretmen boyutunda sahip olması gereken yeterlikler, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

b) Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğretmen boyutunda sahip olması gereken yeterlikler, okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3) Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede veli ve çevre boyutunda sahip olması gereken yeterlikler nelerdir?

a) Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede veli ve çevre boyutunda sahip olması gereken yeterlikler, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

b) Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede veli ve çevre boyutunda sahip olması gereken yeterlikler, okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

4) Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede eğitim ortamı boyutunda sahip olması gereken yeterlikler nelerdir?

a) Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede eğitim ortamı boyutunda sahip olması gereken yeterlikler, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

b) Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede eğitim ortamı boyutunda sahip olması gereken yeterlikler, okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.3.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu araştırma sonuçlarının, okullarda yaşanan şiddet olaylarının giderilmesinde gerçekçi çözümler bulunmasına katkı sağlayacağı ve ayrıca okul yöneticilerinin şiddetin önlenmesi noktasında görev, rol ve sorumluluklarının netleşmesi açısından da önem taşıyacağı düşünülmektedir. Okul yöneticilerinin motivasyonlarını olumsuz yönde etkileyen şiddet olaylarının en akılcı yoldan çözüme kavuşturulması onların saygınlığını da artıracaktır.

1.4. SAYILTILAR

Bu çalışmada aşağıdaki sayıtlılardan yola çıkılmıştır.

- 1) Örneklemin evreni temsil ettiği kabul edilmiştir.
- 2) Orta öğretim kurumlarında öğrenciler arasında şiddet sıkça rastlanan bir olgu haline gelmiştir.
- 3) Okul yöneticilerinin davranışlarının öğrenciler arasındaki şiddeti önlemede oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.
- 4) Orta öğretim kurumlarında görev yapan öğretmenler anketi samimiyetle cevaplamışlardır.

1.5. VARSAYIMLAR(Sınırlılıklar)

1) Araştırma, 2009–2010 Eğitim yılında Uşak ilindeki Devlet Resmi orta öğretim okulları ile sınırlı tutulmuştur.

2) Devlet Resmi ve Özel ilköğretim okulları ile özel orta öğretim okulları kapsam dışında bırakılmıştır.

3) Araştırmada veri toplama aracı olarak anket uygulanacağından bu tip araçların niteliğinden doğan sınırlılıklar bu araştırma için de geçerlidir.

4) Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket, Uşak ilindeki orta öğretim okullarında görevli öğretmenlere uygulanacaktır.

1.6. TANIMLAR

Şiddet:Şiddet, saldırganlığın nefret, düşmanlık gibi duygu durumlarının daha da etkinlik kazandığı biçimi olarak tanımlanmaktadır.DSÖ, 2002 yılında yayınladığı Şiddet ve Sağlık Raporu'nda şiddet, "Gücün ya da fiziksel kuvvetin; tehdit yoluyla ya da gerçekte; fiziksel zarar, ölüm, psikolojik zarar, gelişme engeli ya da yoksunluğa

neden olacak şekilde; kendine, bir başkasına ya da bir grup veya bir topluma karşı niyetli biçimde kullanılması" olarak tanımlanmıştır.

Okul Yöneticisi: Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet orta öğretim okullarında eğitim öğretim faaliyetlerini önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda yerine getirmekle sorumlu olan kişiler.

2.BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.ŞİDDET

Şiddet, günümüzün önemli sosyal sorunlarından biridir. Şiddetin tanımının da genişlemesiyle birlikte, bu konuya olan duyarlılığın arttığı söylenebilir. Ekonomik ve toplumsal şiddetten, iş yerinde şiddete kadar birçok geniş yaşam alanında ele alınan şiddet, okul şiddeti, gençlik şiddeti, kadına yönelik şiddet gibi yeni kavramları doğurmuştur. Şiddetle ilgili davranışlar; kanuna uymamak, kişiye zarar vermek, hakaret etmek, onuru kırmak, huzura son vermek, birbirinin haklarını çiğnemek, hırpalamak, incitmek, zor kullanmak şeklinde tanımlanmaktadır(Kaya, 2006).

Şiddet, sözlük anlamıyla; sertlik, sıklık, fazlalık, kuvvet ve güç olarak tanımlanmaktadır (Demiray, 1994). Bir başka ifadeyle bir kişiye güç ve baskı uygulayarak isteği dışında bir şeyi yapmak veya yaptırmaktır. Ergil (2001) ise şiddeti, bir kişi veya topluluğun, fiziksel ve ahlaki bütünlüğüne, mülkiyetine, kültürel değerlerine karşı birey yahut gruplar tarafından verilen zarar, fiziksel veya psikolojik acı olarak tanımlamıştır. Şiddet kelimesinin kökenine baktığımızda bu kavramın Latince “violentia” dan geldiğini görmekteyiz. Violentia şiddet, sertlik, acımasız kişilik ve güç demektir. Violera fiilinin ise şiddet (güç) kullanarak davranmak, karşı gelmek gibi anlamları vardır (www.adlitip.org).

Saldırganlık ve şiddet kavramları genellikle eşanlamlı gibi kullanılsa da aralarındaki sınır genellikle tartışma konusudur. Şiddet, saldırganlığın nefret, düşmanlık gibi duygu durumlarının daha da etkinlik kazandığı biçimi olarak tanımlanabilir (Polat, 2001).

Şiddet, aşırı duygu durumunu, kaba ve sert davranışı; özel anlamda ise saldırgan davranışları, kaba kuvveti, beden gücünün kötüye kullanılmasını, yakan, yıkan, yok eden eylemleri, taşlı, sopalı, silahlı saldırıları, bireye ve topluma zarar veren etkinlikleri tanımlar (Köknel, 2000).

Şiddet kavramı, geniş veya dar, birçok biçimde tanımlanmaya çalışılmıştır. Elliott,(1998), örneğin, sadece fiziksel şiddeti şiddet kabul ederek “bir başka bireyi fiziksel güç kullanarak veya kullanmakla tehdit ederek korkutmak, sindirmek veya

yaralamak” olarak tanımlamışlardır. Bu tanım içinde, saldırgan davranış içinde karşıdaki bireyi kasıtlı olarak ve fiziksel olarak korkutmak ve yaralamak anlamı vardır. Sözel ve psikolojik şiddet ile zaman zaman kardeşler ve iyi arkadaşlar arasında da görülen vurma, itme, tokat atma gibi karşıdaki kişiyi kasti olarak yaralamayı hedef almayan türdeki fiziksel şiddetin bu tanım içinde yer almayacağı da özellikle vurgulanmıştır (Akt.Genç, 2007).

Şiddeti, genel ve özel anlamda tanımlamak gerekirse, aşırı duygu durumunu, bir olgunun yoğunluğunu, sertliğini, kaba ve sert davranışı, eylemi nitelendirmektedir. Şiddet, özel olarak; saldırgan davranışları, kaba kuvveti, beden gücünün kullanılmasını, yakan, yıkan, yok eden eylemleri, taşlı, sopalı, silahlı, bıçaklı saldırıları, ferde ve topluma zarar veren eylemleri kapsamaktadır (Yetim, 2000).

Buluç’a (2005) göre şiddet; bir nesne ya da kişiye doğru yönlendirilmiş, o kişiyi tahrip edici, yıpratıcı bir eylemi, kimi zamanda eylemden kaçınmayı veya eylemsizliği içerir. “Şiddet göstermek” Türk Dil Kurumunun sözlüğünde, “kaba, sert davranmak” olarak geçmektedir. Bazı kaynaklarda Cüceloğlu (2001), “Kötü davranmak” olarak ele alınmıştır.

Gümüseli’ye (2006) göre;.en genel anlamda şiddet bir kişinin, başka bir kişiye ya da kişilere karşı kendi arzularını gerçekleştirmek üzere uyguladığı psikolojik ve fiziki baskı olarak tanımlanabilir. Şiddetin özünü baskı yapma oluşturur. Şiddet; anlaşmazlıkları baskı yaparak çözümlenme eylemidir. Şiddetin mutlaka fiziki bir müdahale ile gerçekleşmesi gerekmez. Bir kişinin anlaşamadığı bir başka kişiyi aşağılaması, onunla alay etmesi, küçümsemesi vb. baskıcı davranışlarının tümü şiddet kapsamında yer alır (Akt. Üstün, Yılmaz, Kırbaş, 2006).

2.2. ŞİDDET İLE İLİŞKİLİ BAZI KAVRAMLAR

2.2.1.Akran istismarı

Bir bireyin /grubun, bir bireye yönelik olarak uyguladığı, tekrarlayıcılığı ve sürekliliği olan, gücün sistematik olarak kötüye kullanılmasını içeren, zarar verici ve incitici saldırgan davranıştır (Pişkin, 2006).

2.2.2.Akran Zorbalığı

Bir ya da birden çok örgencinin kendilerinden daha güçsüz öğrencileri kasıtlı ve sürekli olarak rahatsız etmesi ile sonuçlanan ve kurbanın kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırı türüdür (Pişkin, 2006). (Akran zorbalığı kavramı, özellikle okullarda kullanıldığı için tanıtımda öğrenciler yer almaktadır). Akranlarına zorbalık uygulayan öğrencilerin genellikle, kavga etmenin kendilerini arkadaşları arasında popüler yapacağına dair bir inancıya sahip oldukları, kavganın problem çözmede kullanılacak en etkili çözüm yolu olduğunu düşünmeleri ve kurbanlarının da maruz kaldığı davranışı hak ettikleri gibi bir düşünceye sahip olmakla saldırganlık davranışlarına karşı olumlu bir tutum içinde oldukları gözlenmiştir. Ayrıca bu öğrencilerin okula karşı olumsuz bir tutum içinde oldukları ve çeşitli disiplin suçları işlemeye yatkın oldukları da çeşitli araştırmalarla saptanmıştır (Cole ve diğerleri, Akt.Genç, 2007).

2.2.3.Ayrımcılık

Belli bir grubun üyelerini, hak ettiği kaynak ve ödüllerden esirgemektir. Kayırmacılık ise ayrımcılığın en yaygın türüdür. Yakınlarının, yandaşlarının işini daha fazla kolaylaştırmaktır (Gümüş, 2006).

2.2.4.Çete

Türkiye’de okullarda şu anda çok yoğun oranda çeteleşme söz konusudur. Yaşamımızın doğal bir parçası haline gelen çeteler eğitim yuvalarına, okullara da en sonunda el atmışlardır. Öğrenciler yaşadığı ekonomik ve sosyal sorunlardan kaynaklı hırçınlıklarını okul ortamında yarattıkları gruplaşmalar ile farklı alanlara yansıtma eğilimine girmektedirler(Gümüş, 2006). Bireysel şiddet daha çok psikik süreçlere bağlanabilen veya basit savunma mekanizmaları içinde gerçekleşen daha az sorunlu bir alana denk düşerken, esas sorunlu ve aşılması güç olanı hegemonya, otorite, savaş ve terörizm gibi “örgütlü” şiddet türleridir. Örgütlü şiddetin, bunların yanı sıra günlük yaşamda sıklıkla kullanılan mafyalaşma, çeteleşme, suç grupları, rüşvet çevreleri gibi pek çok alt türü daha sayılabilir (Gümüş, 2006).

2.2.5.Dayak

Şiddetin açık tanımı, fiziksel güç kullanma veya fiziksel güç kullanımıyla tehdit etme anlamına gelmektedir. Dayak şiddetin sadece bir türü; hatta birine yönelik fiziki bir saldırıyı içerdiğinden tanımlanması ve belirlenmesi en kolay türlerinden biridir. Öldürme ve sakat bırakma gibi kastı olmadan ve kesici-delici aletler kullanmadan tekme, tokat sopayla vurma gibi, genelde ezime uğratmayla sınırlı fiziki cezalandırmaları içermektedir (Gümüş, 2006).

2.2.6.Gözdağı

Davranışa ilişkin tüm özellikler gibi "gözdağı verme" de, her bireyde zaman içinde farklı boyutlarda ortaya çıkabilen bir unsur olarak vardır, fakat bazı kişiler için diğerlerine nazaran daha önemli ve bedelini ödedikleri bir davranış olabilir. Davranış bilimi teorisyenleri, çocukların, gözdağı verme vakalarına genellikle aileleri, öğretmenleri (otoriteyi temsil eden kişiler), oyun arkadaşları ve kardeşleri tarafından maruz kaldıklarını belirtmektedirler. Gözdağı verme, bilinçli ya da bilinçsizce yapılabilir. Bilerek gözdağı verenlerin belli bir yüzdesi, bu yaptıklarının uygun olduğuna ve kullanımına dair hatta kendilerinin bunu yapmaya yetkileri olduğu şeklinde kılıf uydurulmuş birtakım söylemlerde bulunabilirler. Gözdağı verme; fiziksel olarak korkutma, öfkeli yüz ifadesi, duygusal hilelere başvurma, sözlü taciz, maksatlı olarak utandırma ve/veya gerçek anlamda fiziksel saldırı şeklinde ortaya çıkabilir. (wikipedia.org).

2.2.7.İstismar

Birinin iyi niyetini kötüye kullanma, sömürmedir (TDK, Güncel Türkçe Sözlük).

2.2.8.Kötü Muamele

(Mobbing,psiko-terör), Çoğu kez kendisi davranış olarak tanımlanmış açık bir hatayı oluşturmamaktadır.Özü itibariyle birinin moral,psişik, sosyal veya ekonomik karakter veya motivasyonunu yaralayıcı her tür hareket bu kapsamdadır.(Gümüş, 2006).

2.2.9.Saldırıcılık

Tiryaki (2000) saldırıcılığı, “karşısındakine üstün gelmek, onu yönetmek; bir işi bozmak, boşa çıkarmak için düşmanca, incitici, hırpalayıcı, acı/ağrı verici davranış biçimi” olarak tanımlamakta ve saldırıcılık davranışlarının amaca yönelik davranışlar olduklarını ve bir kişiye, gruba ya da topluma yönelik olabileceğini belirterek, bu tür davranışlarla karşılaşan kişilerde ya kaçınma davranışı ya da benzer davranışlarla karşı koyma davranışı görüleceğini vurgulamaktadır(Akt.Dervent, 2007).

2.2.10.Taciz

Tedirgin etme, rahatsız etme (TDK, Güncel Türkçe Sözlük). Plogstedt ve Degen (1992)’e göre; Cinsel taciz, karşı tarafça hoş karşılanmayan ve sonuçta tehdit edici, küçültücü, rahatsız edici hislere yol açan jestler ve ifadeler, istenmedik fiziki dokunmalar, kinayeli laf atmalar veya seksüel işaretler içeren her tür yaklaşımdır. Kişinin verimliliğini ve saygınlığını veya çalışma atmosferindeki sükun ve huzuru bozan cinsel içerikli sözler ve işaretler de rahatsızlık öğelerindedir(Akt.Gümüş, 2006).

2.2.11.Yasa Dışı Şiddet:

Meşru olmayan baskı ve yoksun bırakma türleri bu gruba girmektedir (Gümüş, 2006).

2.2.12.Zorbalık

Güçlü durumdaki bir kişinin/ kişilerin kendi kazançları ve keyifleri için karşı koyma gücü olmayanlara karşı sıkıntı verme niyetiyle fiziksel, toplumsal, psikolojik veya sözel olarak tekrarlanan saldırısıdır (Pişkin, 2006).

2.2.13.Zulüm

Güçlü bir kimsenin yaşamına ve vicdanına aykırı olarak başkasını uğrattığı kötü durum, kaygı, acımasızlık veya eziyettir (TDK, Güncel Türkçe Sözlük).

2.3. ŞİDDET TÜRLERİ

Şiddetin doğası fiziksel, cinsel, ekonomik, psikolojik ve yoksun bırakma ya da ihmal şeklinde olabilir. Türleri ise DSÖ tarafından yayınlanan Şiddet ve Sağlık

Üzerine Dünya Raporu'nda (2002), şiddet davranışının karakteristiğine göre aşağıda sıralandığı şekilde üç ana kategoriye ayrılmıştır(TBMM).

2.3.1. Kendine Yöneltilmiş Şiddet

Kendine yöneltilmiş şiddet, intihar davranışı ve kendini kötüye kullanma (kendine zarar verme) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İntihar davranışı, intihara yönelik düşünceleri, intihar girişimlerini ve intiharları içermektedir. Kötüye kullanım ise kendini kesme, yaralama, ihmal vb. davranışları içermektedir. Bir fikir vermesi açısından örnekleme gerekirse DSÖ verilerine göre bazı ülkelerin intihar hızları şu şekildedir; (100.000'de) Letonya 42,1; Macaristan 27,7; Japonya 23,8; Kanada 11,9; İsrail 6,3. Türkiye için açıklanan resmî rakam ise 2003 yılı için 3,85'tir. Açıklanan resmi rakamlara göre 2003 senesinde Türkiye'de 2705 kişi intihar sonucu hayatını kaybetmiştir. Bunun 80'i 15 yaş altındadır (TÜİK, 2007).

2.3.2. Kişiler Arası Şiddet

Kişiler arası şiddetin doğası fiziksel, cinsel ve psikolojik olabilir ve iki kategoride incelenebilir. İlki aile ve yakın kişilerle ilgili aile üyeleri arasında ve genellikle evde olan şiddettir. Çocukların kötüye kullanımı (istismarı), eş ya da yakın ilişkideki kişiyle ilgili şiddet ve yaşlıların kötüye kullanımı (istismarı) bu gruba örnek olarak verilebilir. İkincisi ise toplumda tanıdıklardan ya da yabancılardan olan şiddettir. Herkese karşı olabilen bu şiddet biçimi, sokak, okul, iş yeri, hapisane ve yaşlı bakımevleri gibi her ortamda olabilir. Kişiler arası şiddetin bir türü olarak cinsel şiddeti düşündüğümüzde DSÖ'nün verilerine göre 2002 yılında 18 yaşın altında 150 milyon kız çocuğu, 73 milyon erkek çocuğu zorla cinsel ilişki veya fiziksel temas içeren cinsel şiddete maruz kalmıştır (DSÖ, 2004).

2.3.3. Kollektif Şiddet

Kollektif şiddet de sosyal, politik ve ekonomik olmak üzere kendi içinde üçe ayrılmaktadır. Yukarıda belirtilen şiddet gruplarının aksine kollektif şiddet büyük grupların ya da devletlerin şiddet için olası motivasyonlarını da içermektedir. Planlı ve belirli sosyal amaç çerçevesinde oluşturulan şiddet kollektif şiddettir ve organize gruplarca yapılan nefret suçları, terörist saldırıları, suç örgütlerince yapılan şiddeti içerir. Politik şiddet, savaş ve bununla ilgili şiddet içeren anlaşmazlıkları, devlet şiddetini ve benzer büyük gruplarca yapılan davranışları içerir. Ekonomik şiddet ise

büyük gruplarca yapılan ekonomik kazanım amaçlı, ekonomik etkinliği bozma, gerekli hizmetlere ulaşımı engelleme ve ekonomik bölünme, ayrımcılık yaratma gibi saldırıları içerir(TBMM).

Şiddeti fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik olarak sınıflamak da mümkündür. Bu sınıflama, daha çok şiddetin uygulanış biçimlerine göre yapılan bir sınıflamadır (Tel, 2002). Şiddetin türü ne olursa olsun temelinde bir güç dengesizliği yer almaktadır. Şiddet davranışına başvurmak, bireyin karşısındaki birey üzerinde güç uygulama ve kontrol koyma gereksinimini karşılamaktadır (Tel, 2002). Şiddetin tanımı kadar önemli olan bir diğer konu da, neyin şiddet sayılıp neyin sayılmayacağı, yani şiddet algısıdır. Aynı tutum ve davranış, kişilik tipleri bakımından farklı algılanabilmektedir. Kimilerine göre aynı tutum ve davranış şiddet olarak görülüp onunla mücadele edilirken, kimileri tarafından da şiddet olarak görülmemekte, olağan olarak değerlendirilerek, söz konusu tutum ve davranışlar meşruiyet kazanabilmektedir (Tutar, 2004). Bir toplumda hangi davranışların şiddet olarak kabul edildiği, o toplumun toplumsal yapı özellikleri ile, diğer bir ifadeyle kültürel yapı ile ve geçerli olan değer yargıları ile yakından ilgilidir (Kocacık, 2004). Bir eyleme şiddet diyebilmek için iki öge gereklidir. Birincisi; güç bulundurma/ zor potansiyeli, ikincisi; zorlama/zorbalıktır (zarar verme-engelleme, yaptırma-yaptırmama). Yani birincisi potansiyel, ikincisi eyleme denk düşmektir. Şiddetle güç arasında birinin olumlu yönelim, diğerinin yıkıcı yönelim olduğu konusunda bir ayırım yapılabilir. Yıkıcı yönelime dönüşmeyen güç, şiddet değildir denebilir ama zorbaca bir eyleme dönüşmese bile niteliği de çok önemlidir (Gümüş, 2006). Neyin şiddet sayılıp sayılmayacağı konusunda önemli bir tartışma konusu da mağdurun bunu kabul edip etmemesidir. Rıza prensibi, yani karşılıklı anlayış içinde yapılan zorlamanın, şiddet olarak tanımlanıp tanımlanmayacağıdır. Örneğin rızası olsa bile reşit olmayan bir çocuğu kaçırmak şiddettir. Diğer yandan bir eylem niyet olarak iyilik de olsa, birinin rızası dışında yapılıyorsa şiddet sayılabilir (Gümüş, 2006).

2.4. SALDIRGANLIK VE ŞİDDET İLİŞKİSİ

Saldırganlık, düşüncelerini ve inançlarını genellikle dürüst olmayan uygunsuz yollarla ve diğer bireylerin haklarını çiğneyerek ifade etme şeklinde ortaya çıkan ve toplumca onaylanmayan davranış biçimleridir (Erdoğan, 2005). Bu açıdan bakıldı-

ğında saldırganlık uyumsuz davranışlar kapsamına girmektedir. Ayrıca saldırganlığın insan ya da herhangi bir nesneyi tahrip etme, incitme ile sonuçlanan, birbiri ardına tekrarlanan davranışlar olabileceği ve çocuğun çevresindeki kişilerle olan sosyal ilişkilerinde görülebileceği belirtilmektedir. Çeşitli saldırgan davranışlara; tekmeleme, yumruk atma, küçültücü söz söyleme, evden kaçma, hayvanlara eziyet etme, eşyalara zarar verme gibi örnekler vermek mümkündür (Uluğtekin, 1991; Başar, 1996). Tokat atma, saç çekme, bağırma, tehdit etme, kasıtlı olarak dalga geçme, isim takma, dedikodu yapma ve başkalarını reddetme ya da dışlama için cesaretlendirme de diğer saldırgan davranışlara örnek olarak verilebilir. Çağlar'a(1981) göre saldırganlık, düşmanlık, hücum etmek ve imha etmek anlamını taşımakta ancak uygun şekilde yönlendirildiği takdirde saldırganlık eğilimi toplum için yapıcı bir enerjiye ve kuvvet kaynağına dönüştürülebilmektedir. Yörükoğlu (1983) ise cinsel dürtü gibi hayvanda ve insanda doğuştan var olan bir dürtü olarak tanımladığı saldırganlığın, bireyin yaşamı için gerekli olduğunu savunmaktadır. Öfke ve saldırganlık duygularının ifadesindeki bireysel farklılıklar biyolojik, gelişimsel ve kültürel temellere dayanır. Bazı bebekler doğumdan itibaren huzursuzdur. Erken doğum travmaları ve beyin anoksisi (oksijensiz kalma) gibi durumlar bazı kişilerin saldırganlığa yatkınlığını arttırabilir. Saldırganlıkla ilgili suç işleyenlerde sıklıkla silik nörolojik belirtiler tespit edilmiştir. Biyokimyasal olarak da bu kişilerin beyin omurilik sıvılarındaki düşük serotonin seviyelerinin değişik dürtüsel davranışlarla ilişkili olduğu gösterilmiştir.

Saldırganlığın şiddet şeklinde ortaya çıkmasına ilişkin bazı mekanizmalar tanımlanmaktadır. Amerikan Psikologlar Birliği (2006) aşağıdaki sebeplerden bir ya da birkaçının kişilerin şiddete başvurmalarının sebepleri olabileceğini belirtilmektedir

İfade Tarzı Olarak Şiddet Kullanımı: Bazı kişiler kızgınlık ya da hayal kırıklığı gibi duygularını ifade etmek için şiddeti kullanırlar. Bu kişiler sorunlarının çözümü olmadığına inanırlar ve kontrolden çıkan duygularını ifade etmek için şiddete yönelirler.

Manipülasyon Amacıyla Şiddet Kullanımı: Şiddet başkalarını kontrol etmek ya da istenen amaca ulaşmak amacıyla kullanılır.

Misilleme Olarak Şiddet Kullanımı: Şiddet, kendine zarar veren ya da verdiren kişilere misilleme olarak gösterilir.

Öğrenilmiş Davranış Olarak Şiddet: Diğer öğrenilen davranışlar gibi şiddet de öğrenilen bir davranış olabilmektedir.

2.5. ŞİDDETİN NEDENLERİ

Özellikle son yıllarda toplumdaki gelir adaletsizliği ve yoksullaşmanın artması; göç nedeniyle başta büyük kentler olmak üzere çeşitli yerleşim birimlerinde oluşan kontrolsüz yapılaşma, işsizlik olgusu, gelecek kaygısı ve gençler arasında sisteme yönelik güvenin aşınması; kültürel yozlaşma ve yabancılaşma; kalabalık sınıflar; yazılı ve görsel medyanın şiddet unsurları içeren programlarındaki artış sadece okulda değil, toplumsal yaşamın her alanında şiddeti yaratan ve besleyen temel etkenler olarak karşımıza çıkıyor (Dinçer, 2006). Saldırgan davranışın kökeni konusunda değişik görüşler bulunmaktadır. Freud ve Konrad Lorenz, saldırganlığın içgüdüsel olduğunu belirterek, bunu kalıtımsal temele dayandırmışlardır. Bu kuram, organizmadaki biyolojik mekanizmanın bireyleri, ister istemez saldırgan ve şiddet içeren davranışlara yönelttiğini savunmaktadır (Bulgu, 1995). DSÖ şiddetin ortaya çıkmasına neden olan etkenlerin dört ayrı başlık halinde incelenmesini önermektedir. Bu şekilde sorunun tanımlanması ve çözüm önerileri geliştirilmesinin çok daha sistematik olarak yapılabileceğini savunmaktadır. Bu başlıklar bireysel etkenler, çocuğun etrafındaki kişilerle olan ilişkilerine ilişkin etkenler, sosyal etkenler ve toplumsal etkenler şeklindedir.

2.5.1. Bireysel Etkenler

DSÖ 2002 yılında şiddet ve sağlık konusundaki raporunda şiddetle ilgili risk etkenlerini aşağıdaki şekilde sıralamıştır.

Bireysel düzeydeki etkenler şiddet içeren davranışı etkileyen biyolojik, psikolojik ve davranışsal özellikleri içerir. Bu özellikler çocukluk ya da ergenlik döneminde ortaya çıkabilir ya da değişen derecelerde kişinin ailesi, arkadaşları ya da diğer sosyal ve kültürel etkenlerden etkilenebilir.

2.5.1.1. Biyolojik Özellikler

Biyolojik etkenlerin başında cinsiyet ve hormon farklılıkları gelir; hemen hemen bütün toplumlarda erkekler kadınlara göre çok daha fazla saldırganlık gösterir. Çocuklukta bile erkek çocuklar şiddet içeren oyunları tercih ederler. Erkeklik hormonları (androjenler) ile saldırganlık arasında gösterilen doğrudan bağlantı daha anne karnındayken kendini göstermeye başlar. Kadınlık hormonları (östrojenler) ise bunun tersine saldırganlığı bastırır. Cinsellik ve saldırganlık dürtüleri birbiri ile yakın ilişkide olan iki dürtüdür, erkeklik hormonu olan androjenlerin hem cinsiyet hem de saldırganlığın üzerindeki belirleyiciliğin bu bağlantıya kanıt oluşturduğu kabul edilmektedir. Cinsel uyarımla saldırganlık arası bağlantı değişen oranlarda gösterilebilmiştir. Cinsel materyalin niteliğine ve yoğunluğuna göre değişik tepkiler ortaya çıkar(DSÖ, 2002).

İlaçların ve diğer maddelerin, bireysel düzeyde saldırganlık-şiddet ile ilişkisi gösterilmiştir. Alkolün düşük miktarları saldırganlığı azaltırken, doz arttıkça saldırganlık girişimleri artacaktır. Pek çok uçucu kimyasal madde alkolü bu anlamda taklit eder. Kaygı giderici ilaçlar saldırganlığı azaltırken, uyarıcı ve uyuşturucu maddeler saldırganlığı arttırmaktadır. Esrar ise değişen dozlarda bazen saldırganlığa yol açabilir. Ancak alkol, uçucu, uyarıcı ve uyuşturucu maddeler genelde giderek artan dozlarda kullanılır ve belli bir süre sonra özellikle ergenlerde bir gruba ait olabilmenin yolu olarak kendini kabul ettirme biçimi olarak benimsenir ve neredeyse bir yaşam tarzı haline gelir. Gelişen bağımlılık ise bireyleri bu tür maddelere ulaşabilmek için her tür yolu kullanabilir hale getirir ve şiddet bu yollar arasında sıklıkla rağbet gören bir yöntemdir(DSÖ, 2002).

2.5.1.2. Psikolojik ve Davranışsal Özellikler

İngiltere'deki bir çalışmada, 20 yaşından önce şiddet nedeniyle hüküm giyen gençlerin üçte birinin 21-40 yaşları arasında tekrar suç işlediği, bu oranın gençlik dönemlerinde suç işlemeyenlerde ise sadece %8 olduğu görülmüştür. Bu çalışmalar belli bir yaşta göreceli olarak daha saldırgan olanların daha sonra da göreceli olarak daha saldırgan olduğunu göstermektedir. Bir diğer çalışmada ise çocukluk döneminde saldırgan olanların, ergenlik döneminde çetelere daha sık dâhil olduğu görülmüştür (DSÖ, 2002). Aslında, ömür boyu şiddet davranışı gösterenlerin sayısı, şiddet gösterenlerin küçük bir kısmını oluşturur. Gençlerin büyük kısmı çok daha

kısa sürelerde şiddet davranışı gösterir. Bu kişiler “ergenlikle sınırlı saldırganlar” olarak tanımlanırlar. ABD’de gerçekleştirilen Ulusal Gençlik Araştırması’nda 11-17 yaş gençlerin davranışları, bu kişiler 27-33 yaşlarına gelene kadar izlenmiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre gençlerin ancak küçük bir kısmında şiddet davranışı yetişkinlikte de devam eder (ABD, 2001). Bu sonuçlar şiddet davranışı gösteren gençlerin büyük kısmının “ergenlikle sınırlı saldırganlar” grubunda olduğunu ve bunların çocukluklarında saldırganlık ya da diğer davranış bozuklukları bulunmadığını göstermektedir.

Avrupa Birliği’nin (AB) şiddet üzerine olan dokümanlarında “yaşam boyu devam eden saldırganlar” ve “ergenlikle sınırlı saldırganlar”ın ayırıcı özellikleri önem sırasına göre belirtilmiştir. Buna göre en önemli ayırıcı etkenler, yaşam boyu devam eden saldırganlarda madde kötüye kullanımı olması, bunların daha düşük sosyoekonomik durumları olması, anne babalarında antisosyal özelliklere rastlanması, diğer davranım sorunlarının da görülmesi ve daha çok erkek olmalarıdır. Öte yandan “ergenlikle sınırlı saldırganlar”da sorunlar 12-14 yaşlarında başlar ve bunlarda antisosyal arkadaşların varlığı daha önemlidir. Her iki grup için de zekâ bölümü (IQ) önemli bir değişkendir (AB, 2004).

Gençlerdeki şiddet davranışının değerlendirilmesinde davranışın nerede ortaya çıktığı, alkol ve/veya silahların olup olmadığı, saldırgan ve kurban dışında başka insanların şiddet davranışı sırasında bulunup bulunmadığı, şiddete yol açabilecek hırsızlık ya da diğer davranışların olup olmadığı öğrenilmelidir (DSÖ, 2002). Kanada’da yapılan bir çalışmada saldırgan ergen olduğunda şiddet davranışlarının yaklaşık yarısının genellikle diğer kişilerle beraber heyecan amaçlı olduğu, yarısında da çıkar amaçlı olduğu gösterilmiştir. Ancak, tüm suçlarda saldırganın yaşı büyüdükçe ve yirmili yaşlara geldikçe amaç heyecandan daha çok, çıkar elde etmek haline gelmektedir. Bireysel kavgalarda genellikle bir erkek kışkırtılır, öfkelenir ve içsel gerilimini boşaltmak için karşıdakine vurur. Grup kavgalarında ise genelde gençler arkadaşlarına yardım etmek için kavgaya girerler ve genelde öfkeli değildirler. Genel olarak grup şeklindeki kavgalar çok daha ciddidir. Alkol kullanımı ve sarhoşluk da şiddete zemin hazırlayan bir diğer faktördür (DSÖ, 2002).

Şiddet davranışı gösteren kişilerin genelde diğer alanlarda da sorunları vardır ve genç saldırganlar genelde birden fazla çeşit suç işlerler. Aslında, gençler tipik

olarak şiddete yönelik olmayan suçları, şiddete yönelik suçlardan daha fazla işlerler (DSÖ, 2002).

Bireysel psikopatolojilerin de şiddetle ilişkisi bulunmaktadır. Özellikle psikotik hastalıklarda (şizofreni vb) ve antisosyal kişilik bozukluklarında ortaya çıkan etrafa ve kendine yönelebilen şiddet mutlak tedavi gerektiren bir durumdur. Diğer psikiyatrik hastalıklardan depresyon vb. duygulanım bozukluklarında ve bazı kişilik bozukluklarında (özellikle sınırda kişilik bozukluğu) sıklıkla intihar ve kendine zarar verme şeklinde şiddet davranışı gözlenir.

2.5.2. İlişkilerle İlgili Etkenler

Aile, arkadaş ve akranlarla olan ilişkilerle ilgili etkenler gençlerin saldırgan ve şiddet davranışlarını güçlü bir biçimde etkileyerek kişiliklerini şekillendirebilir ve bu durum şiddet davranışına katkıda bulunabilir. Aile genellikle çocukluk döneminde en büyük öneme sahiptir ancak ergenlik döneminde arkadaşlar ve akranlar da giderek önem kazanır.

2.5.2.1. Aile Etkisi

Ebeveyn davranışları ve aile ortamı gençlerin şiddet davranışının gelişiminde temel etkindir. Çocukların aile tarafından gözetim altında tutulmaması ve çocuklara rehberlik edilmemesi, sert davranılması, disiplin amaçlı fiziksel cezalar verilmesi, ergenlik ve yetişkinlik dönemindeki şiddetle ilişki göstermektedir. Ergenlik dönemindeki şiddet, erken çocukluk dönemindeki ebeveyn anlaşmazlıkları, ebeveyn ve çocuk arasındaki bağlanmanın zayıf olması, ailedeki çocuk sayısının fazla olması, erken yaşta anne olunması ve aile üyelerinin birbirlerine bağlılıklarının zayıf olmasıyla güçlü biçimde ilişkilidir. Bu etkenlerin çoğu, sosyal destek eksikliğinde çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini ve davranışlarını etkileyebilmektedir. ABD’de düşük sosyoekonomik düzeydeki gençlerde saldırı ve hırsızlık, orta gelir düzeyindeki gençlerden iki kat daha yüksektir (DSÖ, 2002).

Saldırganlığı doğuran önemli psikolojik etkenlerden biri de “engellenmedir”. Her engellenme elbette saldırganlığa yol açmaz ama yoğunluğunun artması durumunda saldırganlık ortaya çıkacaktır. Özellikle keyfi-haksız davranışlar saldırganlığı büyük oranda tetiklemektedir. Burada önem kazanan konulardan birisi çocuk yetiş-

tirme eğitimi ile ilgilidir. Aile içinde çocuk, yetiştirilme sırasında hiç bir engelleme ile karşılaşmazsa, sorunlar karşısında nasıl olumlu tepkiler vereceğini öğrenemez ve daha sonra da karşılaştığı sorunları çözmekte zorlanır.

Özellikle, evde şiddete tanık olan çocuklar kendileri şiddete maruz kalmasalar bile model alma, sorun çözme yolu olarak şiddeti öğrenme ve bu tür davranışların sonuçlarına karşı duyarsızlaşma yoluyla saldırganlığa eğilimli hale gelmektedirler. Bireyin toplumsal tutumlarını geliştirmesinde aile kurumu önemli bir role sahiptir. Çünkü çocuğun ilk toplumsallaştığı yer ailedir. Aile içinde gerçekleştirilen başarılı ilişkiler mutlu, bunalımdan uzak ve yapıcı bireylerin oluşmasını sağlar. Gelişim aşamalarında başarılı olan çocuklar, sağlıklı aile ilişkileri içinde yetişmiş çocuklardır. Uyum bozukluğu gösteren çocuklar, genellikle başarısız anne-baba-çocuk ilişkisinin ürünüdürler(Üstün,Yılmaz,Kırbaş, 2006).

. Şiddet konusuna Türkiye özelinde baktığımızda; şiddetin, toplumsal kültürümüzün bir parçası olduğu görülmektedir. Aile içinde şiddet oldukça yaygın dır. Şiddetin toplumda yer bulmasının önemli nedenlerinden biri de, eğitim düzeyinin düşüklüğüdür. Suç istatistiklerine baktığımızda; şiddete dayalı suçlarda eğitim düzeyi yükseldikçe suç oranının düştüğü görülüyor(Kaya, 2006).

Aile içinde şiddet, geniş bir tanımlamayla bireylerin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan fiziksel veya herhangi bir şekildeki hareket, davranış veya muamele olarak ele alınabilir. Aile içi şiddet, herhangi bir birey tarafından, diğer bir bireye uygulanabilmektedir. En yaygın şekli kocanın karısına ve ebeveynlerin çocuklarına yönelttiği şiddettir (Gürcan, 2006).

2.5.2.2. Arkadaş Etkisi

Ergenlik döneminde arkadaş etkisi genellikle kişiler arası ilişkileri etkileyen olumlu ve önemli bir etkidir ancak, olumsuz etkileri de olabilir. Gençlerin suç işleyen ya da madde kullanımı olan arkadaşlarının olması, şiddetle ilişkilidir. Ancak şiddetin mi bu arkadaşlıklara sebep olduğunu yoksa bu arkadaşlıkların mı şiddete sebep olduğunu belirlemek mümkün değildir. Yine özellikle arkadaş çevresindeki doğrudan kışkırtmalar da (fiziksel zarar, alay, hakaret vb.) saldırgan davranışları ortaya çıkarabilir (Pişkin, 2006).

2.5.3.Toplumsal Etkenler

Toplumun silah, çete, madde kullanımı gibi şiddet ortamlarını getirecek olan etkenlere bakış açısı, risk alma davranışlarına ilişkin tutumu gibi etkenler de ilişkiler ve kişisel davranışları etkileyerek şiddet davranışlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

2.5.3.1. Küreselleşmenin Etkisi

Küreselleşmenin getirdiği giderek artan ekonomik bütünleşme süreci kimileri için yeni büyüme olanakları anlamına gelir. Ancak küreselleşme dünyadaki var olan sermaye birikiminin gitgide daha daralan bir grubun elinde tekelleşmesine yol açarak dünya nüfusunun büyük bir kesiminin yoksullaşmasına, gelir dağılımının bozulmasına ve sosyal adaletin yok olmasına neden olmaktadır. Bütün bu etkenler dünyada paylaşım için daha fazla şiddet uygulanmasına, toplumlarda kolay para kazanma eğiliminin güçlenmesine ve yerel sosyal değerlerin kaybolmasına yol açmaktadır. Bu nedenle ekonomik temelli adaletsizlikler devam ettiği süre içinde küreselleşmenin olumsuz etkileri düzeltilemez.

2.5.3.2. Çeteler, Silahlar ve Madde Kullanımı

Gençlik döneminde şiddet nedenli yaralanmaların ateşli silahla, tekmeyle ve yumrukla ve bıçakla ya da çakı gibi diğer silahlarla olduğu bilinmektedir. Bugün ülkemizde özellikle sivil toplumun bireysel silahsızlanma konusunda duyarlılığının artırılması, yasaların uygulanması ve gençlerin silahlardan uzaklaştırılmasına yönelik aile içi yaklaşımlara gereksinim vardır.

Bazı sosyoekonomik ve etnik gruplarda saldırgan çeteler pek çok gencin enerjisini organize hale getiren, gencin kendisini ait ve güvende hissedebileceği oluşumlar olup, doğaları gereği kendini ifade ve sorun çözme aracı olarak şiddeti benimsemişlerdir. Bu tür gruplar içinde başka bir davranış biçimi kabul görmeyeceği için de gruba dâhil gençler, otomatik olarak benzer şiddet davranışlarını benimserler.

2.5.3.3. Sosyal Uyum Düzeyi

Sosyal bütünleşme açısından bakınca özellikle göçün bu alandaki etkisi genel kabul görmüş bir kavramdır; bu göç özellikle ülkemiz perspektifinden bakılınca hem köyden kente hem az gelişmiş kentten daha gelişmiş kente hem de kent içinde gerçekleşmektedir. Her göç kendi içinde bir uyum sürecini taşımakla birlikte, özellikle yeterli güvencesi olmayan ve ekonomik koşulları yetersiz kişilerde daha ciddi ve sıklıkla bir psikolojik kriz ile birlikte uyum sorunlarına yol açar.

Göç kavramı sadece göçen kişi için bir sorun yaratmakla kalmaz, aynı zamanda, göçülen yerin yerleşik toplumunda da dışlama, güvensizlik, kaynakların paylaşımı ile ilgili öfke vb. duygu ve tutumlarla giden bir sıkıntılı dönem yaratır ki eğer bu toplumsal ikilem aşılabilir ise sorun bireysel düzeyden toplumsal düzeye kayma eğilimi gösterir.

2.5.4. Sosyal Etkenler

Toplumun sosyal yapısının içinde demografik yapı ve bunun değişimi, toplumdaki sosyoekonomik eşitsizlikler, çocuk ve aile politikaları, koruyucu sağlık hizmetlerinin varlığı, sosyal yardım sisteminin varlığı ve etkinliği ve adalet sisteminin işleyişi gibi temel konular şiddetin görülme sıklığını etkilemektedir (DSÖ, 2002).

Gençlerin yaşadığı toplumun, aileler, arkadaş gruplarının doğası ve şiddete neden olabilecek durumlarla karşılaşmaları üzerine etkisi vardır. Mesela, şehirde kırsal alana göre şiddet daha sık karşılaşılan bir olgudur. Şehrin şiddet olaylarının yoğun olduğu bölgelerinde de, diğer bölgelere göre erkeklerde şiddet davranışının görülme olasılığı daha fazladır (Gümüş, 2006). Büyük şehirlerde oturmak önemli bir risk etkenidir. Semtlerde çetelerin, silahların ve yasa dışı maddelerin bulunması şiddeti belirgin bir şekilde arttırmaktadır.

2.5.4.1. Demografik ve Sosyal Değişimler

Genç nüfusta ani demografik değişikliklerin, modernizasyonun, göçün, şehirleşmenin ve sosyal politikadaki değişikliklerin gençlerdeki şiddetle ilişkili olabileceği belirtilmektedir (Ergil, 2001). Toplumsal çelişkiler, farklılıklar, adalet

sizlik ve toplumsal desteğin azaldığı durumlarda saldırganlık ve benzeri zarar verici davranışlar artış göstermektedir. Aynı şekilde toplumsal baskının da bir şekilde tepkiyi etkilediği görülmektedir. İlk başta baskının olduğu yerde toplumsal tepki ortaya çıkarken, baskı yoğunluğu arttıkça tepki azalır ancak baskı şiddetini çok yoğunlaştırınca bu sefer daha ciddi bir toplumsal tepki ortaya çıkaracaktır.

Bireysel düzeydeki etkenler arasında önemi vurgulanan haksızlık kavramı aynı şekilde toplumsal etkenler arasında da yer bulmaktadır. Adaletsiz dağılım, hukuk devleti ilkesinin zedelenmesi, fırsat eşitsizliği bir kısım grubun marjinalleşmesine ve kendi hakkını alma ve hukukunu sağlama yollarını oluşturmalarına yol açabilir.

2.5.4.2. Gelir Dağılımındaki Eşitsizlik

Ekonomik durgunluk ya da çöküş dönemlerinde, özellikle gruplar arası (yatay eşitsizlik) ve bireyler arasındaki (dikey eşitsizlik) büyük dağılım dengesizliği olunca siyasi hoşnutsuzluk pekişecek ve sonrasında kaçınılmaz olarak toplumsal huzursuzluk ortaya çıkacaktır. Böylesi ortamlar ise kişilerin daha gergin, güvensiz ve mutsuz olmalarına yol açarak hakkını aramaya yönelik saldırganlık-şiddet gibi bir takım istenmeyen tutumlara yönelmelerine yol açacaktır. DSÖ' nün tahminlerine göre 2002 yılında çocuk cinayetlerinin oranı düşük gelirli ülkelerde, yüksek gelirli ülkelerin iki katıdır(DSÖ, 2006).

2.5.4.3. Politik Yapılar (Yargı, Güvenlik vb.)

DSÖ, Brezilya'daki farklı etnik gruplardaki şiddeti inceledikleri araştırmalarında, polis, adalet ve hapisane sistemlerinden tatmin olunmadığı ortamlarda gayri-meşru hak arama şekillerinin arttığını belirlemiştir. Irk ayrımı sonrasında Güney Afrika'da daha önce insan hakları ihlali yapan suçluların cezalandırılmamasının ve polisin yöntemlerini belirgin olarak değiştirmemesinin genel güvensizlik hissini ve yargı dışı şiddet olaylarını arttırdığı sonucuna varmıştır (DSÖ, 2002).

Sonuç olarak, şiddet sadece bir nedenle ortaya çıkan bir olgu olmayıp pek çok bireysel ilişkiler, sosyal ve toplumsal etkenlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmaktadır. Amerikan Sağlık ve İnsan Servisleri Bölümü de (2006), çocukların şiddet gösterme riskini artıran en önemli etkenin akranlarının davranışları olduğunu

belirtmekte, sağlıklı akran ilişkilerinin desteklenmesinin önemi vurgulanmaktadır. Ayrıca şiddet içermese de çocukluk dönemindeki en önemli etkenler de ciddi davranış sorunlarının bulunması, madde kullanımı, erkek olması, fiziksel saldırganlık göstermesi, düşük sosyoekonomik durum ve fakirlik, antisosyal ebeveyn davranışları olarak sıralanmaktadır. Ergenlik döneminde ise en büyük risk etkeninin makul ve olumlu arkadaş çevreleriyle zayıf, antisosyal ya da suçlu arkadaşlarla güçlü ilişkilerin varlığı, çeteye üyelik ve diğer suçlarla ilgili davranışların bulunması olarak belirtilmektedir.

2.5.4.4. Medyada Şiddet

Bugün televizyonun bize şiddet dolu bir dünya sunduğundan hiç de şüphe yoktur. Bugünün gösteri dünyasında şiddet, seyirlik bir malzeme olarak pazarlanmaktadır (Uysal, 2006).

Medyada şiddete şahit olan çocuklar kendileri şiddete maruz kalmasalar bile model alma yoluyla, sorun çözme yolu olarak şiddeti öğrenme aracılığıyla ve de bu tür davranışların sonuçlarına karşı duyarsızlaşma yoluyla saldırganlığa eğilimli hale gelmektedirler. Bu kaynakları izleme süreleri arttıkça şiddet davranışı da artmaktadır. Buna karşı olan bir diğer çalışma grubu ise, birçok çalışma televizyon yayınlarının başlaması ile şiddetin arttığını gösterse de, bu çalışmaların bir kısmında şiddeti etkileyen diğer etkenlerin değerlendirilmediğini savunmaktadır (ABD Sağlık ve İnsan Servisleri Bölümü, 1999; DSÖ, 2002).

Türkiye’de çocukların en çok televizyon seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyini araştıran bir çalışmada; beş özel televizyon kanalında hafta içi 16-21.30 ve hafta sonu 9-21 saatleri arasında yayınlanan 80 filmde 5600 saniyesinin izlenmesi sonucu, bu filmlerdeki şiddet oranının%33.1 olduğu; toplam sürenin %13.8’ini fiziksel şiddetin (vurma, yaralama, öldürme),%10.9’unu sözel şiddetin %8.4’ünü ise psikolojik şiddetin oluşturduğu belirlenmiştir(Uysal, 2006).

İnsanlar televizyon izlemek yoluyla yaşamları süresince, gerçek yaşamda karşılaştıklarından çok daha fazla kavga, cinayet, cinsel taciz ve işkenceye tanık olmaktadır(Uysal, 2006).

Medya ve şiddet ilişkisini ortaya koyan araştırmalardan ortaya çıkan sonuçlardan, özellikle ikisinin üzerinde daha geniş düzeyde kabul bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, şiddetle ilgili duyarsızlaştırma etkisidir. Sıradan, olağan, hayatın

bir parçası olarak gösterilen şiddet sahneleri ile defalarca karşılaşan bireylerin, zaman içinde bu tür olaylara alışacakları ve duyarsızlaşacakları varsayılmaktadır. Şiddet ile ilgili duyarsızlaşma arttıkça, şiddetin dozu da artmaktadır. Böylece şiddete karşı duyarsızlaşarak olumsuz tepki göstermeyen bir kişi, şiddet hakkında düşünürken rahatsızlık duymayacak, hatta şiddet içeren planlar kurmaya başlayacaktır(Uysal, 2006).

Ancak, şimdiye kadar yapılan tüm çalışmaların sonucu, medyanın saldırganlığı kısa sürede arttırdığını göstermektedir; bu çalışmalarda, medyanın uzun dönemde ciddi şiddet davranışlarını ne derecede etkilediği açık değildir.

2.6.ÇOCUK VE SUÇ

Suç, tarihin ilk çağlarından itibaren toplumların korku ile karışık ilgilerini yönelttikleri, nedenleri üzerinde durdukları ve karşı önlemler aldıkları toplumsal bir sorun olmuştur (Hancı, 1999). Suç evrensel bir olgudur. Suç tarihin en eski devirlerinden itibaren var olmuştur ve ileride de var olmaya devam edecektir. İnsanların içinde ihtiraslarla birlikte toplum halinde yaşamanın ortaya çıkardığı çeşitli sosyal çelişkiler, uyumsuzluklar buldukça suç da var olmaya devam edecektir (Dönmezer, 1994). Suç, insanoğlunun gruplar halinde yaşamasından bu yana var olagelen bir sorundur (Uluğtekin, 1991). Her toplumda antisosyal davranışlarda bulunan, toplumsal ya da hukuksal yaptırımlara konu olan bireylerin varlığı, yüzyıllar boyu düşünürleri, yöneticileri, hukukçuları, bilim adamlarını yakından ilgilendirmiştir.

Hukuksal bir olay olduğu kadar aynı zamanda toplumsal bir olay da olan suç, çoğu zaman çeşitli etkenlerin meydana getirdiği uygunsuz sosyal ortamların ürünüdür. Bir hareketin suç durumuna gelinceye kadar bunu işleyen durumundaki değişikliklerin ve bir dizi olumsuz koşulların birleşmesi sonucu suç işlenmektedir.

Çocuk suçluluğu ile ilgili tüm araştırmacıların tanımlamalar içerisindeki ortak değerlendirmeleri, çocuk suçluluğu davranışının içinde olan çocuğun, suça itilmiş çocuk olarak kabul edilmesidir (Polat, 2000). Bakım ve korunmaya muhtaç, fiziksel ve zihinsel gelişimlerinin tamamlayamamış, toplumun onları eğitmekle yükümlü olduğu çocukların suç işlediklerinden değil, ancak toplumun onları suça ittiğinden söz edilebilir (Gökçakan, 2005). Bu açıdan suça yönelen çocuk, ailedeki ve toplum-

daki düzensizliklerin bedelini ödeyen, sonra da topluma ödeten çocuktur (Yörükoğlu, 1997). Çocukları suç işlemeye yönelten nedenler çok çeşitlidir. Psikolojik, fizyolojik ve çevresel nedenlerin yanı sıra birçok kuvvetli ya da zayıf neden birleşerek çocukları suça sürüklemektedir. Psikolojik ve fizyolojik gelişimini tamamlamamış küçüklerin işlediği suçlar ile yetişkinlerin işlediği suçlar, dış görünüşleri itibariyle aynı olsa dahi, onları bu suça iten nedenler farklılık göstermektedir.

2.7.OKUL GÜVENLİĞİ KAVRAMI VE İLGİLİ KURAMLAR

2.7.1. Okul Güvenliği Kavramı

Okul güvenliği kavramı, hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin okulda güven içerisinde yaşamalarını kapsar. Bir okulu güvenli ya da güvensiz olarak tanımlamak zordur. Güvenli bir okul; metal detektörlerle korunan, koridorlarında nöbet tutulan ve tüm olaylara polis tarafından müdahale edilen okul mudur? Yoksa güvenli okul; öğrenciler arasında birinin diğerine yaptığı kaba şakanın yetişkin bireyler arasında halledilebilir bir durum olarak görülüp, rapor edilmediği okul mudur? Tüm sosyal kavramlarda olduğu gibi okul güvenliği için de tek bir tanım yapmak güçtür. Okul güvenliğine ya da güvenli okula ilişkin çeşitli tanımlar yapılmıştır. Dönmez'e (2001) göre okul güvenliği; öğrencilerin, öğretmenlerin ve diğer personelin kendilerini fiziksel, psikolojik ve duygusal bakımdan özgür hissetmeleridir. Güven (2002) okul güvenliğini, okulda öğrenme için uygun bir ortam yaratılması olarak tanımlar. Bucher ve Manning'e (Akt.Özönder, 2005) göre güvenli okul yaratmak, okulda kavgaların ve şiddetin ortadan kaldırılmasından daha öte bir şeydir. Güvenli okul; öğrenci, öğretmen, yönetici, yardımcı personel ve ziyaretçilerin olumlu etkileşimde bulunduğu, tavır ve tepkilerin tehdit edici tarzda olmadığı, olumlu ilişkilerin ve kişisel gelişimin önünün açık olduğu bir iklimin hakim olduğu okuldur. Başka bir ifadeyle, öğrenci ve personelin okulun her yerinde barış içerisinde yaşadığı, bir grubun diğer arkadaşlarından daha üstün olmadığı, okuldaki tüm bireylerin birbirlerine saygılı davrandığı, okul iklimi içerisinde öğretmen, öğrenci, yönetici, personel ve ziyaretçilerin pozitif etkileşim içerisinde oldukları yer olarak kabul edilir. Okul güvenliği; öğrenciler, çalışanlar ve diğer paydaşlar olan veli ve ziyaretçilerin okul çevresi ortamında güvende olmaları, kendilerini fiziksel, psikolojik ve sosyal bakımdan "özgür" hissetmeleridir. Okul

güvenliği yalnızca okul ortamının güvenliği ile sınırlı değildir. Okul güvenliğinin kapsamı ve boyutları; çocuğun ya da diğer okul personelinin okula gitmek amacıyla evinden ayrılması anından başlayarak, tekrar evine gelinceye kadarki tüm aşamaları içerir (Işık, 2004).

Gladden'ın (2005) çalışmasında ise, okuldaki ilişkiler üzerinde durulmuştur. Bu çalışmada, şiddetten arınmış güvenli okulların oluşturulmasında dört temel unsur üzerinde durulmuştur. Bu unsurlar; şiddetten uzak durmanın öğretilmesi, öğretmenler ve öğrenciler arasında yüksek düzeyde sosyal ilişkilerin sağlanması, etkili öğretim, topluma ve öğrencilerin kültürlerine duyarlılık olarak belirlenmiştir. Hem niteliksel hem de niceliksel yöntemler kullanılarak yapılan çalışmanın sonuçları, bu unsurların gerçekleştirilmesi ile uyumlu bulunmuştur. Çalışmanın sonunda, öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini artırarak okulda kendilerini daha güvende hissetmelerini sağlayacak ve dolayısıyla gerginlik yaşamadığı için şiddete de başvurmayacakları bir okul ortamı için şu unsurların gerekliliği vurgulanmıştır;

- Şiddetten uzak olmayı öğretmeye kendini adanmış bir ekip,
- Öğrenciler ve öğretmenler arasında güvene dayalı olarak kurulmuş bir ilişki ağı,
- Akademik olarak başarılı olabilir bir öğretim programı,
- Öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini artıracak ve daha güvenli olmalarını sağlayacak duyarlılıkta bir okul ortamı(Akt.Genç, 2007).

Ron ve diğerlerine (2002) göre; güvenli okulda eğitim görmek her öğrencinin hakkıdır. Aynı zamanda güvenli okullar problemleri davranışların hiç olmadığı yerler değil, öğrencilerin bütün potansiyellerini geliştirecek kadar kendilerini güvende ve emniyette hissettikleri yerlerdir. Güvenli okullarda öğrenciler, psikolojik strese ve fiziksel zarardan uzaktır. Okullar güvenli olmadığı sürece öğrencilerin hayatta başarılı olabilmeleri için gereken akademik ve sosyal yeterliliklere ulaşmaları çok zordur (Akt.Genç, 2007).

Fontaine'ye (2003) göre okulda güvenliği başarmanın ilk ve en önemli adımı okullardan bilimsel yaklaşım ile doğru ve kesin bilgileri toplamaktır. Gerçek şudur ki, eğer devlet ülke çapında okul güvenliğine ilişkin bilgi toplama sistemi kursa ve geliştirse bile son derece az okullardan gerçek ve yeterli bilgi toplayabilir. Yetersiz ve doğru olmayan bilgi de ulaşılması zor ya da çok uzak sonuçlara götürmektedir. Okulda ortaya çıkan yasadışı veya düzen bozucu olayların özelliğine ve sayısına

ilişkin doğru ve kesin bilgiler olmadan, okul güvenliğine ilişkin problemler ve gereksinimler belirlenemediği için suç ve şiddeti önlemeye yönelik kaynaklar uygun biçimde paylaşılamaz ve uygulanan stratejiler ve etkinlikler de asla etkili olamaz. Sonuç olarak okul güvenliğine ilişkin nitelikten ve doğruluktan uzak bilgi ile öğretmenler ve öğrenciler kendilerini okulda güvende hissedemezler hatta güvende olamazlar (Akt.Genç, 2007).

Fontaine'ye (2003).göre Okulun güvenliğini tehdit eden olaylar; alkol kullanımı, kundaklama, dayak atma, cinayet, baskın yapma, düzen bozucu disiplinsiz davranışlar, hap kullanımı, kavgalar, kaçırılma, hırsızlık, soygun, cinsel taciz, tehdit etme, okula ateşli veya ateşsiz silah getirme, sigara kullanımı, disiplin kurallarının ihlal edilmesi, okul eşyalarına zarar verme, tahrip etmeye zorbalık gibi toplumda görülen ve suç teşkil eden davranışların okulda görülmesidir (Akt.Genç, 2007).

2.7.2. Okul Güvenliğiyle İlgili Teoriler

Okul güvenliğini açıklamaya yönelik çalışmalarda Welsh, Greene, Jenkins'in (1999) şu üç kuramı ön plana çıkmaktadır. Bu teorilerin her biri okul güvenliğine ilişkin farklı açıklamalar getirmektedir(Akt. Işık, 2004).

2.7.2.1. Kontrol Teorisi

Kontrol teorisine göre, okullardaki şiddet olaylarının temelinde toplumsal ve kültürel etkililiğin zayıflığı yatmaktadır. Özellikle de toplumsal değerlerin aile ve okul gibi kurumlarca çocuklara yeterince aktarılamaması söz konusudur. Bu değerlerin çocuklara yeterince aktarılamaması okuldaki şiddet olaylarının en önemli nedenlerinden biridir. Kontrol teorisine göre güvenli okul ancak;

1. Geleneksel amaçlara bağlılık,
2. Diğer kimselerin haklarına bağlılık,
3. Toplumsal etkinliklere katılım,
4. Toplumsal normlara inanma koşullarının sağlanmasıyla gerçekleşebilir.

Geleneksel değerlerden uzaklaşma durumunda bireylerin davranışlarını kontrol edecek araçlar olarak yasalar ve kişilerin bireysel tercihlerine ilişkin alternatifler söz konusudur. Geleneksel değerlerce desteklenmemesi durumunda yasalar ve bireysel

tercihler her zaman insanı istenene ya da olması gerekene yönlendirmeye ve ulaştırmaya yeterli olamamaktadır.

Bu teoriye göre okul, toplumsal kontrolü sağlamaya yönelik en önemli araçtır. Yetenekleri açısından yetersiz olan öğrenci okulda başarısız olabilir ve bu başarısızlık da çocuğun okula karşı yabancılaşmasına neden olabilir. Bu yüzden okullarda öğrencilerin yeteneklerini ortaya çıkaracak etkinliklere önem verilmelidir. Her bir öğrencinin belli bir kapasiteye sahip olduğuna inanmak önemli bir başlangıçtır.

2.7.2.2. Okul İklimi Teorisi

Okul iklimi teorisi okulun sağlıklı ve açık bir iklime sahip olmasıyla okulun güvenliği arasında doğru bir ilişki olduğunu kabul eder. Okul ne kadar sağlıklı ve açık bir iklime sahipse o derece güvenli bir okuldur. Okulda olumsuz bir iklimin varlığı söz konusu ise, bu okulun güvenliği de o derecede zayıf olacaktır.

Kabul edilebilir öğrenci davranışlarını belirleyen en önemli unsur okul iklimidir. Çocukların çeşitli suçlara ilişkin davranışlarının en önemli sebepleri, okulla ilgili olanlarıdır. Öğrencilerin düşük başarı performansları ve düşük başarı beklentileri suça ilişkin davranışların en önemli sebebidir (Verdugo, 1999' dan akt. Çınkır, 2006).

2.7.2.3. Toplumsal Çözülme Teorisi

Verdugo'ya (1999) göre, toplumsal çözülme teorisine göre okul toplumun aynasıdır. Okulu içinde bulunduğu toplumdan farklı düşünmek uygun bir yaklaşım değildir. Toplumsal çözülme teorisine göre, eğer okulların daha güvenli yerler olmaları isteniyorsa, önce toplum ve aile güvenli olmalıdır. Çünkü okul güvenliği eşittir toplum güvenliği, artı aile güvenliğidir (Akt. Çınkır, 2006).

Bu teoriye göre okul güvenliği, okulun içinde bulunduğu toplumun güvenliğinden bağımsız olarak ele alınamayacağı varsayımına dayanmaktadır. Okul, içinde bulunduğu toplumun bir parçasıdır. Toplumda görülen her türlü olumsuzluk, okulu da aynı şekilde etkileyecektir. Suç oranı yüksek olan bir toplumda, okuldaki suç oranı da aynı şekilde yüksek olacaktır.

Okulun güvenli bir yer yapılabilmesi için toplumun ve ailenin güvenli yapılması ön koşuldur. Öğrenci ancak zamanının çok küçük bir kısmını okulda geçirmektedir. Aile ve arkadaş çevresinden edinmiş olduğu yaşantılar ve deneyimler öğrencinin okuldaki yaşantısına etki edecektir. Bu yüzden okulun çevresindeki olaylar, yüksek oranlarda okula yansiyacaktır. İşte, toplumsal çözülme teorisi toplumda var olan aksaklıkların ya da çözümlerin okula aynı şekilde yansiyacağı görüşünü temel alan bir teoridir. Sonuç olarak bu teoriye göre okulun güvenliği, okulun içinde yer aldığı toplumun (community) güvenliğinden bağımsız olarak ele alınamaz.

2.8.ŞİDDET İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Okullarda şiddet kavramı 1992’de yaygın olarak kullanılmaya ve hakkında bir dizi araştırma yapılmaya başlanmıştır. Bunun nedenleri arasında eğitim ve ortamlarında saldırganlık ve şiddetin artmasıdır. Bunun yanı sıra saldırgan davranışın ve şiddetin temel olarak öğrenilmiş bir davranış olduğunu göz ardı etmemek gerektiği de vurgulanmaktadır. Şiddet bir kuşaktan diğerine de öğrenme yolu ile geçmekte ve saldırgan olan çocukların yetişkin olduklarında şiddet eğilimli olma olasılıkları da artmaktadır.

Birleşmiş Milletler adına bağımsız uzmanların 23 Ağustos 2006’da çocuklara yönelik şiddet ve çocuk hakları ile ilgili yaptığı çalışmaya, Mart-Haziran 2005 tarihleri arasında Güney ve Pasifik, Asya, Batı Afrika, Karayipler, Latin Amerika, Ortadoğu ve Kuzey Afrika, Avrupa ve Merkez Asya, Batı Afrika 350 katılımcı ile dahil olmuştur. Çalışmaya her bir ülkenin hükümet düzeyinde bakanları, parlamenterleri, bölgesel temsilcileri, Birleşmiş Milletler’in alt organizasyonları, sivil toplum kuruluşları, ulusal insan hakları enstitüleri, medya ve çocuklar katılmıştır. Her bir bölgeden katılan çocuklar toplantı boyunca önerilerini sunmuştur (TED, 2006).

Bu çalışmaya Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Organizasyonu (UNESCO), Birleşmiş Milletler Suç ve Madde Ofisi (UNODC) destek vermiştir. Çalışmadan elde edilen bilgiler sonucunda çocuğa yönelik şiddetin çoğunlukla çevresindeki yakınları tarafından (aileler, öğretmenler, arkadaşlar, kardeşler, işverenler) yapıldığı bildirilmiştir. Çocuğa yönelik şiddet ile

ilgili örnekler oldukça geniş aralıkta sunulmuştur. Gelişmiş ülkelerin sunduğu raporda, global okul temelli sağlık anketinde, okul çağındaki çocukların yüzde 25-65'inin son 30 gün içerisinde sözel ya da fiziksel olarak zorbalıkla karşılaştıklarının belirlendiği ifade edilmiştir. Endüstrileşmiş ülkelerde zorbalıkla çok sık karşılaşılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 2002 yılında 18 yaş altı 150 milyon kız ve 73 milyon erkek çocuğunun fiziksel temas içeren cinsel şiddete ve cinsel şiddetin diğer türlerine zorlandığını tahmin etmektedir (TED, 2006).

Ülkelerin birçoğunda okullar, çocukların evlerinin dışında en çok vakit geçirdikleri yerdir. Bundan dolayı okullardan, çocukları şiddetten uzak tutma konusunda çok önemli bir rol oynamaları beklenmektedir. Ayrıca çocukların bedensel ve ruhsal gelişimlerinin sağlıklı bir ortamda yapılmasının sağlanması bu okullarda çalışan herkesin görevidir. Birçok öğrenci için okul, şiddete maruz kaldıkları hatta şiddetin nasıl uygulandığını öğrendikleri yer olarak düşünülmektedir. Okullarda şiddet konusunda toplumun algısı, medyanın okullarda silahla veya kesici aletlerle yaralanma gibi aşırı uçlardaki olaylara odaklanmasıyla da renklendirilmektedir. Ancak ölümün veya ciddi yaralanmaların okullarda gerçekleşme olasılığı, evlerinde gerçekleşme olasılığından daha düşüktür. Ayrıca okullar toplumun genelindeki olaylardan da fazlasıyla etkilenmektedir. Bunların başında mafya, çete, çete kültürü, çete bağlantılı özellikle uyuşturucu gibi suç faaliyetleri sayılabilir (United Nations General Assembly, 2006).

Dünyada suça karışmış gençlerin oranlarına bakıldığında, ülkelere göre farklı rakamlar karşımıza çıkmaktadır. Rusya'da post komünist dönemde genç cinayetleri yüzde 150 artış göstermiş ve 1985'ten günümüze 100.000'de 7'den 100.000'de 18'e çıkmıştır. ABD'de 1985'te 100.000'de 8.8 olan genç cinayeti oranı, 2000'lere doğru 100.000'de 16'ya çıkmıştır. Tüm bu ülkelerde ölümle sonuçlanan her bir genç cinayetine, 30 dolayında ölümle sonuçlanmayan genç şiddeti olayı karşılık gelmektedir (Karakas, 2006).

ABD Eğitim Bölümü (U.S. Department of Education) ve ABD Suç Bölümü'nün (U.S. Department of Justice) okulda suç ve güvenliğe ilişkin raporuna göre (2002), ABD'de 1992-2000 yılları arasında okullarda şiddet suçlarında yüzde 46 azalma olmuştur. Bu azalmaya rağmen 12-18 yaşındaki öğrenciler, 700.000 şiddet suçunun kurbanı olmuştur. 2000 yılında 12-18 yaş arası öğrenci, okulda yaklaşık 1,9 milyon şiddet suçunun ve hırsızlığın kurbanı olmuştur. Aynı yıl, aynı yaş grubundaki

öğrenciler, okulda yaklaşık 128.000 ciddi şiddet suçunun (tecavüz, cinsel saldırı, soygun, ağır saldırı) kurbanı olmuştur. Aynı zamanda ABD’de 1 Temmuz 1998 ve 30 Haziran 1999 tarihleri arasında 33’ünü okul çağındaki çocukların işlediği 38 adam öldürme olayı ile ilişkili 47 okul bulunmaktaydı.

12-18 yaşlarındaki öğrencilerin ölümcül olmayan kurban olma oranı, 1992 ve 2000 arasında çoğunlukla azalmıştır (1992’de her 1000 öğrenciden 144’e, 2000’de her 1000 öğrenciden 72’ye düşmüştür). 1995–2001 yılları arasında okullarda suç kurbanı olanların oranı yüzde 10’dan yüzde 6’ya düşmüştür. Diğer taraftan okuldaki diğer davranış problemlerinin yaygınlığı artmıştır. Örneğin, 2001 yılında yüzde 8 öğrenci, son altı ay içerisinde okullarında zorbalıkla karşılaştıklarını belirtmiştir. Bu oran 1999 yılında yüzde 5 ‘tir.

Diğer türdeki suçların yaygınlığında bir değişiklik olmamıştır. 1993, 1995, 1997, 1999, 2001 yılları arasında yüzde 7 ile 9 arasında 9–12 yaşlarındaki öğrenciler, son 12 ay içerisinde okulda silahla tehdidi ya da yaralanma olayını bildirmiştir. 2001 yılında hem erkekler hem kızlar 1999 yılına göre daha çok zorbalıkla karşılaşmıştır.

1996–1997 yılları arasında devlet okullarının yüzde 10’u polise en az bir ciddi şiddet suçu bildirmiştir. Yüzde 47 oranında devlet okulu en az bir ciddi olmayan şiddet suçu, yedi şiddet içermeyen suç olayı bildirmiştir. Bu tarzdaki olaylar fiziksel saldırı ya da silahsız kavga, hırsızlık, vandalizmi içermektedir. 1996–1997 yılları arasında ilkokullar ortaokullardan çok daha az suç olayı rapor etmiştir. İlkokullar daha çok çoğunlukla (% 33) vandalizm bildirmişlerdir.

Ortaokullarda ve liselerde fiziksel saldırı ve silahsız kavgalar 1996–1997 yılları arasında daha yaygın olarak bildirilmiştir. 1 Temmuz 1992’den 30 Haziran 1999’a kadar ABD’de 358 okul, ölüm içeren şiddet olayları ile ilişkilidir. 255’i 5–19 yaşlarındaki okul çağındaki öğrencileri içermektedir. 1996’dan 2000 yılına kadar öğretmenler yaklaşık 1.603.000 ölümcül olmayan suçun kurbanı olmuştur. Bunların 1.004.000’i hırsızlık, 599,000’i şiddet suçlarını (tecavüz, cinsel saldırı, soygun, ağır ve basit saldırılar) içermektedir.

Ülkemizde ve yurt dışında yapılan araştırmalarda ilköğretim düzeyinde akran zorbalığına maruz kalan çocukların oranlarının oldukça fazla olduğu göze çarpmaktadır. Olweus (1983), yaptığı çalışmalarda çocuklarının %9’unun akran zorbalığına maruz kaldığını belirtmiştir. Wolke, Woods, Bloomfield ve Karstadt (2001)

ilköğretim öğrencileriyle yaptıkları araştırmada, çocukların %39,8'inin kurban olduklarını belirlemiştir. Ülkemizde ilköğretim düzeyindeki çocuklarla yapılan araştırmalarda Yıldırım (2001), çocukların %26'sının zorbalığa maruz kaldığını, Dölek (2002), çocukların %8.17'sinin kurban rolündeki çocuklar olduğunu, Gültekin (2003), kurban rolündeki çocukların oranını %13.9 olarak belirlemiştir. Pekel (2004) ise çocukların %9.3'ünün zorbalığa maruz kaldığını bildirmiştir. Görüldüğü gibi, ilköğretim düzeyindeki çocuklarla yapılan araştırma bulguları, çocukların zorbalıkla yüz yüze gelme oranları açısından %8.17 ile %26 arasında değişmektedir (Çapan, 2007).

Okullarda şiddete yönelik doğrudan yapılmış araştırma sonucu sınırlı olsa da saldırganlık ve şiddetle ilgili Türkiye'de yapılan araştırmaları Sümer ve Aydın(1999) öğretmenlere yönelik olanlar öğretmenlerin çocuklara yönelik şiddeti, ana-babanın şiddeti ya da ihmal ve istismarı, suça itilen çocukların şiddeti ve TV'de şiddet olarak bazı başlıklar altında toplamışlardır. Ülkemizde öğretmenlerin öğrencilere yönelik şiddet uygulaması daha yaygın olarak görülmektedir.

Pişkin (2003) Türkiye'de yaptığı çalışmada, zorbalığa uğrayan çocukların oranının %35, hem zorbalığa uğrayanların hem de zorbalık edenlerin oranının %30, sadece zorbalık edenlerin %6 oranında olduğunu belirtmektedir. Bu araştırmaya göre erkeklerde bu duruma daha fazla rastlandığını belirterek zorbalığın %34 ile fiziksel; %29 ile sözel biçiminde gerçekleştiğini eklemektedir.

Durmuş ve Gürkan (2003), toplumdaki şiddet olaylarındaki artışın dikkati okullara yönelttiğini, çalışmaların şiddet olaylarındaki bir artışın olduğunu gösterdiğini belirtmektedirler. Son zamanlarda liselerde çete olaylarının olduğuna ilişkin gazete haberleri olsa da, bu konuda ayrıntılı olarak gerçekleştirilmiş araştırmalar çok sınırlıdır.

Helvacı'nın (2008) liselerde şiddet ve şiddetin nedenlerini öğrenci görüşlerine göre saptamaya çalışan araştırma sonucunda, öğrenciler şiddetin en önemli kaynağını "ailenin ilgi eksikliği"; insanların şiddete başvurmalarının en önemli nedenini "düşünmeden hareket etme" ve "üstünlük sağlama" olarak belirtmişlerdir. Öğrencilerin yarısının "az ya da çok, okulda şiddete uğradıkları" tespit edilmiştir. Okullarda meydana gelen şiddetin nedenleri "ailelerin çocuk eğitimi konusunda eğitim eksikliği" ve "ailenin ilgisizliği" olarak gösterilmiştir. Okullarda şiddetin önlenmesine ilişkin alınması gereken tedbirler bağlamında "ailelere çocuk eğitimi ile ilgili eğitim verme" bunun yanı sıra öğrencilerin "şiddet konusunda eğitilmesi ve

bilinçlendirilmesi” tedbirleri gelmektedir. Şiddet içerikli bilgisayar oyunlarının çocuk ve gençlerde şiddeti artırdıkları, TV ve medyada en çok rahatsız oldukları görüntülerin, “şiddet ve kavga görüntüleri” olduğu görülmektedir.

Öğretmen sınıfın en önemli kişisidir. Onun doğruları ve yanlışları çocukların davranışlarında önemli etkiler yaratır. Olumsuz davranışlara sahip olan öğretmenler öğrenci davranışlarını da olumsuz etkilerler. Amerika’da öğretmenler üzerinde yapılan bir araştırmada öğrencilerine olumsuz tepkiler veren öğretmenlerle, olumlu tepki veren öğretmenler karşılaştırılmıştır. Sonuçta öğrencilerine olumlu tepkiler veren öğretmenlerin, olumsuz tepki veren öğretmenlere göre sınıflarında disiplin sorunlarını daha kolay çözdükleri, öğrencilerin öz saygı düzeylerinin daha yüksek olduğu, daha uyumlu oldukları ve başarılarının önemli ölçüde daha yüksek olduğu görülmüştür (Akt. Dilekmen, 2006:551).

Yapılan bir araştırma da okullarda şiddeti yaşayan, şiddet içeren davranışlar sergileyen, zaman zaman şiddete maruz kalan, yaşanan pek çok şiddet olayına tanıklık eden öğrencilere “okullarda yaşanan şiddet olayları, nedenleri ve çözüm önerileri” bir anket aracılığıyla sorulmuştur. Öğrencilerin %60’ı okullarda en çok kavga yaşandığını ifade etmiştir. Kavgaların nedeni olarak da büyük oranda kız-erkek arkadaşlığı gösterilmektedir. Araştırma eğitim ortamlarında görülen şiddetin diğer nedenleri arasında, gruplaşmalar, grup içerisinde kendini güçlü hissetme ve gruptakilere dediğini yaptırma, televizyon dizilerinden etkilenme, okullardaki disiplinsiz ortamlar (okul çıkışları, tuvaletler, koridorlar gibi), aile içi huzursuzluklar ve aile içi şiddeti göstermektedir.

Öğülmüş’ün (1995) liselerde şiddet ve saldırganlıkla ilgili yayımlanmış raporuna bakıldığında, şiddet ve saldırganlık olaylarının ilk üçü öğrenciler tarafından, “Okullarda bazı öğrencilerin paralarının çalınması ya da özel eşyalarının kaybolması”, “Okulun masa ve sandalyelerini kasıtlı olarak kıran, bunların üzerini kazıyan ya da çizen, tekme atarak duvarların boyasını ve badanasını kirleten öğrencilerin bulunması”, “Okul sınırları dışında bazı öğrencilerin yaralanması ile sonuçlanan kavgalar” şeklinde ifade edilmiştir. Aynı çalışmada, “öğrencilerin kendi aralarında meydana gelen ve herhangi bir öğrencinin ölümüyle sonuçlanan” olaylar daha az ifade edilmiştir. Ayrıca liseye giderken yanlarında bıçak, şiş, muşta taşıyan erkeklerin oranı ile kızların oranı arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu 1997 yılında 13-18 yaş arası 2400 ergenin katılımıyla bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmanın sonucunda ergenlerin karşılaştığı en önemli üç sorunu sigara, kötü arkadaşlar edinme ve işsizlik oluştururken, aile içinde ve okulda şiddete maruz kalmanın son sıralarda yer aldığı belirtilmiştir. Öğrenci olan ergenler, boştaki ve çalışan ergenlere göre, aile içinde dayakla daha az karşılaşmaktadırlar. Ailenin sosyoekonomik düzeyi yükseldikçe, ergene yönelik fiziksel şiddet azalmaktadır. Kırsal ve kentsel kesimler arasında ise fiziksel şiddet açısından anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Karataş'ın (2002) çalışmasında ise ana-baba saldırganlık düzeyi ile lise öğrencilerinin saldırgan tutum ve davranışlar göstermeleri arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. Yüksek saldırganlık düzeyi gösteren anne ya da babaya sahip olan öğrencilerin saldırganlık puanları, düşük ve orta saldırganlık düzeyi gösteren anne ya da babaya sahip olan ergenlerin saldırganlık puanlarından farklılık göstermektedir.

Karaman, Kepenekçi ve Çinkır (2002) lise öğrencileri arasında yaptıkları zorbalık ile ilgili bir çalışmada, öğrencilerin %44'ünün sözel, yaklaşık %30'unun fiziksel, %18'inin duygusal ve %9'unun ise cinsel içerikli zorbalığa uğradıklarını ortaya koymuşlardır. Erkekler daha çok fiziksel zorbalığa uğrarken, kızlar isim takma, saç çekme, alay etme gibi sözel ağırlıklı zorba davranışlar ile karşı karşıya kalmaktadır.

Pişkin (2006) ilköğretim okulu öğrencileri arasında yaşanan akran zorbalığı olgusunun türlerini ve sıklığını incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, her üç öğrenciden birinin (%35) düzenli olarak zorbalığa uğradığı bulunmuştur. Düzenli olarak arkadaşlarına zorbalık yaptıklarını belirten öğrenci oranı %6'dır. Zorba grupta erkek öğrencilerin oranı, kızlardan anlamlı bir biçimde yüksek bulunmuştur. Kurban grupta ise kız öğrencilerin oranı, erkeklerden anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Öğrenciler en fazla sözel zorbalığa uğramakta, bunu fiziksel ve dolaylı zorbalık izlemektedir.

İstanbul'da okullarda gözlenen suçun ve şiddetin yaygınlığı konusunda 2004 yılında Ögel ve arkadaşlarının yaptığı anket çalışmasının verilerinde, İstanbul'un 15 ilçesinden rastgele seçilen 43 okulda 3483 lise ikinci sınıf öğrencisine ulaşılmıştır. Öğrencilerin %45.5'ini kızlar, %54.5'ini ise erkek öğrenciler oluşturmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, ergen ve çocuklarda görülen şiddet 15-16 yaşları

arasında en yüksek seviyeye ulaşmakta ve risk faktörü olmaktadır. 16-17 yaşları arasında çetelere katılma riskleri artmaktadır. 17 yaşından sonra bu oran düşmeye başlamaktadır. Kızların erkeklere göre çetelere katılma oranı ise daha düşüktür. Erkekler kızlara oranla fiziksel şiddet kullanımına daha fazla başvurumaktadırlar.

Çetin (2004) öğrenci ergenlerin şiddete yönelik tutumlarını incelediği çalışmasında, 14-17 yaş grubundaki ergenlerin, 18-21 yaş grubundaki ergenlere göre şiddete yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu belirtmiştir. Erkek ergenler kız ergenlere göre şiddete yönelik daha olumlu bir tutuma sahiptirler.

Özcebe, Çetik ve Üner (2006) Ankara’da üç liseye devam eden birinci sınıf öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında, öğrencilerin %45,8’inin son üç ay içinde şiddete maruz kaldıklarını ve/veya şiddet uyguladıklarını bulmuşlardır. Şiddete maruz kalma sıklığı açısından erkek (%38,0) ve kız öğrenciler (%38,1) arasında farklılık saptanmamıştır. Erkeklerde son üç ay içinde belirtilen ortalama şiddete maruz kalma; fiziksel (1,4), duygusal (1,0), cinsel (0,3), kızlarda son üç ay içinde belirtilen ortalama şiddete maruz kalma; fiziksel (3,0), duygusal (2,5), cinsel (0,5) olarak sıralanmıştır.

Erkeklerde tokat atma, tekme atma, çelme takma ilk üç sırada yer alırken, kızlarda saçını çekme, itme, çimdikleme ilk üç sırada yer almıştır. Şiddet uygulama sıklığı erkek öğrenciler (%31,5) ve kız öğrenciler (%27,6) arasında benzer bulunmuştur. Öğrenciler en fazla fiziksel şiddet (%22,4-%5,1) uyguladıklarını ifade etmişlerdir (n=277). Öğrenciler şiddeti en fazla okulda (%42,0) uygulamaktadır. Ev (%24,1) ve sokak da (%20,4) öğrencilerin sık olarak şiddet uyguladıkları yerlerdir (n=162). Araştırmada, öğrencilerin şiddeti en fazla arkadaşlarına (%65,6) uyguladıkları belirtilmiştir.

Durmuş ve Gürkan (2005), lise öğrencilerinin şiddet ve saldırganlık eğilimlerini çeşitli değişkenler açısından ele almışlardır. Okullarımızda en çok karşılaşılan ya da lise mezunlarının ifadesiyle en sık olduğu belirtilen dört olay, “okulun masa ve sandalyesini kasıtlı olarak kıran veya çizen, tekme atarak duvarların boya ve badanasını kirleten öğrencilerin bulunması (%70,9)”, “okulun sınırları dışında meydana gelen ve bazı öğrencilerin yaralanmasıyla sonuçlanan kavgalar (%70,1)”, “okuldaki çeşitli öğrenci grupları arasında toplu kavga olayları (%70,1)”, “okuldaki bazı öğrencilerin paralarının çalınması ya da özel eşyalarının kaybolması

(%63,7)” şeklinde sıralanmaktadır. “Okul sınırları içinde bazı öğrencilerin yaralanması ile sonuçlanan herhangi bir kavga olayı” %57,3, “okuldaki her hangi bir öğretmenin bir öğrenci (ya da bir grup öğrenci) tarafından tartaklanması veya dövülmesi” olayının görülme sıklığı ise %53,1’dir.

Mayıs 2006 sonu itibariyle yapılan basın taraması sonuçlarına göre, son beş ayda okullarda meydana gelen fiziksel olaylarda 14 öğrenci öldürülmüş, 104 öğrenci ve 3 öğretmen de yaralanmıştır.

Eğitim ortamlarında şiddetin önlenmesi ve azaltılması strateji ve eylem planında (2006), Türkiye’nin çeşitli illerinde (Adana, Ankara, Diyarbakır, İstanbul, Karaman, Kars, Sivas) yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Bu araştırmalar, eğitim ortamlarında yaşanan şiddetin göz ardı edilemeyecek boyutlarda olduğunu göstermektedir. Yukarıda sıralanan araştırmaların büyük bir bölümü, öğretmenler tarafından öğrencilere yönelen şiddet davranışları üzerinde odaklanmakla birlikte, bazıları da öğrencilerin faili oldukları şiddet olgularını ele almaktadır. Araştırmaların bir bölümü, şiddeti yukarıda belirtilen boyutların tümünü (fiziksel, sözel, duygusal ve cinsel) kapsayacak biçimde ele alırken, bir bölümü de sadece fiziksel şiddet üzerinde odaklanmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, eğitim ortamlarında yaşanan şiddet ağırlık sırasına göre sözel, duygusal, fiziksel ve cinsel şiddet biçimindedir. Yukarıda belirtilen araştırmalara yansımayan şiddet vakalarının da olduğu genel bir gözlem olarak bilinmektedir. Şöyle ki çok sayıda öğrenci, akranlarından, öğretmenlerinden, okul yöneticilerinden, aile büyüklerinden, okulun yakın çevresinde yer alan diğer kişilerden şiddet gördüklerini ifade etmektedir.

Üniversiteler ve Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu’nun yaptığı çalışmalar incelendiğinde, 1990’lı yıllarda şiddet ve şiddet olayları çocukların ve gençlerin gündeminde alt sıralarda yer alırken, günümüzde şiddet ve şiddetin davranışları çeşitli yayın organlarında oldukça fazla gündeme gelmektedir.

2.9. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE ŞİDDETİN KARŞILAŞTIRILMASI

Gelişmiş ülkelerin sunduğu raporda, global okul temelli sağlık anketinde, okul çağındaki çocukların yüzde 25-65’inin son 30 gün içerisinde sözel ya da fiziksel olarak zorbalıkla karşılaştıklarının belirlendiği ifade edilmiştir. Ayrıca 13 yaşlarındaki çocukların zorbaca eylemlere katılımı, Avrupa ülkelerinde ve ABD’de

incelenmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu zorbaca davranışlara bazen katıldıklarını (Avusturya 64.2, Almanya 60.8, Estonya 50.6, Fransa 49.1, ABD 34.9) belirtmişlerdir. Haftada bir zorbaca davranışa katılma oranları diğerlerine göre daha azdır (Danimarka 9.5, Avusturya 9.4, Almanya 7.9, Kanada 7.3). Ülkemizde ise okul çağındaki çocukların zorbalığa karışmaları ve maruz kalmaları ile ilgili yapılan çalışmalar, lise öğrencilerinin %44'ünün sözel, yaklaşık %30'unun fiziksel, %18'inin duygusal ve %9'unun ise cinsel içerikli zorbalığa uğradıklarını ortaya koymuşlardır. Erkekler daha çok fiziksel zorbalığa uğrarken, kızlar isim takma, saç çekme, alay etme gibi sözel ağırlıklı zorba davranışlar ile karşı karşıya kalmaktadır. İlköğretim okulu öğrencileri arasında ise her üç öğrenciden birinin (%35) düzenli olarak akran zorbalığına uğradığı görülmektedir. Düzenli olarak arkadaşlarına zorbalık yaptıklarını belirten öğrenci oranı %6'dır. Zorba grupta erkek öğrencilerin oranı, kızlardan anlamlı bir biçimde yüksektir. Dünyada suça karışmış gençlerin oranlarına bakıldığında, ülkelere göre farklı rakamlar karşımıza çıkmaktadır. Rusya'da post komünist dönemde genç cinayetleri yüzde 150 artış göstermiş ve 1985'ten günümüze 100.000'de 7'den 100.000'de 18'e çıkmıştır. ABD'de 1985'te 100.000'de 8.8 olan genç cinayeti oranı, 2000'lere doğru 100.000'de 16'ya çıkmıştır.

Tüm bu ülkelerde ölümle sonuçlanan her bir genç cinayetine, 30 dolayında ölümle sonuçlanmayan genç şiddeti olayı karşılık gelmektedir. Ülkemizde ergenlerde ve çocuklarda görülen şiddet 15-16 yaşları arasında en yüksek seviyeye ulaşmakta ve bu yaş grubu risk faktörü olmaktadır. 16-17 yaşları arasında da çetelere katılma riskleri artmaktadır. 17 yaşından sonra bu oran düşmeye başlamaktadır. Kızların erkeklere göre çetelere katılma oranı ise daha düşüktür. Erkekler kızlara oranla fiziksel şiddet kullanımına daha fazla başvurumaktadırlar. Avrupa ve ABD'de çocuk suçlarının yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde ise geç ergenlik dönemine doğru suça karışma oranının artış gösterdiği görülmektedir. 14-17 yaşlarında suça karışma oranları artmaktadır (14 YAŞ 68.4, 15 YAŞ 92.1, 16 YAŞ 111.6, 17 YAŞ 113.7). Sonuç olarak dünyada ve Türkiye'de okullarda ve okul çağındaki çocuklara yönelik meydana gelen şiddet olayları incelendiğinde, şiddet olaylarının sadece ülkemize özgü bir durum olmadığı, tüm dünyada şiddet olaylarının yaşandığı gözlenmektedir. Diğer taraftan dünyada yaşanan şiddet olayları ile karşılaştırıldığında, ülkemizde şiddet olaylarının yoğunluğunun diğer dünya ülkelerine göre daha az olduğu görülmektedir. Özellikle okullarda cinsel içerikli şiddet olaylarına ülkemizde rastlan-

mamaktadır. Öğretmenlere yönelik olarak gerçekleştirilen şiddet olaylarının yoğunluğu da diğer dünya ülkelerine göre oldukça azdır.

3. BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, ölçme aracı, verilerin toplanması ve çözümlenmesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1.ARAŞTIRMA MODELİ

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ortaöğretim okullarında görev yapan okul yöneticilerinin şiddeti önlemedeki yeterliklerini değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırma, karşılaştırmalı türden tarama modelindedir.

Tarama modeli, geçmişte ve halen var olan durumu olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2005). Karşılaştırmalı (neden sel karşılaştırmalı) türden tarama modeli, bir davranışın muhtemel nedeni, bu şekle uyanlar ile uymayanları belirlemeyi amaçlar.

Araştırmada, kaynak kişilerin belli değişkenler (cinsiyet) bakımından oluşturdukları grupların ortaöğretim okul yöneticilerinin şiddeti önleme yeterliklerine ilişkin algulamaları arası farklar, karşılaştırmalı tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir.

3.2.EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini; Uşak il genelindeki Merkez, Banaz, Eşme, Karahallı, Sivaslı, Ulubey ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim okullarında, 2009-2010 öğretim yılında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Örneklemini ise yine merkez ilçelerde bulunan listeden seçkisiz yöntem ile seçilen ortaöğretim okulunda görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır.

Örneklem büyüklüğünü belirlemede farklı büyüklükteki örneklem için kuramsal örneklem büyüklükleri çizelgesinden (Balcı, 2004: 95) faydalanılmıştır. Her ilçede örnekleme girecek okul ve öğretmen sayısının belirlenmesi, il genelindeki öğretmen ve okul sayısına ayrı ayrı oranlanarak belirlenmiştir. Böylece çok aşamalı tabakalı örnekleme yaklaşımı uygulanmıştır.

Tablo 1 Araştırma Evrenini Oluşturan Okullar ve Bu Okullarda Görevli Öğretmen Sayıları

İlçe Adı	Evreni Oluşturan Okul Sayıları	Örnekleme Oluşturan Okul Sayıları	Evreni Oluşturan Orta öğretim Okulu Öğretmen Dağılımı	Örnekleme Oluşturan Orta öğretim Okulu Öğretmen Dağılımı
Uşak Merkez	19	7	679	239
Banaz	5	2	88	31
Eşme	6	2	134	47
Karahallı	1	1	21	8
Sivahlı	1	1	19	7
Ulubey	4	1	50	18
Toplam	36	14	991	350

3.3.VERİ TOPLAMA ARACI

Orta öğretim okullarında okul yöneticilerinin şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterlikleri belirlemede kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçme aracını geliştirmek amacıyla birinci aşamada 87 maddeden oluşan bir anket taslağı oluşturulmuştur.

Ölçek taslağının geliştirilmesi aşamasında, şiddeti önlemede okul yöneticilerinin sahip olması gereken yeterlikler “öğrenci”, “öğretmen”, “veli ve çevre” ve “eğitim ortamı” boyutları olmak üzere dört boyutta hazırlanmıştır. Araştırmada her boyut birer alt ölçek olarak değerlendirilmiştir.

Ölçek taslağındaki madde sayısı, ikinci aşamada, yukarıdaki boyutlarla ilişkisi olmayan veya düşük ilişki gösterdiği tahmin edilen maddelerin elenmesi ve benzerlik taşıyan ifadeler arasında eleme yapılması sonucunda 74 maddeye indirgenmiştir. Bu ölçek taslağı, üçüncü aşamada, eğitim yönetimi, araştırma ve istatistik alanlarında uzman olan kişilerin (Doç.Dr. Yasemin Kepenekçi, Doç.Dr. İsmail Aydoğan,, Yrd.Doç.Dr. Şakir Çınkır, Yrd.Doç.Dr. Refik Balay, Yrd.Doç.Dr. Cemalettin İpek) görüşlerine sunulmuştur. Uzmanların incelemesinden sonra söz konusu ölçeğin madde sayısı, tekrarların ve benzer ifadelerin çıkarılması ve aynı anlam içeriğine sahip olduğu tahmin edilen maddelerin çıkarılması sonucunda 60 maddeye indirgenerek uygulamaya hazır hale getirilmiş ve “Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önlemede

Sahip Olması Gereken Yeterlikler Ölçeği” (OŞÖSYÖ) olarak adlandırılmıştır. OŞÖSYÖ’de katılımcıların verilen ifadelere ilişkin tepkilerini belirlemede Likert tipi beşli derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, (1) hiç katılmıyorum, (2) kısmen katılıyorum, (3) orta düzeyde katılıyorum, (4) büyük ölçüde katılıyorum ve (5) tamamen katılıyorum seçeneklerinden oluşmuştur. Uşak ilinde ortaöğretim okullarında görev yapan 400 öğretmene anket verilmiş,352 anket geri gelmiş ve 327 tanesi analizlerde kullanılmıştır.

Alt ölçeklerin madde analizi yapılmış ve yapı geçerliği faktör analizi tekniği ile sınanmıştır. Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler Ölçeğinin (OŞÖSYÖ) yapı geçerliliği faktör analizi ile incelenmiştir. Araştırma sürecinde elde edilen verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığına Kaiser Mayer Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett testi ile karar verilebilmektedir. KMO katsayısının en az 0,60 olması ve Barlett testinin anlamlı (manidar) çıkması, verilerin faktör analizi için uygun olduğunu gösterir (Özdamar, 1999:552; Şeker ve Gençdoğan, 2006). Bu teknikle her bir ölçeğin, bir ya da birden fazla yapıyı ölçüp ölçmediği başka bir deyişle tek boyutlu olup olmadığına bakılmıştır. Faktör analizi, kavramların kuramsal yapılarını karşılaştırmada sıkça kullanılan bir yöntemdir ve ölçme araçlarının yapı geçerliğini saptama yoludur (Balcı, 2001; Büyüköztürk, 2002). Faktör belirlemede, öz değer (eigen value), açıklanan varyans oranı ve faktörlerin öz değerlerine dayalı olarak oluşturulan çizgi grafiği (scree plot) ölçütleri dikkate alınmıştır (Büyüköztürk, 2002). Güvenirlik çalışması için Cronbach Alpha formülü kullanılmıştır. Ayrıca her bir maddenin ayırt ediciliği için madde toplam korelasyonlarına bakılmıştır.

3.3.1.Okul Yöneticilerinin Öğrenci Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olmaları Gereken Yeterlikler Alt Ölçeği

Ortaöğretim okul yöneticilerinin öğrenci boyutunda şiddeti önlemede sahip olmaları gereken yeterlikler alt ölçeğinin deneme formunda 27 madde yer almıştır. Ölçek maddelerinin ölçülmek istenen kavram (okul yöneticilerinin öğrenci boyutunda şiddeti önlemede sahip olmaları gereken yeterlikler) ile ilişkili olup olmadığı incelenmesi amacıyla madde analizi yapılmıştır. Madde analizi tekniklerinden düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyonlarına bakılmıştır. Yapılan analizde maddelerin düzeltilmiş madde-toplam korelasyon değerlerinin -,083 (6. madde) ile 0,643 (19. madde) arasında değiştiği Tablo 1’de görülmektedir. Her ne

kadar madde-toplam puan korelasyonuna bakılarak güvenilir madde için bu korelasyon 0,30 veya en azından 0,25 olarak kabul edilse de (23, 30, 31) bu çalışmada ölçülmek istenen kavram ile ilişkisi yüksek olan dolayısıyla iç tutarlılığı yüksek olan bir ölçek elde etmek amacıyla madde-toplam korelasyon değeri 0,40 veya daha yüksek olan maddeler ölçeğe alınmıştır. Düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyon değeri 0.40'dan düşük olan 1,3,5,6,7,12. maddeler taslak ölçekten çıkarılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini sınamada geriye kalan 21 madde verileri kullanılmıştır.

Tablo 2. Okul Yöneticilerinin Öğrenci Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler Alt Ölçeğinin Madde Analizi Sonuçları

Faktör	Madde	Madde-Toplam Korelasyonları
Öğrenci Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler	1) Öğrencilere davranışlarını kontrol etme, kendi kendini denetleme, öfke kontrolü eğitimi verebilmeli.	,38*
	2) Kuralların her öğrenciye adilce uygulanmasını sağlayabilmeli.	,44
	3) Öğrencilerin şiddet içerikli davranışları karşısında soğukkanlı ve sabırlı olabilmeli.	,38*
	4) Öğrenci davranışlarını değerlendirmede empatik iletişim yeteneği sergileyebilmeli.	,52
	5) Şiddet eğilimli öğrenci davranışlarından zamanında haberdar olmak için bütün iletişim kanallarını açık bulundurabilmeli.	,39*
	6) Öğrencilerin şiddet içerikli davranışlarını korku uyandırarak engelleyebilmeli.	-,08*
	7) Şiddeti besleyecek tutarsız ve cezalandırıcı uygulamalardan kaçınabilmeli.	,34*
	8) Öğrenciler arasındaki şiddeti doğuran faktörlerle ilgili araştırmalar yapabilmeli.	,56
	9) Öğrencileri sorunlarda çözümün parçası haline getirebilmeli.	,62
	10) Şiddet eğilimli öğrencileri aile ortamlarında gözlemleyebilmeli.	,46
	11) Öğrencilerin gelişim dönemleri ve gelişim sorunları hakkında bilgi sahibi olabilmeli.	,54
	12) Şiddet içerikli öğrenci davranışları karşısında katı disiplin kuralları uygulayabilmeli.	,05*
	13) Okulda şiddet uygulayanlara ve şiddete maruz kalanlara (mağdurlara) danışmanlık hizmeti verebilmeli.	,55

Tablo 2'nin devamı

Faktör	Madde	Madde-Toplam Korelasyonları
Öğrenci Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler	14) Şiddete maruz kaldıklarında bunu ilgili kişilerle paylaşmaya öğrencileri teşvik edebilmeli.	,56
	15) Öğrencileri internetin şiddete yönelten etkilerinden korumak için onların bilinçli bir internet kullanıcısı olmalarını sağlayabilmeli.	,49
	16) Öğrencileri şiddetten uzak tutmak amacıyla sosyal ve sportif faaliyetlere yönlendirebilmeli.	,53
	17) Öğrencilerin gelişim dönemlerini dikkate alan disiplin yöntemleri geliştirebilmeli.	,56
	18) Öğrenciler için okul ve çevredeki risk etmenlerini belirleyebilmeli.	,54
	19) Okul içi ve okul dışı uyulması gereken kuralları öğrencilerin özümsemesini sağlayabilmeli.	,64
	20) Öğrenciler arasında olumlu davranışları geliştirici örnek yaşantıları zamanında ödüllendirebilmeli.	,62
	21) Her öğrencinin kişilik haklarına saygılı olabilmeli.	,60
	22) Öğrencilerin okula silah, bıçak vb aletler getirmesini engelleyici tedbirler alabilmeli.	,50
	23) Öğrencileri dışlayıcı ve etiketlendirici tavırlardan kaçınabilmeli.	,49
	24) Öğrencilere boş zamanlarını verimli değerlendirme becerisi kazandırabilmeli.	,49
	25) Şiddeti önlemede öğrencilere insani ve etik değerler kazandırabilmeli.	,57
	26) Öğrencilerin sosyal ve duygusal sorunlarına çözüm olacak etkinliklere katılımlarını sağlayabilmeli.	,58
	27) Şiddeti önlemede okulda akran danışmanlığı ve akran arabuluculuğu gibi programlar uygulayabilmeli.	,54

* = taslak ölçekten çıkarılan maddeler

Okul yöneticilerinin öğrenci boyutunda şiddeti önlemede sahip olmaları gereken yeterlikler ölçeği için toplanan verilerin faktör analizi için uygun olduğu söylenebilir. Çünkü toplanan veriler için KMO katsayısı 0,920 olarak elde edilmiştir. Ayrıca Barlett testi Khi-kare değeri istatistiksel olarak anlamlı ($X = 3260,50$; $p < 0,01$) bulunmuştur.

Okul yöneticilerinin öğrenci boyutunda şiddeti önlemede sahip olmaları gereken yeterlikler madde analizi uygulaması ile 21 maddeden oluşan ölçeğin tek ya da çok faktörlü olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla toplanan veriler üzerinde bir faktör analiz tekniği olan Temel Bileşenler Analizi tekniği uygulanmıştır. Araştırmalarda faktör analizi için 200 denekten elde edilen verilerin yeterli olduğu belirtilmiştir (Sünbül, 2004). Bu yüzden, bu çalışmada ulaşılan birey sayısının (N=327) faktör analizi için yeterli olduğu kabul edilmiştir. Yapılan faktör analizinde maddelerin özdeğeri 1'den büyük olan 4 ayrı faktöre ayrıldığı görülmüştür. Ancak maddelerin faktör yük değerleri incelendiğinde tüm maddelerin en yüksek yük değerlerini ilk faktörde aldıkları görülmüştür. Bu ise ölçeğin tek boyutlu olabileceğini göstermektedir. Maddelerin faktör yük değerlerinin 0.45 ile 0.74 arasında değiştiği görülmektedir. Maddelerin faktör yük değerleri Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Okul Yöneticilerinin Öğrenci Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler Alt Ölçeğinin Faktör ve Madde Analizi Sonuçları

Faktör	Madde	Faktör Yük Değerleri	Madde Toplam Korelasyonu
Öğrenci Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler	1) Kuralların her öğrenciye adilce uygulanmasını sağlayabilmeli.	,45	,44
	2) Öğrenci davranışlarını değerlendirmede empatik iletişim yeteneği sergileyebilmeli.	,54	,52
	3) Öğrenciler arasındaki şiddeti doğuran faktörlerle ilgili araştırmalar yapabilmeli.	,40	,56
	4) Öğrencileri sorunlarda çözümün parçası haline getirebilmeli.	,61	,62
	5) Şiddet eğilimli öğrencileri aile ortamlarında gözlemleyebilmeli.	,69	,46
	6) Öğrencilerin gelişim dönemleri ve gelişim sorunları hakkında bilgi sahibi olabilmeli.	,49	,54
	7) Okulda şiddet uygulayanlara ve şiddete maruz kalanlara (mağdurlara) danışmanlık hizmeti verebilmeli.	,60	,55
	8) Şiddete maruz kaldıklarında bunu ilgili kişilerle paylaşmaya öğrencileri teşvik edebilmeli.	,57	,56

Tablo 3'ün devamı

Faktör	Madde	Faktör Yük Değerleri	Madde Toplam Korelasyonu
Öğrenci Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler	9) Öğrencileri internetin şiddete yönelten etkilerinden korumak için onların bilinçli bir internet kullanıcısı olmalarını sağlayabilmeli.	,61	,49
	10) Öğrencileri şiddetten uzak tutmak amacıyla sosyal ve sportif faaliyetlere yönlendirebilmeli.	,58	,53
	11) Öğrencilerin gelişim dönemlerini dikkate alan disiplin yöntemleri geliştirebilmeli.	,65	,56
	12) Öğrenciler için okul ve çevredeki risk etmenlerini belirleyebilmeli.	,61	,54
	13) Okul içi ve okul dışı uyulması gereken kuralları öğrencilerin özümsemesini sağlayabilmeli.	,60	,64
	14) Öğrenciler arasında olumlu davranışları geliştirici örnek yaşantıları zamanında ödüllendirebilmeli.	,73	,62
	15) Her öğrencinin kişilik haklarına saygılı olabilmeli.	,73	,60
	16) Öğrencilerin okula silah, bıçak vb aletler getirmesini engelleyici tedbirler alabilmeli.	,69	,50
	17) Öğrencileri dışlayıcı ve etiketlendirici tavırlardan kaçınabilmeli.	,57	,49
	18) Öğrencilere boş zamanlarını verimli değerlendirme becerisi kazandırabilmeli.	,58	,49
	19) Şiddeti önlemede öğrencilere insani ve etik değerler kazandırabilmeli.	,59	,57
	20) Öğrencilerin sosyal ve duygusal sorunlarına çözüm olacak etkinliklere katılımlarını sağlayabilmeli.	,66	,58
	21) Şiddeti önlemede okulda akran danışmanlığı ve akran arabuluculuğu gibi programlar uygulayabilmeli.	,65	,54
Açıklanan Toplam Varyans: %55.68 Alpha: 90			

Ortaöğretimde görevli okul yöneticilerinin okullarda öğrenci boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterlikler alt ölçeğinin güvenilirliği için hesaplanan alpha iç tutarlık katsayısı .90' dır. Buna göre ölçeğin iç tutarlığa sahip olduğu kabul edilmiştir. Madde toplam korelasyonları da (.45 ile .74 arasında) maddelerin ayırt edici güçlerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

3.3.2.Okul Yöneticilerinin Öğretmen Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olmaları Gereken Yeterlikler Alt Ölçeği

Okul yöneticilerinin öğretmen boyutunda şiddeti önlemede sahip olmaları gereken yeterlikler alt ölçeğinin deneme formunda 5 madde yer almıştır. Ölçek maddelerinin ölçülmek istenen kavram (okul yöneticilerinin öğretmen boyutunda şiddeti önlemede sahip olmaları gereken yeterlikler) ile ilişkili olup olmadığı incelenmesi amacıyla madde analizi yapılmıştır. Yapılan analizde maddelerin düzeltilmiş madde-toplam korelasyon değerlerinin, 244 (31. madde) ile ,570 (32. madde) arasında değiştiği Tablo 3’de görülmektedir. Düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyon değeri 0.40’dan düşük olan 31. madde taslak ölçekten çıkarılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini sınamada geriye kalan 4 madde verileri kullanılmıştır.

Tablo 4. Okul Yöneticilerinin Öğretmen Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler Alt Ölçeğinin Madde Analizi Sonuçları

Faktör	Madde	Madde-Toplam Korelasyonu
Öğretmen Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler	28) Öğrencilerle sağlıklı iletişim kurabil - meleri için öğretmenlere model olabilmeli.	,47
	29)Öğretmenlere şiddeti önleme adına şiddetle baş etme becerileri (etkili iletişim, öfke kontrolü gibi) eğitimi verilmesini sağlayabilmeli.	,54
	30) Öğretmenlerin şiddete maruz kalmaları için her türlü güvenlik tedbirleri alabilmeli.	,49
	31) Şiddetin önlenmesinde etkisiz olan öğretmenlere yaptırım uygulayabilmeli.	,24*
	32) Öğretmenlerin şiddeti önleme konusunda kararlı olmalarını sağlayabilmeli.	,56

* : taslak ölçekten çıkarılan madde

Madde analizi uygulaması ile 4 maddeden oluşan okul yöneticilerinin öğretmen boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterlikler ölçeğinin tek ya da çok faktörlü olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Yapılan faktör analizinde maddelerin özdeğeri 1'den büyük olan bir faktör olduğu görülmüştür. Maddelerin faktör yük değerlerinin 0.45 ile 0.74 arasında değiştiği görülmektedir. Maddelerin faktör yük değerleri Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Okul Yöneticilerinin Öğretmen Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler Alt Ölçeğinin Faktör Analizi ve Madde Analizi Sonuçları

Faktör	Madde	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
Öğretmen Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler	28) Öğrencilerle sağlıklı iletişim kurabilmeleri için öğretmenlere model olabilmeli.	,64	,47
	29) Öğretmenlere şiddeti önleme adına şiddetle baş etme becerileri (etkili iletişim, öfke kontrolü gibi) eğitimi verilmesini sağlayabilmeli.	,69	,54
	30) Öğretmenlerin şiddete maruz kalmaları için her türlü güvenlik tedbirleri alabilmeli.	,51	,49
	31) Öğretmenlerin şiddeti önleme konusunda kararlı olmalarını sağlayabilmeli.	,48	,56
Açıklanan Toplam Varyans= %58,482 Alpha= .68			

Ortaöğretimde görevli okul yöneticilerinin okullarda öğretmen boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterlikler alt ölçeğinin güvenilirliği için hesaplanan alpha iç tutarlık katsayısı .68' dir. Buna göre ölçeğin iç tutarlığa sahip olduğu kabul edilmiştir. Madde toplam korelasyonları da (.47 ile .56 arasında) maddelerin ayırt edici güçlerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

3.3.3.Okul Yöneticilerinin Veli-Çevre Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olmaları Gereken Yeterlikler Alt Ölçeği

Okul yöneticilerinin veli- çevre boyutunda şiddeti önlemede sahip olmaları gereken yeterlikler alt ölçeğinin deneme formunda 7 madde yer almıştır. Ölçek maddelerinin ölçülmek istenen kavram (okul yöneticilerinin veli-çevre boyutunda şiddeti önlemede sahip olmaları gereken yeterlikler) ile ilişkili olup olmadığı incelenmesi amacıyla madde analizi yapılmıştır. Yapılan analizde maddelerin düzeltilmiş madde-toplam korelasyon değerlerinin ,220 (38. madde) ile ,692 (36. madde) arasında değiştiği Tablo 5'de görülmektedir. Düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyon değeri 0.40'dan düşük olan 38. madde taslak ölçekten çıkarılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini sınamada geriye kalan 6 madde verileri kullanılmıştır.

Tablo 6. Okul Yöneticilerinin Veli-Çevre Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler Alt Ölçeğinin Madde Analizi Sonuçları

Faktör	Madde	Madde Toplam Korelasyonu
Veli-Çevre Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler	33) Şiddeti önlemede, gerekirse güvenlik güçleriyle işbirliği yapabilmeli.	,43
	34) Ailelere çocuklarla iletişim konusunda gerekli bilinçlendirme çalışmalarını yapabilmeli.	,56
	35) Öğrencilerin şiddet içerikli davranışlarının iyileştirilmesinde diğer kurumların uzmanlarından yararlanabilmeli.	,64
	36) Ailelerin şiddeti önleme adına kişisel gelişim programlarına (etkili iletişim, sorun çözme, öfke kontrolü vb) katılmalarını sağlayabilmeli.	,69
	37) Rehberlik Araştırma Merkezi ile işbirliği yaparak öğrenciler arasındaki şiddet içerikli davranışların sebeplerinin araştırılmasını sağlayabilmeli.	,56
	38) Öğrenciler arasındaki şiddeti öncelikle güvenlik güçleri ile işbirliği yaparak önleyebilmeli.	,22*
	39) İnternette şiddet içerikli oyunların zararlarından öğrencileri korumak için aileleri bilinçlendirebilmeli.	,51

* = taslak ölçekten çıkarılan madde

Madde analizi uygulaması ile 6 maddeden oluşan okul yöneticilerinin veli-çevre boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterlikler ölçeğinin tek ya da çok faktörlü olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Yapılan faktör analizinde maddelerin özdeğeri 1'den büyük olan bir faktör olduğu görülmüştür. Maddelerin faktör yük değerlerinin 0.35 ile 0.69 arasında değiştiği görülmektedir. Maddelerin faktör yük değerleri Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 7. Okul Yöneticilerinin Veli-Çevre Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler Alt Ölçeğinin Faktör Analizi ve Madde Analizi Sonuçları

Faktör	Madde	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
Veli-Çevre Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler	33) Şiddeti önlemede, gerekirse güvenlik güçleriyle işbirliği yapabilmeli.	,35	,43
	34) Ailelere çocuklarla iletişim konusunda gerekli bilinçlendirme çalışmaları yapabilmeli.	,57	,56
	35) Öğrencilerin şiddet içerikli davranışlarının iyileştirilmesinde diğer kurumların uzmanlarından yararlanabilmeli.	,69	,64
	36) Ailelerin şiddeti önleme adına kişisel gelişim programlarına (etkili iletişim, sorun çözme, öfke kontrolü vb) katılımlarını sağlayabilmeli.	,66	,69
	37) Rehberlik Araştırma Merkezi ile işbirliği yaparak öğrenciler arasındaki şiddet içerikli davranışların sebeplerinin araştırılmasını sağlayabilmeli.	,57	,56
	38) İnternette şiddet içerikli oyunların zararlarından öğrencileri korumak için aileleri bilinçlendirebilmeli.	,42	,51
Açıklanan Toplam Varyans: 54.922 Alpha: ,75			

Ortaöğretimde görevli okul yöneticilerinin okullarda veli-çevre boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterlikler alt ölçeğinin güvenilirliği için hesaplanan alpha iç tutarlık katsayısı .75' dir. Buna göre ölçeğin iç tutarlığa sahip olduğu kabul edilmiştir. Madde toplam korelasyonları da (.43 ile .69 arasında) maddelerin ayırt edici güçlerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

3.3.4.Okul Yöneticilerinin Eğitim Ortamı Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olmaları Gereken Yeterlikler Alt Ölçeği

Okul yöneticilerinin eğitim ortamı boyutunda şiddeti önlemede sahip olmaları gereken yeterlikler alt ölçeğinin deneme formunda 13 madde yer almıştır. Ölçek maddelerinin ölçülmek istenen kavram (okul yöneticilerinin eğitim ortamı boyutunda şiddeti önlemede sahip olmaları gereken yeterlikler) ile ilişkili olup olmadığı incelenmesi amacıyla madde analizi yapılmıştır. Yapılan analizde maddelerin düzeltilmiş madde-toplam korelasyon değerlerinin, 41 (49. madde) ile, 736 (43. madde)

arasında değiştiği Tablo 7’de görülmektedir. Düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyon değeri bütün maddelerin 0.40’dan büyük olması nedeniyle hiçbir madde taslak lęekten çıkarılmamıştır. lęeęin yapı geğerliğini sınamada 13 madde kullanılmıştır.

Tablo 8. Okul Yöneticilerinin Eğitim Ortamı Boyutunda şiddeti nlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler Alt lęeęinin Faktör Analizi ve Madde Analizi Sonuçları

Faktör	Madde	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
Eğitim Ortamı Boyutunda şiddeti nlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler	40)Okullarda şiddetin önlenmesi için tüm süreçlerde şiddete hayır bilincinin oluşmasını sağlayabilmeli.	,54	,66
	41)şiddet içerikli olayları gizlemek yerine şeffaflık içinde çözüm üretebilmeli.	,43	,55
	42)Okulun her yerinde varlığını hissettirebilmeli.	,40	,50
	43)Okul müdürleri, okul üyelerinin katılımı ile geniş kapsamlı bir “okul güvenliğini sağlama planı” geliştirebilmeli.	,65	,73
	44)Okulda şiddeti nleme yöntemleri geliştirebilmeli.	,54	,66
	45)Okuldaki şiddet olaylarıyla ilgili düzenli bir kayıt sistemi (olaylar en çok ne zaman, nerede meydana gelmektedir gibi) oluşturabilmeli.	,55	,63
	46)Fiziki düzenlemeler ve personel desteği ile okulun güvenliğini sağlayabilmeli.	,52	,62
	47)Bütün yöneticilerin şiddeti nleme konusunda ortak tavır almasını sağlayabilmeli.	,47	,61
	48)Derslerin boş ve verimsiz geçmesini nleyebilmeli.	,60	,53
	49)Kalabalık sınıfların oluşmasını önleyebilmeli.	,67	,41
	50)ete ve sokak kültürünün öğrenciler arasında yaygınlaşmasını engelleyebilmeli.	,61	,55
	51)Okul güvenliğini sağlamak için okuldaki bütün mekânların ve birimlerin gözetim altında tutulmasını sağlayabilmeli.	,33	,49
52)Sınıf rehberlik çalışmalarının şiddeti önlemede verimli ve aktif hale getirilmesini sağlayabilmeli.	,51	,64	

Tablo 8'in devamı

Faktör	Madde	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
Eğitim Ortamı Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterlikler	53)Rehberlik uzmanlarının şiddeti önleme konusundaki görüş ve önerilerini uygulamaya geçirebilmeli.	,52	,65
Açıklanan Toplam Varyans: 52.85 Alpha: .90			

Madde analizi uygulaması ile 13 maddeden oluşan okul yöneticilerinin veli-çevre boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterlikler ölçeğinin tek ya da çok faktörlü olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Yapılan faktör analizinde maddelerin özdeğeri 1'den büyük olan tek faktör olduğu görülmüştür. Maddelerin faktör yük değerlerinin 0.40 ile 0.67 arasında değiştiği görülmektedir. Maddelerin faktör yük değerleri Tablo 8'de sunulmuştur.

Ortaöğretimde görevli okul yöneticilerinin okullarda veli-çevre boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterlikler alt ölçeğinin güvenilirliği için hesaplanan alpha iç tutarlık katsayısı .90' dır. Buna göre ölçeğin iç tutarlığa sahip olduğu kabul edilmiştir. Madde toplam korelasyonları da (.41 ile .73 arasında) maddelerin ayırt edici güçlerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

3.4.VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Anketler 2009 Kasım ayında Uşak il ve ilçe merkezinde bulunan ortaöğretim okullarında uygulanmıştır. Anketler düzenleme çalışmaları tam olarak bittikten sonra resmi bir yazı ile okul müdürlerine teslim edilmiş ve müdürlerin sorumluluğunda uygulandıktan sonra İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından teslim alınmıştır. Okullara gönderilen anketlerden 352'si geri dönmüş, eksik ve boş olan anketler ayıklandıktan sonra geriye kalan 327 anket değerlendirmeye alınmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmesinde SPSS 11.5 (Sosyal Bilimler için İstatistik Programı) paket programından yararlanılmıştır.

Uşak İl sınırları içerisinde Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı devlet ortaöğretim okullarında görev yapan okul yöneticilerinin şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterlikleri değerlendirmede, her boyutta sahip olunması gereken yeterliklere ilişkin

maddelere vermiş oldukları cevapların aritmetik ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır.

Alt ölçeklerde, ölçek ortalama puanlarının hesaplanmasında ve bu puanlara göre öğretmenlerin alt ölçeklerdeki konuları bakımından karşılaştırılması ve yorumlanabilmesi için önce her alt ölçekteki maddelerden alınan puanlar toplanmış ve böylece öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterlik düzeyleri bulunmuştur. Daha sonra bu puanlar, her bir alt ölçeğin içerdiği madde sayısına bölünerek, beşli derecelendirme ölçeğinden alınacak puan sınırlarına indirgenmiştir. Çözümlenmelerde bu puanlar kullanılmıştır.

Ortaöğretim okullarında görev yapan okul yöneticilerinin, öğretmen görüşlerine göre şiddeti önlemede sahip olmaları gereken yeterlik düzeylerine ilişkin değerlendirmeler arasında cinsiyet değişkenine bağlı olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek amacıyla t-testi uygulanmıştır. Grup ortalama puanları arasındaki farkların test edilmesinde 0.05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

Ortaöğretim okullarında görev yapan okul yöneticilerinin şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterlik düzeyini değerlendirme ölçeğinde öğretmenlerin verilen maddelere ilişkin tepkilerini belirlemede beşli likert derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Ölçek (5) Tamamen katılıyorum, (4) Büyük ölçüde katılıyorum, (3) Orta düzeyde katılıyorum, (2) Kısmen katılıyorum, (1) Hiç katılmıyorum seçeneklerinden oluşmaktadır.

4. BÖLÜM: BULGULAR

Bu bölümde, Uşak ilinde orta öğretim okullarında görev yapan öğretmenlere ilişkin kişisel bilgiler ile verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular yer almaktadır.

4.1 KİŞİSEL BİLGİLER

Uşak ilinde orta öğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin cinsiyetlerine, mesleki kıdemlerine, öğrenim durumlarına, okul türlerine, ilişkin bulgular Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların Cinsiyet, Mesleki Kıdem, Öğrenim Durumu, Okul Türlerine İlişkin Dağılımları

Değişken	Düzye	f	%
Cinsiyet	Kadın	113	34.6
	Erkek	214	65.4
	TOPLAM	327	100.0
Mesleki Kıdem	1-5	29	8.9
	6-10	69	21.1
	11-15	82	25.1
	16-20	55	16.8
	21 ve üzeri	92	28.1
	TOPLAM	327	100.0
Öğrenim Durumu	Ön lisans	9	2.8
	Lisans	304	93.0
	Yüksek Lisans	13	4.0
	Doktora	1	0.3
	TOPLAM	327	100.0
Okul Türleri	Anadolu Lisesi	99	30.3
	Meslek Lisesi	119	36.4
	Genel Lise	84	25.7
	İmam Hatip Lisesi	25	7.6
	TOPLAM	327	100.0

4.2.Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önlemede Öğrenci Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular

Orta öğretim kurumlarındaki öğretmenlerin görüşlerine göre, okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğrenci boyutunda sahip olması gereken yeterliklere ilişkin bulgular tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Öğretmenlerin Görüşlerine Göre, Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önleme Bağlamında Öğrenci Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterlikler İle İlgili Betimsel İstatistikler

No	Maddeler	$\bar{X}$	SS	Düzyey	Önem Sırası
1	Kuralların her öğrenciye adilce uygulanmasını sağlayabilmeli.	4,67	,670	Pek çok	2
2	Öğrenci davranışlarını değerlendirmede empatik iletişim yeteneği sergileyebilmeli.	4,29	,893	Pek çok	16
3	Öğrenciler arasındaki şiddeti doğuran faktörlerle ilgili araştırmalar yapabilmeli.	4,33	,901	Pek çok	13
4	Öğrencileri sorunlarda çözümün parçası haline getirebilmeli.	4,39	,829	Pek çok	12
5	Şiddet eğilimli öğrencileri aile ortamlarında gözlemleyebilmeli.	3,72	1,156	Çok	21
6	Öğrencilerin gelişim dönemleri ve gelişim sorunları hakkında bilgi sahibi olabilmeli.	4,32	,901	Pek çok	15
7	Okulda şiddet uygulayanlara ve şiddete maruz kalanlara (mağdurlara) danışmanlık hizmeti verebilmeli.	3,97	1,155	Çok	20
8	Şiddete maruz kaldıklarında bunu ilgili kişilerle paylaşmaya öğrencileri teşvik edebilmeli.	4,26	,928	Pek çok	17
9	Öğrencileri internetin şiddete yönelten etkilerinden korumak için onların bilinçli bir internet kullanıcısı olmalarını sağlayabilmeli.	4,20	,993	Pek çok	18
10	Öğrencileri şiddetten uzak tutmak amacıyla sosyal ve sportif faaliyetlere yönlendirebilmeli.	4,62	,716	Pek çok	4

Tablo 10'un devamı

No	Maddeler	$\bar{X}$	SS	Düzyey	Önem Sırası
11	Öğrencilerin gelişim dönemlerini dik-kate alan disiplin yöntemleri geliştirebilmeli.	4,32	,891	Pek çok	14
12	Öğrenciler için okul ve çevredeki risk etmenlerini belirleyebilmeli.	4,39	,828	Pek çok	11
13	Okul içi ve okul dışı uyulması gereken kuralları öğrencilerin özümsemesini sağlayabilmeli.	4,40	,796	Pek çok	9
14	Öğrenciler arasında olumlu davranışları geliştirici örnek yaşantıları zamanında ödüllendirebilmeli.	4,59	,685	Pek çok	6
15	Her öğrencinin kişilik haklarına saygılı olabilmeli.	4,64	,640	Pek çok	3
16	Öğrencilerin okula silah, bıçak vb aletler getirmesini engelleyici tedbirler alabilmeli.	4,69	,715	Pek çok	1
17	Öğrencileri dışlayıcı ve etiketlendirici tavırlardan kaçınabilmeli.	4,61	,743	Pek çok	5
18	Öğrencilere boş zamanlarını verimli değerlendirme becerisi kazandırabilmeli.	4,40	,897	Pek çok	10
19	Şiddeti önlemede öğrencilere insani ve etik değerler kazandırabilmeli.	4,48	,802	Pek çok	7
20	Öğrencilerin sosyal ve duygusal sorunlarına çözüm olacak etkinliklere katılımlarını sağlayabilmeli.	4,42	,828	Pek çok	8
21	Şiddeti önlemede okulda akran danışmanlığı ve akran arabuluculuğu gibi programlar uygulayabilmeli.	4,05	1,043	Çok	19
TOPLAM		4.37			

Tablo 10'da yer alan bulgular incelendiğinde öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede *öğrenci* boyutunda sahip olması gereken yeterliklere ilişkin toplam ortalama düzeyinin ($\bar{X} = 4.37$) olduğu saptanmıştır. Bu ortalama ve ölçekteki tüm maddelerin ortalamalarının ölçek sınırları içerisinde “pek çok ” derecesine denk geldiği görülmektedir. Öğretmenlere göre bu ölçekteki ortalama puanlar 3,72 ile 4,69 arasında değişmektedir.

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede *öğrenci* boyutunda sahip olması gereken yeterliklere ilişkin bulgular şöyledir.

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin öğrenci boyutunda şiddeti önleme bağlamında sahip olması gereken yeterliklerden en yüksek katılma düzeyine sahip 10 madde aşağıda belirtilmiştir.

- Öğrencilerin okula silah, bıçak vb aletler getirmesini engelleyici tedbirler alabilmeli ($\bar{X} = 4.69$).
- Kuralların her öğrenciye adilce uygulanmasını sağlayabilmeli ($\bar{X} = 4.67$).
- Her öğrencinin kişilik haklarına saygılı olabilmeli ($\bar{X} = 4.67$).
- Öğrencileri şiddetten uzak tutmak amacıyla sosyal ve sportif faaliyetlere yönlendirebilmeli ($\bar{X} = 4.62$).
- Öğrencileri dışlayıcı ve etiketlendirici tavırlardan kaçınabilmeli ($\bar{X} = 4.61$).
- Öğrenciler arasında olumlu davranışları geliştirici örnek yaşantıları zamanın da ödüllendirebilmeli ($\bar{X} = 4.59$).
- Şiddeti önlemede öğrencilere insani ve etik değerler kazandırabilmeli ($\bar{X} = 4.48$).
- Öğrencilerin sosyal ve duygusal sorunlarına çözüm olacak etkinliklere katılımlarını sağlayabilmeli ($\bar{X} = 4.42$).
- Okul içi ve okul dışı uyulması gereken kuralları öğrencilerin özümsemesini sağlayabilmeli ($\bar{X} = 4.40$).
- Öğrencilere boş zamanlarını verimli değerlendirme becerisi kazandırabilmeli ($\bar{X} = 4.40$).

Bu alt ölçek içerisinde görece olarak daha düşük düzeyde olan yeterlikler ise şunlardır.

- Şiddet eğilimli öğrencileri aile ortamlarında gözlemleyebilmeli ($\bar{X} = 3.72$).
- Okulda şiddet uygulayanlara ve şiddete maruz kalanlara (mağdurlara) danışmanlık hizmeti verebilmeli ($\bar{X} = 3.97$).

4.3. Cinsiyet Değişkenine Göre Yöneticilerin Öğrenci Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular

Katılımcıların okul yöneticilerinin öğrenci boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterliklere ait puanlarının cinsiyet değişkenine göre t testi sonuçları tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Katılımcıların Okul Yöneticilerinin Öğrenci Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere Ait Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t- Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Erkek	113	116,23	11,23134	263,359	2,75	,006
Kadın	214	112,39	13,30065			

(*) $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı

Tablo 11’de görüldüğü gibi öğretmenlerin, okul yöneticilerinin öğrenci boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterliklere ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir[$t(325) = 2.75, p < 0.05$]. Bu bulgu, okul yöneticilerinin öğrenci boyutunda sahip olması gereken yeterliklerinin öğretmenlerin görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde de yorumlanabilir. Ortalamalar incelendiğinde erkek öğretmenlerin ortalamalarının ($\bar{X} = 116,23$), kadın öğretmenlerin ($\bar{X} = 112,39$) ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

4.4. Okul Türü Değişkenine Göre Yöneticilerin Öğrenci Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğrenci boyutunda sahip olması gereken yeterliklerin okul türü değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Öğretmenlerin Okul Yöneticilerinin Şiddeti önlemede Öğrenci Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterliklerin Okul Türü Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplararası	230,817	3	76,939	,472	,702
Gruplarıçi	52664,859	323	163,049		
Toplam	52895,676	326			

Tablo 12'deki analiz sonuçları incelendiğinde, okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğrenci alt boyutunda sahip olması gereken yeterliklerin okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir [$F(3-23)=0.472$; $p>0.05$]. Başka bir ifadeyle, okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğrenci alt boyutunda sahip olması gereken yeterlikler okul türü değişkenine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

4.5. Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önlemede Öğretmen Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin görüşlerine göre, okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğretmen boyutunda sahip olması gereken yeterliklere ilişkin görüşler tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13. Öğretmenlerin Görüşlerine Göre, Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önleme Bağlamında Öğretmen Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterlikler İle İlgili Betimsel İstatistikler

No	Maddeler	$\bar{X}$	SS	Düzye	Önem Sırası
1	Öğrencilerle sağlıklı iletişim kurabilmeleri için öğretmenlere model olabilmeli.	4,47	,860	Pek çok	1
2	Öğretmenlere şiddeti önleme adına şiddetle baş etme becerileri (etkili iletişim, öfke kontrolü gibi) eğitimi verilmesini sağlayabilmeli.	4,35	,953	Pek çok	3
3	Öğretmenlerin şiddete maruz kalmamaları için her türlü güvenlik tedbirleri alabilmeli.	4,46	,884	Pek çok	2

Tablo 13' ün devamı

No	Maddeler	$\bar{X}$	SS	Düzyey	Önem Sırası
4	Öğretmenlerin şiddeti önleme konusunda kararlı olmalarını sağlayabil-meli.	4,32	,871	Pek çok	4
TOPLAM		4,40		Pek çok	

Tablo 13'te yer alan bulgular incelendiğinde öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğretmen boyutunda sahip olması gereken yeterliklere ilişkin toplam ortalama düzeyinin ($\bar{X} = 4.40$) olduğu saptanmıştır. Bu ortalama ve ölçekteki tüm maddelerin ortalamalarının ölçek sınırları içerisinde “Pek çok” derecesine denk geldiği görülmektedir. Öğretmenlere göre bu ölçekteki ortalama puanlar 4.32 ile 4.47 arasında değişmektedir.

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin öğretmen boyutunda şiddeti önleme bağlamında sahip olması gereken yeterliklerden en yüksek katılma düzeyine sahip olanlar aşağıda belirtilmiştir.

- Öğrencilerle sağlıklı iletişim kurabilmeleri için öğretmenlere model olabilmeli ($\bar{X} = 4.47$).
- Öğretmenlerin şiddete maruz kalmamaları için her türlü güvenlik tedbirleri alabilmeli ($\bar{X} = 4.46$).
- Öğretmenlere şiddeti önleme adına şiddetle baş etme becerileri (etkili iletişim, öfke kontrolü gibi) eğitimi verilmesini sağlayabilmeli ($\bar{X} = 4.35$).

4.6.Cinsiyet Değişkenine Göre Yöneticilerin Öğretmen Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular

Katılımcıların okul yöneticilerinin öğretmen boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterliklere ait puanlarının cinsiyet değişkenine göre t testi sonuçları tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14. Katılımcıların Okul Yöneticilerinin Öğretmen Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere Ait Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t- Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Erkek	113	21,59	2,89	325	2,87	,004
Kadın	214	20,55	3,49			

(*) $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı

Tablo 14’te görüldüğü gibi öğretmenlerin, okul yöneticilerinin öğretmen boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterliklere ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir [$t(325) = 2.87, p < 0.05$]. Bu bulgu, okul yöneticilerinin öğretmen boyutunda sahip olması gereken yeterliklerinin öğretmenlerin görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde de yorumlanabilir. Ortalamalar incelendiğinde erkek öğretmenlerin ortalamalarının ($\bar{X} = 21.59$), kadın öğretmenlerin ($\bar{X} = 20.55$) ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

4.7. Okul Türü Değişkenine Göre Yöneticilerin Öğretmen Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğretmen boyutunda sahip olması gereken yeterliklerin okul türü değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15. Öğretmenlerin Okul Yöneticilerinin Şiddeti önlemede Öğretmen Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterliklerin Okul Türü Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplararası	24.925	3	8.308	.746	.525
Gruplariçi	3597.503	323	11.138		
Toplam	3622.428	326			

Tablo 15’teki analiz sonuçları incelendiğinde, okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğretmen alt boyutunda sahip olması gereken yeterliklerin okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir [$F(3-23) = 0.746$;

$p>0.05$]. Başka bir ifadeyle, okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğrenci alt boyutunda sahip olması gereken yeterlikler okul türü değişkenine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

4.8.Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önlemede Veli ve Çevre Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin görüşlerine göre, okul yöneticilerinin şiddeti önlemede veli ve çevre boyutunda sahip olması gereken yeterliklere ilişkin görüşler tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16. Öğretmenlerin Görüşlerine Göre, Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önlemede Veli ve Çevre Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterlikler İle İlgili Betimsel İstatistikler

No	Maddeler	$\bar{X}$	SS	Düzye	Önem Sırası
1	Şiddeti önlemede, gerekirse güvenlik güçleriyle işbirliği yapabilmeli.	4,48	,864	Pek çok	2
2	Ailelere çocuklarla iletişim konusunda gerekli bilinçlendirme çalışmaları yapabilmeli.	4,48	,770	Pek çok	3
3	Öğrencilerin şiddet içerikli davranışlarının iyileştirilmesinde diğer kurumların uzmanlarından yararlanabilmeli.	4,50	,798	Pek çok	1
4	Ailelerin şiddeti önleme adına kişisel gelişim programlarına (etkili iletişim, sorun çözme, öfke kontrolü vb) katılımlarını sağlayabilmeli.	4,39	,831	Pek çok	5
5	Rehberlik Araştırma Merkezi ile işbirliği yaparak öğrenciler arasındaki şiddet içerikli davranışların sebeplerinin araştırılmasını sağlayabilmeli.	4,46	,852	Pek çok	4
6	İnternette şiddet içerikli oyunların zararlarından öğrencileri korumak için aileleri bilinçlendirebilmeli.	4,33	,937	Pek çok	6
	TOPLAM	4.46		Pek çok	

Tablo 16'da yer alan bulgular incelendiğinde öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede veli ve çevre boyutunda sahip olması gereken yeterliklere ilişkin toplam ortalama düzeyinin $\bar{X} = 4.46$ olduğu saptanmıştır. Bu

ortalama ve ölçekteki tüm maddelerin ortalamalarının ölçek sınırları içerisinde “pek çok ” derecesine denk geldiği görülmektedir. Öğretmenlere göre bu ölçekteki ortalama puanlar 4.33 ile 4.50 arasında değişmektedir.

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin veli ve çevre boyutunda şiddeti önleme bağlamında sahip olması gereken yeterliklerden en yüksek katılma düzeyine sahip olanlar aşağıda belirtilmiştir.

- Öğrencilerin şiddet içerikli davranışlarının iyileştirilmesinde diğer kurumların uzmanlarından yararlanabilmeli ($\bar{X} = 4.50$).
- Şiddeti önlemede, gerekirse güvenlik güçleriyle işbirliği yapabilmeli ($\bar{X} = 4.48$).
- Ailelere çocuklarla iletişim konusunda gerekli bilinçlendirme çalışmaları yapabilmeli ($\bar{X} = 4.48$).
- Rehberlik Araştırma Merkezi ile işbirliği yaparak öğrenciler arasındaki şiddet içerikli davranışların sebeplerinin araştırılmasını sağlayabilmeli ($\bar{X} = 4.46$).
- Ailelerin şiddeti önleme adına kişisel gelişim programlarına (etkili iletişim, sorun çözme, öfke kontrolü vb) katılımlarını sağlayabilmeli ($\bar{X} = 4.39$).

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin öğretmen boyutunda şiddeti önleme bağlamında sahip olması gereken yeterliklerden en düşük katılma düzeyine sahip olan ise;

- İnternette şiddet içerikli oyunların zararlarından öğrencileri korumak için aileleri bilinçlendirebilmeli ($\bar{X} = 4,33$).

4.9.Cinsiyet Değişkenine Göre Yöneticilerin Veli-Çevre Boyutunda Şiddeti Önleme Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular

Katılımcıların okul yöneticilerinin veli-çevre boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterliklere ait puanlarının cinsiyet değişkenine göre t testi sonuçları tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17. Katılımcıların Okul Yöneticilerinin Veli-Çevre Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere Ait Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t- Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Erkek	113	30.80	4.20641	325	2.540	0.012
Kadın	214	29.55	29.5514			

(*) $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı

Tablo 17’de görüldüğü gibi öğretmenlerin, okul yöneticilerinin veli-çevre boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterliklere ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir[$t(325) = 2.540$, $p < 0.05$]. Bu bulgu, okul yöneticilerinin veli-çevre boyutunda sahip olması gereken yeterliklerinin öğretmenlerin görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde de yorumlanabilir. Ortalamalar incelendiğinde erkek öğretmenlerin ortalamalarının ($\bar{X} = 30,80$), kadın öğretmenlerin ortalamalarından ($\bar{X} = 29.55$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

4.10.Okul Türü Değişkenine Göre Yöneticilerin Veli-Çevre Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede veli-çevre boyutunda sahip olması gereken yeterliklerin okul türü değişkenine göre tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18.Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önlemede Veli-Çevre Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterliklerin Okul Türü Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplararası	31.107	3	10.369	.563	.639
Gruplariçi	5943.817	323	18.402		
Toplam	5974.924	326			

Tablo 18’deki analiz sonuçları incelendiğinde, okul yöneticilerinin şiddeti önlemede veli-çevre alt boyutunda sahip olması gereken yeterliklerin okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir [$F(3-23) = 0.563$;

$p>0.05$]. Başka bir ifadeyle, okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğrenci alt boyutunda sahip olması gereken yeterlikler okul türü değişkenine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

4.11.Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önlemede Eğitim Ortamı Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede eğitim ortamı boyutunda sahip olması gereken yeterliklere ilişkin bulgular tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19.Öğretmenlerin Görüşlerine Göre, Okul Yöneticilerinin Şiddeti Önlemede Eğitim Ortamı Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterlikler İle İlgili Betimsel İstatistikler

No	Maddeler	$\bar{X}$	SS	Düzyey	Önem Sırası
1	Okullarda şiddetin önlenmesi için tüm süreçlerde şiddete hayır bilincinin oluşmasını sağlayabilmeli.	4,46	,778	Pek çok	7
2	Şiddet içerikli olayları gizlemek yerine şeffaflık içinde çözüm üretebilmeli.	4,37	,866	Pek çok	11
3	Okulun her yerinde varlığını hissettirebilmeli.	4,32	,980	Pek çok	14
4	Okul müdürleri, okul üyelerinin katılımı ile geniş kapsamlı bir “okul güvenliğini sağlama planı” geliştirebilmeli.	4,42	,843	Pek çok	8
5	Okulda şiddeti önleme yöntemleri geliştirebilmeli.	4,48	,746	Pek çok	5
6	Okuldaki şiddet olaylarıyla ilgili düzenli bir kayıt sistemi (olaylar en çok ne zaman, nerede meydana gelmektedir gibi) oluşturabilmeli.	4,37	,848	Pek çok	12
7	Fiziki düzenlemeler ve personel desteği ile okulun güvenliğini sağlayabilmeli.	4,41	,830	Pek çok	9
8	Bütün yöneticilerin şiddeti önleme konusunda ortak tavır almasını sağlayabilmeli.	4,77	,812	Pek çok	1
9	Derslerin boş ve verimsiz geçmesini önleyebilmeli.	4,57	,730	Pek çok	3
10	Kalabalık sınıfların oluşmasını önleyebilmeli.	4,58	,786	Pek çok	2

Tablo 19'un devamı

11	Çete ve sokak kültürünün öğrenciler arasında yaygınlaşmasını engelleyebilmeli.	4,49	,809	Pek çok	5
12	Okul güvenliğini sağlamak için okuldaki bütün mekânların ve birimlerin gözetim altında tutulmasını sağlayabilmeli.	4,35	,934	Pek çok	13
13	Sınıf rehberlik çalışmalarının şiddeti önlemede verimli ve aktif hale getirilmesini sağlayabilmeli.	4,40	,879	Pek çok	10
14	Rehberlik uzmanlarının şiddeti önleme konusundaki görüş ve önerilerini uygulamaya geçirebilmeli.	4,52	,774	Pek çok	4
TOPLAM		4,47		Pek çok	

Tablo 19'da yer alan bulgular incelendiğinde öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede eğitim ortamı boyutunda sahip olması gereken yeterliklere ilişkin toplam ortalama düzeyinin ($\bar{X} = 4.47$) olduğu saptanmıştır. Bu ortalama ve ölçekteki tüm maddelerin ortalamalarının ölçek sınırları içerisinde "pek çok" derecesine denk geldiği görülmektedir. Öğretmenlere göre bu ölçekteki ortalama puanlar 4.32 ile 4.77 arasında değişmektedir.

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin eğitim ortamı boyutunda şiddeti önleme bağlamında sahip olması gereken yeterliklerden en yüksek katılma düzeyine sahip olanlar aşağıda belirtilmiştir.

- Bütün yöneticilerin şiddeti önleme konusunda ortak tavır almasını sağlayabilmeli ($\bar{X} = 4.77$).
- Kalabalık sınıfların oluşmasını önleyebilmeli ($\bar{X} = 4.58$).
- Derslerin boş ve verimsiz geçmesini önleyebilmeli. ($\bar{X} = 4.57$).
- Rehberlik uzmanlarının şiddeti önleme konusundaki görüş ve önerilerini uygulamaya geçirebilmeli ($\bar{X} = 4.52$).
- Çete ve sokak kültürünün öğrenciler arasında yaygınlaşmasını engelleyebilmeli ($\bar{X} = 4.49$).

4.12 Cinsiyet Değişkenine Göre Yöneticilerin Eğitim Ortamı Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular

Katılımcıların okul yöneticilerinin eğitim ortamı boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterliklere ait puanlarının cinsiyet değişkenine göre t testi sonuçları tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20. Katılımcıların Okul Yöneticilerinin Eğitim Ortamı Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere Ait Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t- Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	Sd	T	P
Erkek	113	63,66	7,19	325	2,21	0,028
Kadın	214	61,72	7,69			

(*) $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı

Tablo 20’de görüldüğü gibi öğretmenlerin, okul yöneticilerinin eğitim ortamı boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterliklere ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir[$t(325) = 2.540$, $p < 0.05$]. Bu bulgu, okul yöneticilerinin eğitim ortamı boyutunda sahip olması gereken yeterliklerinin öğretmenlerin görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde de yorumlanabilir. Ortalamalar incelendiğinde erkek öğretmenlerin ortalamalarının ($\bar{X} = 63.66$), kadın öğretmenlerin ortalamalarından ($\bar{X} = 61.72$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

4.13. Okul Türü Değişkenine Göre Yöneticilerin Eğitim Ortamı Boyutunda Şiddeti Önlemede Sahip Olması Gereken Yeterliklere İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede eğitim ortamı boyutunda sahip olması gereken yeterliklere ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21.Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Okul Yöneticilerinin Şiddeti önlemede Eğitim Ortamı Boyutunda Sahip Olması Gereken Yeterliklerin Okul Türü Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplararası	136.248	3	45.416	.790	.500
Gruplarıçi	18558.070	323	57.455		
Toplam	18694.318	326			

Tablo 21'deki analiz sonuçları incelendiğinde, okul yöneticilerinin şiddeti önlemede eğitim ortamı alt boyutunda sahip olması gereken yeterliklerin okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir [$F(3-23)=0.790$; $p>0.05$]. Başka bir ifadeyle, okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğrenci alt boyutunda sahip olması gereken yeterlikler okul türü değişkenine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

5. BÖLÜM: TARTIŞMA VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırma sonucu elde edilen bulgular farklı çalışmaların sonuçları ile karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırma bulgularına göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğrenci boyutunda sahip olması gereken yeterliklere “pek çok” düzeyinde sahip olmaları gerektiği saptanmıştır. Bu boyutta okul yöneticilerinin görel olarak en fazla sahip olması gereken yeterliğin, öğrencilerin okula silah, bıçak vb aletler getirmesini engelleyici tedbirler alabilme yeterliği olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre öğretmenler, öğrencilerin can güvenliğini tehlikeye sokan olumsuzlukların yaşanmaması için öncelikle bu tedbirin alınmasını beklemektedirler. Araştırmamızdaki bu bulguyu destekleyici mahiyette araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalarda öğrencilerin okula silah, çakı getirme oranları verilmiştir. Özcebe, Üner ve Çetik (2004) yılında Ankara’da 400 lise öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmada, öğrencilerin %19.8’nin çakı, bıçak, kuru sıkı tabanca ve tabanca taşıdığını, öğrencilerin %8.8’nin şiddet uyguladığını, %16.1’nin şiddete maruz kaldığını,%20.6’sının ise hem şiddete maruz kaldığını hem de şiddet uyguladığını saptamışlardır. Ayrıca öğrencilerin en fazla fiziksel şiddet sonra da duygusal şiddet uyguladıklarını bulmuşlardır.

Ayrıca Öğülmüş’ün (1995) liselerde şiddet ve saldırganlıkla ilgili yayımlanmış raporuna bakıldığında, şiddet ve saldırganlık olaylarının ilk üçü öğrenciler tarafından, “okullarda bazı öğrencilerin paralarının çalınması ya da özel eşyalarının kaybolması”, “Okulun masa ve sandalyelerini kasıtlı olarak kıran, bunların üzerini kazıyan ya da çizen, tekme atarak duvarların boyasını ve badanasını kirleten öğrencilerin bulunması”, “Okul sınırları dışında bazı öğrencilerin yaralanması ile sonuçlanan kavgalar” şeklinde ifade edilmiştir. Aynı çalışmada, “öğrencilerin kendi aralarında meydana gelen ve herhangi bir öğrencinin ölümüyle sonuçlanan” olaylar daha az ifade edilmiştir. Ayrıca liseye giderken yanlarında bıçak, şiş, muşta taşıyan erkeklerin oranı ile kızların oranı arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Yukarıdaki araştırmalardan da yola çıkarak öğretmenlerin yöneticilerden en büyük beklentilerinin önce güvenliğin sağlanması olduğunu söyleyebiliriz. Bu ne-

denle okul yöneticileri, öğrencilerin okula silah vb. aletleri getirmelerine engel olmalıdır.

Öğretmenlerin, yöneticilerde şiddeti önlemede bulunmasını istedikleri diğer yeterlikler ise; kuralların her öğrenciye adilce uygulanmasını sağlayabilme, her öğrencinin kişilik haklarına saygılı olabilme, öğrencileri şiddetten uzak tutmak amacıyla sosyal ve sportif faaliyetlere yönlendirebilmedir. Kuralların her öğrenciye adil olarak uygulanması ve her öğrencinin kişilik haklarına saygı gösterilmesi beklentisi, öğretmenlerin başarılı bir eğitim kurumunun örgüt kültürü için vazgeçilmez unsuru olan “örgütsel adalet” beklentisini ortaya koymaktadır. Dönmez ve Güven (2003) yaptığı araştırma sonucu yaptığımız araştırma sonucu ile örtüşmekte olup okul güvenliğini sağlamada okul yönetimine düşen görev, disiplin kurallarının uygulanmasında kararlı bir tutum sergilemektir şeklindedir.

Palandır (2009) yaptığı araştırmada da ‘eğitim sisteminin genel sorunları kaynaklı risk faktörleri’ boyutunda, öğretmenlerin şiddetin oluşumunda etkili gördükleri madde ‘Rahatlatıcı derslerin (resim, müzik, beden eğitimi) yetersizliği olarak belirlemiştir. Bu araştırmada da görüldüğü üzere resim, müzik, beden eğitimi gibi derslerin verimli bir şekilde işlenmesi öğrencilerin şiddete yönelmesini engellemektedir. Bunun yanında yöneticilerin özel çabalarıyla gerçekleştirilen sosyal ve spor faaliyetlere öğrencilerin yönlendirilmesi durumunda okullardaki şiddet daha az yaşanacaktır. Ortaya konan bu veriler, bizlere okullarımızın mevcut durumunun, çocuk ve gençlerin gelişim dönemleri ihtiyaçlarını karşılayacak yaşam alanı olma gerçeğinden ne kadar uzak olduğunu bir kez daha göstermektedir.

Araştırma bulgularına göre öğretmenler, yöneticilerden ailelerin çocukları ile sağlıklı iletişim kurabilmeleri konusunda çalışmalar yapmasını beklemektedirler. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunun (1997) yaptığı araştırmada, ailenin sosyo ekonomik düzeyi yükseldikçe, ergene yönelik fiziksel şiddet azalmaktadır. Kaya (2006) Şiddet konusunu Türkiye özelinde incelediği araştırmasında; şiddetin, toplumsal kültürümüzün bir parçası olduğunu belirtmektedir. Ona göre şiddetin toplumda yer bulmasının önemli nedenlerinden biri de, eğitim düzeyinin düşüklüğüdür. Karataş’ın (2002) çalışmasında ise ana-baba saldırganlık düzeyi ile lise öğrencilerinin saldırgan tutum ve davranışlar göstermeleri arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında aile içi iletişimin sağlıklı bir şekilde yürütüldüğü ailelerde şiddet daha az yaşanmaktadır. Başaran’ın (2008) araştırma bulguları dikkate alındığında anne-babanın birlikte-boşanmış ve anne-babadan

birinin ölme durumuna göre öğrencilerin saldırganlık düzeyleri en yüksekte en düşüğe doğru sıralaması yapıldığında; anne-babadan biri ölmüş olan öğrenciler birinci sırada, boşanmış aileden gelen öğrenciler ikinci sırada ve saldırganlık düzeyi en düşük olan öğrencilerin anne-babalarının birlikte olduğu görülmektedir. Okul yöneticileri bu bağlamda ailelere yönelik çalışmalar yapmalıdırlar.

Yüksek saldırganlık düzeyi gösteren anne ya da babaya sahip olan öğrencilerin saldırganlık puanları, düşük ve orta saldırganlık düzeyi gösteren anne ya da babaya sahip olan ergenlerin saldırganlık puanlarından farklılık göstermektedir. Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı tarafından yapılan araştırmada, fiziksel şiddete ailelerin % 34'ünde, sözlü şiddete %53 'ünde rastlanmaktadır. Çocuklara yönelik fiziksel şiddete rastlanma oranı da % 46'dır. Anne babaların geçmişteki dayak deneyimini %70 oranında bugüne taşımaktadır. Dayağın şiddetinden ve sıklığından çok, varlığının önem taşıdığı görülmektedir.

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin öğretmen boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterlikler hakkında en büyük beklentileri yöneticilerin doğru model olmaları ve öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim programları düzenlemesi beklentisidir. Bu durum yöneticilerdeki liderlik becerilerini vurgulamaktadır.

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin veli ve çevre boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterlikler hakkında ise temel beklentileri, yöneticilerin başta aileler olmak üzere tüm kişi ve kurumları sürecin ve çözümün bir parçası haline getirecek koordinasyon ve eşgüdümü sağlamasıdır.

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin eğitim ortamı boyutunda şiddeti önleme bağlamında sahip olması gereken yeterlikler hakkında beklentileri ise, her şeyden önce şiddetin çözümünün bir örgüt kültürü olduğu gerçeğini vurgulamaktadır. Bu anlamda öğretmenler yöneticilerden öncelikle şiddetin hiçbir şekline taviz vermeyen bir örgüt kültürü ve örgüt ilkimi oluşturmasını beklemektedirler. Bunun için de okul yöneticileri öncelikle, sürecin tüm muhataplarında konuya ilişkin bir duyarlılık oluşturmalı, ortak tavır belirlenmeli ve şiddeti önleyecek çalışmalar bir stratejik planlama dâhilinde hayata geçirilmelidir. Ayrıca şiddet olaylarına zemin hazırlayacak başta kalabalık sınıflar olmak üzere her türlü faktör çok iyi analiz edilmelidir. Kalabalık olmayan okullar, genel olarak öğrenciler için daha olumlu göstergelere veya sonuçlara sahiptir. Kalabalık okulların, öğrenci sayısı az olan okullara göre gerek şiddet gerekse diğer boyutlarda daha kötü durumda olduğu bilin-

mektedir. Aşırı kalabalık okullarda ve sınıflarda, öğretmen ve idarecilerin öğrencilere 'kontrol' altında tutma çabaları, çoğu zaman öğrencilere şiddet (fiziki veya sözel) uygulanması ile sonuçlanır (Değirmencioğlu, 2006). Besag (1995) kalabalık sınıflarda veya okullarda, öğretmenlerin ders saatlerinin çok fazla olduğu okullarda, öğretmenlerin sık sık değiştiği okullarda öğretmenler öğrencilere ayıracak zaman bulamazlar, öğrencileri yakından tanıyamazlar ve öğrencilerin arasında olup bitenlerin farkında değildirler. Öğretmenler kendi sıkıntıları ile öylesine sarmalanmışlardır ki, öğrencilerin stresini hissedemezler (Akt.Dölek, 2002).

Okul yöneticileri öğrenciler arasında çete ve sokak kültürünün yaygınlaşmasına engel olmalıdırlar. Öğrenciler şiddet içerikli davranışları arkadaş grubunun (çete) etkisiyle daha rahat gerçekleştirmektedirler. Özcebe ve Diğerleri (2005) yaptıkları bir araştırmada katılımcıların %10'unun çeteye girdiklerini belirtmişlerdir. Bunların yaklaşık %3'ü çeteye kendi istekleri ile girdiklerini ve halen üye olduklarını söylemişlerdir. Çete üyesi olanların kesici alet taşıma riskinin olmayanlara göre yaklaşık 8 kat, tabanca taşıma riskinin yaklaşık 10 kat daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Ögel ve arkadaşlarının yaptığı araştırma sonuçlarına göre, ergen ve çocuklarda görülen şiddet 15-16 yaşları arasında en yüksek seviyeye ulaşmakta ve risk faktörü olmaktadır. 16-17 yaşları arasında çetelere katılma riskleri artmaktadır. 17 yaşından sonra bu oran düşmeye başlamaktadır. Kızların erkeklere göre çetelere katılma oranı ise daha düşüktür. Erkekler kızlara oranla fiziksel şiddet kullanımına daha fazla başvurumaktadırlar.

Oliver ve diğerleri (1994) olumlu bir iklime ve çevreye sahip okullarda şiddet ve zorbalığın yayılamayacağını vurgulamaktadır. Cook ve Değirmencioğlu'nun (1999) yaptığı araştırmalar da sosyal iklimi daha iyi olan okulların, psikolojik ve sosyal değişkenler açısından da iyi durum da olduğunu bulmuşlardır. Öğrencilerin sosyal iklimi daha iyi olan okullarda şiddete ve riskli davranışlara daha az yöneldiği de görülmüştür. Bu bulgular bizim araştırma bulgularımızı desteklemektedir.

Araştırma bulguları öğretmenlerin görüşlerine göre, okul yöneticilerinin şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterliklerden öğrenci,veli-çevre ve eğitim ortamı boyutunda pek çok düzeyde,öğretmen boyutunda ise çok düzeyde olduğu belirlenmiştir.

6. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.ARAŞTIRMANIN PROBLEMİNE İLİŞKİN SONUÇLAR

Araştırmanın bulguları ışığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1)Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğrenci boyutunda sahip olması gereken yeterliklerin “pek çok ” derecesinde olduğu saptanmıştır.

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin öğrenci boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken en yüksek düzeydeki yeterlikler şunlardır:

- Öğrencilerin okula silah, bıçak vb aletler getirmesini engelleyici tedbirler alabilmeli; kuralların her öğrenciye adilce uygulanmasını sağlayabilmeli.
- Her öğrencinin kişilik haklarına saygılı olabilmeli; öğrencileri şiddetten uzak tutmak amacıyla sosyal ve sportif faaliyetlere yönlendirebilmeli.
- Öğrencileri dışlayıcı ve etiketlendirici tavırlardan kaçınabilmeli.
- Öğrenciler arasında olumlu davranışları geliştirici örnek yaşantıları zamanın da ödüllendirebilmeli; şiddeti önlemede öğrencilere insani ve etik değerler kazandırabilmeli.
- Öğrencilerin sosyal ve duygusal sorunlarına çözüm olacak etkinliklere katılımlarını sağlayabilmeli.
- Okul içi ve okul dışı uyulması gereken kuralları öğrencilerin özümsemesini sağlayabilmeli; öğrencilere boş zamanlarını verimli değerlendirme becerisi kazandırabilmeli olduğu görülmektedir.

En düşük katılım düzeyinde sahip olunması istenilen yeterliğin ise,

- Şiddet eğilimli öğrencileri aile ortamlarında gözlemleyebilme yeterliği olduğu görülmektedir.

2)Öğretmenlerin, okul yöneticilerinin öğrenci boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterliklere ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ortalamalar incelendiğinde erkek öğretmenlerin ortalamalarının, kadın öğretmenlerden ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

3)Okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğrenci alt boyutunda sahip olması gereken yeterliklerin okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

4)Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğretmen boyutunda sahip olması gereken yeterliklerin ‘çok’ derecesinde olduğu saptanmıştır.

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin öğretmen boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken en yüksek düzeydeki yeterlikler şunlardır.

- Öğrencilerle sağlıklı iletişim kurabilmeleri için öğretmenlere model olabilmeli.
- Öğretmenlerin şiddete maruz kalmamaları için her türlü güvenlik tedbirleri alabilmeli.
- Öğretmenlere şiddeti önleme adına şiddetle baş etme becerileri (etkili iletişim, öfke kontrolü gibi) eğitimi verilmesini sağlayabilmeli; olduğu görülmektedir.
- En düşük katılım düzeyine, öğretmenlerin şiddeti önleme konusunda kararlı olmalarını sağlayabilme yeterliği olduğu saptanmıştır.

5)Öğretmenlerin, okul yöneticilerinin öğretmen boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterliklere ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir Ortalamalar incelendiğinde erkek öğretmenlerin ortalamalarının, kadın öğretmenlerden ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

6)Okul yöneticilerinin şiddeti önlemede öğretmen alt boyutunda sahip olması gereken yeterliklerin okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

7)Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede veli ve çevre boyutunda sahip olması gereken yeterliklerin ‘pek çok’ derecesinde olduğu saptanmıştır.

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin veli ve çevre boyutunda şiddeti önleme bağlamında sahip olması gereken en yüksek düzeydeki yeterlikler şunlardır:

- Öğrencilerin şiddet içerikli davranışlarının iyileştirilmesinde diğer kurumların uzmanlarından yararlanabilmeli.
- Şiddeti önlemede, gerekirse güvenlik güçleriyle işbirliği yapabilmeli. ailelere çocuklarla iletişim konusunda gerekli bilinçlendirme çalışmaları yapabilmeli;
- Rehberlik araştırma merkezi ile işbirliği yaparak öğrenciler arasındaki şiddet içerikli davranışların sebeplerinin araştırılmasını sağlayabilmeli.
- Ailelerin şiddeti önleme adına kişisel gelişim programlarına (etkili iletişim, sorun çözme, öfke kontrolü vb) katılımlarını sağlayabilme yeterliği olduğu saptanmıştır.

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin veli ve çevre boyutunda şiddeti önleme bağlamında sahip olması gereken yeterliklerden en düşük katılma düzeyine sahip olan ise;

- İnternette şiddet içerikli oyunların zararlarından öğrencileri korumak için aileleri bilinçlendirebilmeli maddesidir.

8) Öğretmenlerin, okul yöneticilerinin veli ve çevre boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterliklere ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ortalamalar incelendiğinde erkek öğretmenlerin ortalamalarının, kadın öğretmenlerin ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

9) Okul yöneticilerinin şiddeti önlemede veli ve çevre alt boyutunda sahip olma sı gereken yeterliklerin okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

10) Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede eğitim ortamı boyutunda sahip olması gereken yeterliklerin 'pek çok' derecesinde olduğu saptanmıştır.

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin eğitim ortamı boyutunda şiddeti önleme bağlamında sahip olması gereken en yüksek düzeydeki yeterlikler şunlardır:

- Bütün yöneticilerin şiddeti önleme konusun da ortak tavır almasını sağlayabilmeli; kalabalık sınıfların oluşmasını önleyebilmeli.
- Derslerin boş ve verimsiz geçmesini önleyebilmeli.

- Rehberlik uzmanlarının şiddeti önleme konusundaki görüş ve önerilerini uygulamaya geçirebilmeli.
- Çete ve sokak kültürünün öğrenciler arasında yaygınlaşmasını engelleyebilme yeterliği olduğu saptanmıştır.

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin eğitim ortamı boyutunda şiddeti önleme bağlamında sahip olması gereken yeterliklerden en düşük katılma düzeyine sahip olan ise;

- okulun her yerinde varlığını hissettirebilme yeterliği olduğu belirlenmiştir.

11) Öğretmenlerin, okul yöneticilerinin eğitim ortamı boyutunda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterliklere ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ortalamalar incelendiğinde erkek öğretmenlerin ortalamalarının, kadın öğretmenlerin ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir.

12) Okul yöneticilerinin şiddeti önlemede eğitim ortamı alt boyutunda sahip olması gereken yeterliklerin okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

6.2.ÖNERİLER

Araştırma bulgularına dayanarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

6.2.1. Probleme İlişkin Öneriler

Ortaöğretim kurumlarında görevli okul yöneticilerine şiddeti önlemede öğrenci boyutunda, öğrencilerin okula silah, bıçak vb aletler getirmesini engelleyici tedbirler alabilme; kuralların her öğrenciye adilce uygulanmasını sağlayabilme; her öğrencinin kişilik haklarına saygılı olabilme; öğrencileri şiddetten uzak tutmak amacıyla sosyal ve sportif faaliyetlere yönlendirebilme konularında gerekli bilgi ve beceri eğitimi verilerek bu yeterlikler kazandırılmalıdır.

Ortaöğretim kurumunda görevli olan okul yöneticilerine şiddeti önlemede öğretmen boyutunda, öğrencilerle sağlıklı iletişim kurabilmeleri için öğretmenlere model olabilme; öğretmenlerin şiddete maruz kalmamaları için her türlü güvenlik tedbirleri alabilme konularında gerekli bilgi ve beceri eğitimi verilerek bu yeterlikler kazandırılmalıdır.

Ortaöğretim kurumunda görevli olan okul yöneticilerine şiddeti önlemede veli ve çevre boyutunda, öğrencilerin şiddet içerikli davranışlarının iyileştirilmesinde diğer kurumların uzmanlarından yararlanabilme; şiddeti önlemede, gerekirse güvenlik güçleriyle işbirliği yapabilme; ailelere çocuklarla iletişim konusunda gerekli bilinçlendirme çalışmaları yapabilme; rehberlik araştırma merkezi ile işbirliği yaparak öğrenciler arasındaki şiddet içerikli davranışların sebeplerinin araştırılmasını sağlayabilme; ailelerin şiddeti önleme adına kişisel gelişim programlarına (etkili iletişim, sorun çözme, öfke kontrolü vb) katılımlarını sağlayabilme konularında gerekli bilgi ve beceri eğitimi verilerek bu yeterlikler kazandırılmalıdır.

Ortaöğretim kurumunda görevli olan okul yöneticilerine şiddeti önlemede eğitim-öğretim ortamı boyutunda, bütün yöneticilerin şiddeti önleme konusun da ortak tavır almasını sağlayabilme; kalabalık sınıfların oluşmasını önleyebilme; derslerin boş ve verimsiz geçmesini önleyebilme; rehberlik uzmanlarının şiddeti önleme konusundaki görüş ve önerilerini uygulamaya geçirebilme; çete ve sokak kültürünün öğrenciler arasında yaygınlaşmasını engelleyebilme konularında gerekli bilgi ve beceri eğitimi verilerek bu yeterlikler kazandırılmalıdır.

6.2.2. Araştırmaya İlişkin Öneriler

Böyle bir çalışma yapmak isteyen araştırmacılar için aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

Bu araştırmada orta öğretim kurumlarındaki yöneticilerin öğrenciler arasındaki şiddeti önleyebilmek için sahip olmaları gereken yeterlikler, liselerde görev yapan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda belirlenmiştir. Araştırmaya geniş çaplı bir yaklaşımla öğrenciler, veliler, okul yöneticileri ve sivil toplum örgütleri dahil edilerek daha sağlıklı sonuçlar elde edilebilir. Ayrıca ilköğretim okullarındaki görevli öğretmenlerden, yöneticilerden bu konudaki görüşleri alınabilir.

Okul içinde ve çevresindeki şiddet aynı zamanda bir asayiş sorunu olduğundan, güvenlik boyutunu ortaya koymak için yetkililerle görüşme vb. çalışmalar yapılarak elde edilen verilerle okullar daha güvenli hale getirilebilir.

Öğretmenlerin görüşlerine göre okul yöneticilerinin şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterliklerin belirlenmesinde nitel araştırma tekniklerinden de yararlanılmalıdır.

Böyle bir çalışma, ülkenin coğrafi yapısı, ekonomik yapısı, sosyal ve kültürel yapısı göz önüne alınarak, değişik bölgelerde gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Ayan, S. (2006). Şiddet ve Fanatizm, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2,s.199-200.
- Aydın, B. (2005).*Çocuk ve Ergen Psikolojisi*, İstanbul: Atlas Yayın -Dağıtım.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*, Ankara: Pegem A Yayınları.
- Balcı, A. (2001). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Balcı, A.(2006). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem Teknik ve İlkeler*; Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Balcıoğlu, İ. (2000). Şiddet, Gençlik, Uyuşturucu Maddeler.İ.Balcıoğlu(Ed.) *Biyolojik,Sosyolojik Psikolojik Açıdan Şiddet*.İstanbul: Yüce Yayım.
- Başar, F. (1996). Üvey Ebeveyne Sahip Olan Ve Olmayan 10-11 Yaş Grubundaki Çocukların Saldırganlık Eğilimleri Ve Kendilerini Algılama Biçimlerinin İncelenmesi, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, 1996.
- Başaran,C.(2008). Çeşitli Tür Liselerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi *Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya Üniversitesi, 2008.
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1995, Mayıs). Ortaöğrenim Gençleri Arasında Şiddet Konulu Kamuoyu Araştırması, Ankara.
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun 1997 Yılında Türk Ailesinde Adölesanların Sorunları, Bilim Serisi 100, Ankara.

- Bulgu, N.(1995). “Kitle İletişim Araçlarının Toplumsal Yapıya Olumsuz Etkileri Sapma Davranışları”, *Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi,1995.
- Buluç, B.(2005).“Televizyonlarda Yer Alan Şiddet İçeren Programların Okulda Şiddete Etkisi Ve Şiddet Önleme Amacıyla Okul Yöneticilerinin Alabileceği Önlemler”, *Mesleki Eğitim Dergisi*, Cilt 7, Sayı 14, Ankara,
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum*. Ankara: PEGEM A Yayıncılık
- Cüceloğlu, D. (2001). *İnsan Ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitapevi
- Cüceloğlu, D.(2001). *İçimizdeki Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitapevi,
- Çapan, B.E. (2006). *Akran Zorbalığına Maruz Kalan İlköğretim 5. ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Bazı Değişkenler Açısından Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi*. Eskişehir: VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitim Sempozyumu. Bildiriler. 27-28-29 Nisan 2007. Nobel Yayınları.
- Çetin, H. (2004). Öğrenci Ergenlerin Şiddete Yönelik Tutumları: Yaş Ve Cinsiyete Göre Bir İnceleme, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, 2004.
- Çınkır, Ş. ve Karaman-Kepenekçi, Y. (2003). Öğrenciler Arası Zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 9(34), 236-253.
- Çınkır, Ş. (2006). *Okullarda Kabagüç: Türleri, Etkileri ve Önleme Stratejileri*, 1 Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Uluslararası Katılımlı Sempozyumu. 28- 31 Mart 2006, İstanbul.
- Çoban, A ve F. İŞÇEN (2006). *Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Ortamında Meydana Gelen İstenmeyen Davranışlara İlişkin Gösterdikleri Tepkilerin Değerlendirilmesi*. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Şiddete Yönelik Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu. 28-30 Mart 2006, İstanbul.

- Çöğün, M.(1997). Ekrandaki şiddet görüntülerinin Çocuk Üzerindeki Kötü Etkileri, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi,1997.
- Değirmencioğlu, S.(2006). *Toplumsal,Kültürel ve İnanca Dayalı Kökenleri Işığında Okulda Şiddet*,Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet,Sempozyumu. Ankara: Eğitim Sen Yayınları. Aralık, 2006.
- Demiray, K. (1994). *Temel Türkçe Sözlük*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Dervent, F.(2007). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri Ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, 2007.
- Dilekmen, M. (2006). *Sınıf Öğretmeni Adaylarına Göre Sınıflarda Sergilenen Olumsuz Öğretmen Davranışları*. Eskişehir: VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitim Sempozyumu. Bildiriler. 27-28-29 Nisan 2007. Nobel Yayınları.
- Dinçer, A. (2006). *Açılış Konuşması*. Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu. Ankara: Eğitim Sen Yayınları. Aralık, 2006.
- Dölek, N. (2002). Öğrencilerde Zorbaca Davranışların Araştırılması ve Bir Önleyici Program Modeli. *Doktora Tezi*. Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dönmez, B. (2001). Okul Güvenliği Sorunu Ve Okul Yöneticisinin Rolü. Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 7(25), 63-74.
- Dönmez, B. ve Güven, M. (2002). Ortaöğretimde Görev Yapan Öğretmen Ve Okul Yöneticilerinin Okul Güvenliğine İlişkin Algı Ve Beklentileri. *Yaşadıkça Eğitim*, 74-75, 60-64.
- Dönmezer, T., Gümüş, A. ve Tümkaya, S.(2006). “*Kötü Muamele ve Etkileri*” 1. Şiddet ve Okul:Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler, Uluslararası Katılımlı Sempozyum,35, İstanbul, 2006.

- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta yayınları
- Duman, N. (2000). Ankara Liselerinde Çeteye Katılma Potansiyeli Olan Öğrenci Grupları ve Okul Sosyal Hizmeti, *Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi,2000.
- Durmuş, E. ve Gürkan, U. (2005). Lise Öğrencilerinin Şiddet Ve Saldırganlık Eğilimleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 3(3), 253-267
- Durmuş, E. ve Gürkan, U. (2003). *Lise Öğrencilerinin Şiddet ve Saldırganlık Eğilimleri*. VII. Ulusal PDR Kongresi, Bildiri Özetleri, Cantekin Matbaası.
- Erdoğdu, M.Y.(2005).’’ Suça Yönlendirilen ve Yönlendirilmeyen Çocukların Aile İlişkileri İle Saldırganlık Davranışlarının Karşılaştırılması’’ *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*
- Ergil, D.(2001).’’Şiddetin Kültürel Kökenleri’’, *Bilim ve Teknik*. sayı 399. Şubat. s.40- 41.
- Gelbal, S.(2006)Türk Eğitim Derneği Okullarda Şiddetin Önlenmesi, Mevcut Uygulamalar Ve Sonuçları (Ed). Selahattin GELBAL 30 Kasım 2006
- Genç, G.(2007). Genel Liselerde Akran Zorbalığı ve Yönetimi, *Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi, 2007.
- Gültekin, Z. (2003). Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği Geliştirme Çalışması, *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi,2003.
- Gümüş, A. (2006), *Şiddetin Nedenleri*. Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu, Ankara, Eğitim Sen Yayınları.
- Gürcan,A., (2006)Aile İçi Şiddet Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürü.
- Güven, M. (2002). Okul Güvenliğinde Psikolojik Danışmanların Rolü Ve Görevleri. *Eğitim Araştırmaları*, 9, 67-72.

- Hancı, İ.H. (1999). Çocuk Suçluluğuna Yol Açan Sosyal Bir Yara -“İç Göçler Ve Çarpık Kentleşme”. *Hekim Ve Yaşam. İzmir Tabip Odası Bülteni*. Mayıs-Haziran. Sayı: 6.
- Helvacı, M.A. (2008). Okullarda Şiddet ve Nedenleri. 17. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi 01-03 Eylül 2008 Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sakarya/Türkiye
- Işık, H. (2006). *Çocuk Suçluluğu ve Okullarla İlişkisi*. I. Şiddet ve Okul Sempozyumu,İstanbul, 28-31 Mart 2006.
- Işık, H. (2004). Okul Güvenliği: Kavramsal Bir Çözümleme. *Milli Eğitim Dergisi*, S:164, Ankara, Güz-2004, MEB yayınları
- Karakaş, E. (2006). Gençlerde Suç Eğilimleri: Uluslararası Mukayeseler Bahçeşehir Üniversitesi
- Karaman-Kepekçi, Y. & Çinkır, Ş. (2002). Lise Düzeyi Öğrenciler Arasında Zorbalık. *Araştırma Raporu*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Karasar, N.(2005).*Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın-Dağıtım
- Karataş, Z.B. (2002). Anne-Baba Saldırganlığı İle Lise Öğrencilerinin Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
- Kaya, N.Ç.(2006). *Şiddetin Sosyal Dinamikleri*, Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu. Ankara: Eğitim Sen Yayınları. Aralık, 2006.
- Kepekçi, Y.K. ve Özcan, A.Y. (2002). *Okullarda Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi*. 1. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu. Tisamat. Ankara,

- Kılıç, R.(2006). *Okullarda Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması*. Türk Eğitim Derneği Okullarda Şiddetin Önlenmesi, Mevcut Uygulamalar Ve Sonuçları
- Kızmaz, Z, (2006)., Okullardaki Şiddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım, *Cumhuriyet Üniversitesi*, cilt:30 2006.
- Kocacık,F. (2004). Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet: Türkiye'den Örnekler. Sivas:Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Köknel, Ö. (1996). *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Köknel, Ö. (2000). *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*. İstanbul:Altın Kitaplar Yayınevi.
- Meb (2006). Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi Ve Azaltılması Strateji Ve Eylem Planı.
- Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler*
Uluslararası Katılımlı Sempozyumu. 28- 31 Mart 2006, İstanbul.
- Özcebe, H., Çetik, H. ve Üner, S. (2006). *Adolesanlarda Şiddet Davranışları. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Şiddete Yönelik Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*.28-30 mart 2006, İstanbul.
- Ögel, K.ve Diğerleri. (2006).*Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme*. İstanbul: Yeniden Yayınları No: 17.
- Öğülmüş, S. (1995).Okullarda (Liselerde) Şiddet ve Saldırganlık. *Yayınlanmamış Araştırma Raporu*. Ankara.
- Özdamar, K. (1999). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi I*
. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özönder, C. (2005). İlköğretim Okullarında Şiddet ve Taciz. Türk- Eğitimsen, Ankara.

- Pekel, N. (2004). Akran Zorbalığı Grupları Arasında Sosyometrik Statü, Yalnızlık ve Akademik Başarı Durumlarının İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi,2004.
- Pişkin, M. (2003). Okullarımızda Yaygın Bir Sorun: Akran Zorbalığı, VII.Ulusal PDR Kongresi, Bildiri Özetleri, Cantekin Matbaası.
- Pişkin, M. (2006). *Akran Zorbalığı Olgusunun İlköğretim Öğrencileri Arasındaki Yaygınlığının İncelenmesi*. 1. Şiddet Ve Okul: Okul Ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet Ve Alınabilecek Tedbirler. Uluslararası Katılımlı Sempozyum Bildiri Özetleri.
- Polat, O. (2000). *Adli Tıp*. İstanbul: Der Yayınları
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*. İstanbul: Der Yayınları.
- Saldırım, M. (1999). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Açısından Suça İtilmiş Çocuğun Haklarına Bir Bakış Ve Bir Öneri. *Adalet Dergisi*. Ekim
- Sümer,Z.H. and Aydın,G. (1999). *Incidence of violence in Turkish schools: A review*. International Journal for the Advancement of Counselling 21; 335-347.
- Sünbül, A. M. (2004). Düşünce Stilleri Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirliliği. *Eğitim ve Bilim*, 29(132), 25-42.
- Tel H.(2002).Gizli Sağlık Sorunu:Ev İçi Şiddet ve Hemşirelik Yaklaşımları.
- Şeker, H. Ve Gençdoğan, B. (2006). *Psikolojide ve Eğitimde Ölçme Aracı Geliştirme*. Ankara: Nobel Yayınları
- Terzi Ş.(2007).Okullarda Yaşanan Şiddeti Önleyici Bir Yaklaşım: Kendini Toparlama Gücü *Aile Ve Toplum Eğitim-Kültür Ve Araştırma Dergisi Cilt 3 Sayı 12*

Ted, 2006; http://portal.ted.org.tr/yayinlar/Okullarda_Siddet.pdf

Ted.org.tr/yayinlar/Okullarda_Siddet.pdf (Türk Eğitim Derneği)Okullarda
Şiddetin Önlenmesi, Mevcut Uygulamalar Ve Sonuçları, (Ed)Selahattin
Gelbal 30 Kasım 2006)

Tutar, H. (2004). İş Yerinde Psikolojik Şiddet Sarmalı: Nedenleri ve Sonuçları,

TBMM Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen
Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi
Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu

Uluğtekin, S. (1991). *Hükümlü Çocuk Ve Yeniden Toplumsallaşma*. Ankara: Bizim
Büro Basımevi,

United Nations General Assembly, Promotion and protection of the rights of children
23 Ağustos 2006.

Uysal,M.(2006). *Medya Ve Şiddet: Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet*
Sempozyumu. Ankara: Eğitim Sen Yayınları. Aralık, 2006.

Üstün ,A., Yılmaz,M., Kırbaş,Ş. Ortaöğretimde Gençleri Şiddete Yönelten Nedenler
Ve Çözüm Önerileri: Amasya İli Örneği . *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi,*
Cilt 1, Sayı 1(2006) 37-53

www.adlitip.org/yazilar/turkce/konular/adli_tip/siddet

ww.trt.net.tr/wwwtrt/hdevam.aspx?hid=147948,03.08.2005

World Health Organization (WHO)(DSÖ) (2002) Violence by intimate partners. In:
G Krug, LL Dahlberg, JA Mercy, AB Zwi, R Lozano (Eds.), World report on
violence and health, Geneva. 87–122.

www.wikipedia.org/wiki/G%C3%B6zde%C4%9F%C4%B1

www.yozgat.meb.gov.tr/dosyalar/ozelegitim/Okul_vaka_Analiz_Formu_Uygulama_Klavuzu.PDF

Yetim, A. (2000). *Sosyoloji Ve Spor*. Ankara: Toprak Matbaacılık.

Yörükoğlu, A. (1997). Değişen toplumda aile ve çocuk. İstanbul: Özgür Yayınları
Yönetim Bilimleri Dergisi, T.C. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi BİİBF,
92- 104.

EKLER

EK 1:Anket Formu

OKUL YÖNETİCİLERİNİN ŞİDDETİ ÖNLEMEDE SAHİP OLMASI GEREKEN YETERLİKLER ANKETİ

Değerli Öğretmenler,

Bu anket, okullarda öğrenciler arasındaki şiddeti önlemede yöneticilerin sahip olması gereken yeterlikleri belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Katkılarınız ile gerçekleştirilecek bu araştırmanın, Türk Milli Eğitiminin geliştirilmesi çalışmalarına fayda sağlaması beklenmektedir.

Ankette toplanan veriler, söz konusu araştırma dışında başka bir amaçla kullanılmayacak; hiçbir kişi ya da kuruma verilmeyecektir. Vereceğiniz cevaplar tek tek değil, tüm grup içinde değerlendirilecektir.

Bu araştırmanın sağlıklı sonuçlara ulaşması, büyük ölçüde sizin ankette yer alan soruları içtenlikle cevaplamanıza bağlıdır. Çalışmamıza gösterdiğiniz ilgiye şimdiden teşekkür ederiz.

Eşref UÇAR

**Uşak Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi**

BÖLÜM I KİŞİSEL BİLGİLER

1-GÖREVİNİZ:

Öğretmen ( )   Okul Md.Yardımcısı ( )   Okul Müdürü ( )

2-CİNSİYETİNİZ:

Erkek ( )   Kadın ( )

3) KIDEMİNİZ:

1-5 ( )   6-10 ( )   11-15 ( )   16-20( )   21 ve üzeri ( )

4-ÇALIŞTIĞINIZ OKUL TÜRÜ:

Anadolu Lisesi ( )

Meslek Lisesi ( )

Genel Lise ( )

İmam Hatip Lisesi ( )

5) ÖĞRENİM DURUMUNUZ:

Ön lisans ( )   Lisans ( )   Yüksek Lisans ( )   Doktora ( )

BÖLÜM II
OKUL YÖNETİCİLERİNİN OKULDA ŞİDDETİ ÖNLEMEDE SAHİP OLMASI GEREKEN YETERLİKLER ÖLÇEĞİ

Açıklama: Aşağıda ortaöğretimde görev yapan okul yöneticilerinin okullarda şiddeti önlemede göstermesi gereken davranışları ifade eden maddeler yer almaktadır. Bir öğretmen ya da okul yöneticisi olarak bu maddelere ne derecede katıldığınızı, maddelerin karşısındaki ölçek içerisinde yer alan parantezlere çarpı (X) işareti koyarak belirtiniz. Lütfen maddelerin tümünü işaretlemeye özen gösteriniz.

ŞİDDETİ ÖNLEMEDE SAHİP OLMASI GEREKEN YETERLİK ÖLÇEĞİ

Madde No	Maddeler	Hiç katılmıyorum.	Kısmen katılmıyorum.	Orta düzeyde katılmıyorum.	Büyük ölçüde katılmıyorum.	Tamamen katılmıyorum.
	YETERLİKLER BOYUTU					
	(Aşağıdaki cümlelerin başına özne olarak “Okul müdürleri” ifadesini getirerek cevaplayınız.)					
	ÖĞRENCİ BOYUTU					
1	Kuralların her öğrenciye adilce uygulanmasını sağlayabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
2	Öğrenci davranışlarını değerlendirmede empatik iletişim yeteneği sergileyebilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
3	Öğrenciler arasındaki şiddeti doğuran faktörlerle ilgili araştırmalar yapabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
4	Öğrencileri sorunlarda çözümün parçası haline getirebilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
5	Şiddet eğilimli öğrencileri aile ortamlarında gözlemleyebilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
6	Öğrencilerin gelişim dönemleri ve gelişim sorunları hakkında bilgi sahibi olabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
7	Okulda şiddet uygulayanlara ve şiddete maruz kalanlara (mağdurlara) danışmanlık hizmeti verebilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
8	Şiddete maruz kaldıklarında bunu ilgili kişilerle paylaşmaya öğrencileri teşvik edebilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
9	Öğrencileri internetin şiddete yönelten etkilerinden korumak için onların bilinçli bir internet kullanıcısı olmalarını sağlayabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
10	Öğrencileri şiddetten uzak tutmak amacıyla sosyal ve sportif faaliyetlere yönlendirebilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
11	Öğrencilerin gelişim dönemlerini dikkate alan disiplin yöntemleri geliştirebilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
12	Öğrenciler için okul ve çevredeki risk etmenlerini belirleyebilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
13	Okul içi ve okul dışı uyulması gereken kuralları öğrencilerin özümsemesini sağlayabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
14	Öğrenciler arasında olumlu davranışları geliştirici örnek yaşantıları zamanında ödüllendirebilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
15	Her öğrencinin kişilik haklarına saygılı olabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )

Anket formunun devamı

Madde No	Maddeler	Hiç katılmıyorum.	Kısmen katılmıyorum.	Orta düzeyde katılmıyorum.	Büyük ölçüde katılmıyorum.	Tamamen katılmıyorum.
	YETERLİKLER BOYUTU					
	(Aşağıdaki cümlelerin başına özne olarak “Okul müdürleri” ifadesini getirerek cevaplayınız.)					
	ÖĞRENCİ BOYUTU					
16	Öğrencilerin okula silah, bıçak vb aletler getirmesini engelleyici tedbirler alabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
17	Öğrencileri dışlayıcı ve etiketlendirici tavırlardan kaçınabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
18	Öğrencilere boş zamanlarını verimli değerlendirme becerisi kazandırabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
19	Şiddeti önlemede öğrencilere insani ve etik değerler kazandırabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
20	Öğrencilerin sosyal ve duygusal sorunlarına çözüm olacak etkinliklere katılımlarını sağlayabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
21	Şiddeti önlemede okulda akran danışmanlığı ve akran arabuluculuğu gibi programlar uygulayabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
ÖĞRETMEN BOYUTU						
22	Öğrencilerle sağlıklı iletişim kurabilmeleri için öğretmenlere model olabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
23	Öğretmenlere şiddeti önleme adına şiddetle baş etme becerileri (etkili iletişim, öfke kontrolü gibi) eğitimi verilmesini sağlayabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
24	Öğretmenlerin şiddete maruz kalmamaları için her türlü güvenlik tedbirleri alabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
25	Öğretmenlerin şiddeti önleme konusunda kararlı olmalarını sağlayabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
VELİ VE ÇEVRE BOYUTU						
26	Şiddeti önlemede, gerekirse güvenlik güçleriyle işbirliği yapabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
27	Ailelere çocuklarla iletişim konusunda gerekli bilinçlendirme çalışmaları yapabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
28	Öğrencilerin şiddet içerikli davranışlarının iyileştirilmesinde diğer kurumların uzmanlarından yararlanabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
29	Ailelerin şiddeti önleme adına kişisel gelişim programlarına (etkili iletişim, sorun çözme, öfke kontrolü vb) katılımlarını sağlayabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
30	Rehberlik Araştırma Merkezi ile işbirliği yaparak öğrenciler arasındaki şiddet içerikli davranışların sebeplerinin araştırılmasını sağlayabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
31	İnternette şiddet içerikli oyunların zararlarından öğrencileri korumak için aileleri bilinçlendirebilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )

Anket formunun devamı

Madde No	Maddeler	Hiç katılmıyorum.	Kısmen katılmıyorum.	Orta düzeyde katılmıyorum.	Büyük ölçüde katılmıyorum.	Tamamen katılmıyorum.
	YETERLİKLER BOYUTU					
	(Aşağıdaki cümlelerin başına özne olarak “Okul müdürleri” ifadesini getirerek cevaplayınız.)					
	EĞİTİM ORTAMI BOYUTU					
32	Okullarda şiddetin önlenmesi için tüm süreçlerde şiddete hayır bilincinin oluşmasını sağlayabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
33	Şiddet içerikli olayları gizlemek yerine şeffaflık içinde çözüm üretebilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
34	Okulun her yerinde varlığını hissettirebilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
35	Okul müdürleri, okul üyelerinin katılımı ile geniş kapsamlı bir “okul güvenliğini sağlama planı” geliştirebilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
36	Okulda şiddeti önleme yöntemleri geliştirebilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
37	Okuldaki şiddet olaylarıyla ilgili düzenli bir kayıt sistemi (olaylar en çok ne zaman, nerede meydana gelmektedir gibi) oluşturabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
38	Fiziki düzenlemeler ve personel desteği ile okulun güvenliğini sağlayabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
39	Bütün yöneticilerin şiddeti önleme konusunda ortak tavır almasını sağlayabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
40	Derslerin boş ve verimsiz geçmesini önleyebilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
41	Kalabalık sınıfların oluşmasını önleyebilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
42	Çete ve sokak kültürünün öğrenciler arasında yaygınlaşmasını engelleyebilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
43	Okul güvenliğini sağlamak için okuldaki bütün mekânların ve birimlerin gözetim altında tutulmasını sağlayabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
44	Sınıf rehberlik çalışmalarının şiddeti önlemede verimli ve aktif hale getirilmesini sağlayabilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )
45	Rehberlik uzmanlarının şiddeti önleme konusundaki görüş ve önerilerini uygulamaya geçirebilmeli.	( )	( )	( )	( )	( )

Anket formunun devamı

Yukarıda belirtilenler dışında okullarda şiddeti önlemeye yönelik okul yöneticilerinin göstermesi gereken davranışlardan önerileriniz varsa belirtiniz.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ek 2: Araştırma İzin Belgesi

T.C.
UŞAK VALİLİĞİ
MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI : B.08.4.MEM.4.64.00.09/019-
KONU : Araştırma İzni

18.11.09* 14161

UŞAK ÜNİVERSİTESİ
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

İLGİ : a) 10/01/2008 tarih ve B.08.0.EGD.0.33.05.311-16 /92 sayılı yazısı.

b)10/11/2009 tarih ve B.30.2.UŞK.0.00.00.01/500-670 sayılı yazınız.

Bakanlığımız Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığının ilgi (a) yazılarında istinaden İlimiz Merkez ve İlçelerde yapılacak olan tez, anket ve araştırma çalışmaları sadece bir İli kapsıyorsa bulunduğu İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından gerekli izini verilmesi gerekmektedir denildiğinden Bakanlığımız Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Daire Başkanlığına ilgi (b) yazınız ile baş vurduğunuz Rektörlüğünüzdeki Yüksek Lisans Öğrencisi Eşref UÇAR ile ilgili tez anket ve araştırma ile ilgili formları Müdürlüğümüze gönderilmiştir.

Bakanlığımız Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığının ilgi (a) yazılarında istinaden Rektörlüğünüzdeki Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Eşref UÇAR “ **Okul Yöneticilerinin Okulda Şiddeti Önleme Bağlamında Sahip Olması Gereken Yeterlilikler** “ Konulu araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılacak anketin formlarının Müdürlüğümüz Araştırma Destek Koordinatörü ve Araştırma Değerlendirme Komisyonu tarafından inceleme yapılarak İlimizde bulunan Ortaöğretim okullarında anket çalışması ile ilgili komisyonumuz tarafından uygun görülmüştür.

İlimizde bulunan Ortaöğretim Okullarında anket uygulaması ile ilgili anket formları yazımız ekinde gönderilmiş olup, ilgi (b) Yönergenin 5. maddesi (o) bendi uyarınca taahhütnamenin ve araştırmanın bitiminde sonuç raporunun iki örneğini CD ‘ kayıtlı olarak müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

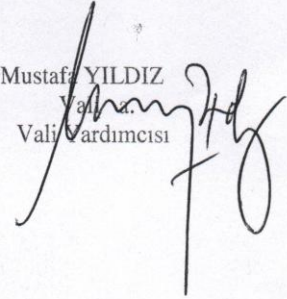
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

EKLER :

EK-1 : Onay (1 sayfa)

EK-2 : Anketi Formu (1 adet 4 sayfa)

Mustafa YILDIZ
Vali Yardımcısı

Millî Eğitim Müdürlüğü
UŞAK

Tel : 0 276 223 40 54
Faks : 0 276 227 39 35

E-posta : tasimali64@meb.gov.tr
int.adres : <http://usak.meb.gov.tr>

DANISMA
444 0 632
H A T T I

EĞİTİM
%100
DESTEK

Ek 2'nin devamı

T.C.
UŞAK VALİLİĞİ
MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

17-11-2009

SAYI : B.08.4.MEM.4.64.00.09/019-14059
KONU : Araştırma İzni

MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ'NE

- İLGİ : a)13/04/2004 tarih ve B.08.0.APK.0.03.02/1198 sayılı Genelge (2004/32)
b) 05/03/2007 tarih ve B.08.0.EGD.0.33.05.00-320/1143 sayılı Yönerge
c) 13/01/2009 tarih ve B.08.4.MEM.4.64.00.09-500/00519 sayılı Olur.

Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığının ilgi (b)yazılarına istinaden İlimiz Merkez ve İlçelerinde yapılacak olan tez ,anket ve araştırma çalışmaları sadece bir ili kapsıyorsa bulunduğu İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından izin verilmesi gerektiğinden İlgî (c) olurumuzla Araştırma Destek Koordinatörü ve Araştırma Değerlendirme Komisyonu kurulmuştur.

Aşağıdaki adı , soyadı ve unvanı yazılı kişilerin İlimiz Merkez İlçelerde tez ,anket ve araştırma çalışmaları ile ilgili komisyon tarafından gerekli inceleme yapılmış olup yapılan inceleme sonucunda tez ,anket ve araştırma çalışmaları Komisyonumuz tarafından uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ve teklif ederim.

Kemalettin ÖZKAN
Millî Eğitim Müd. Yrd.

OLUR
16./11/2009
Recep DUYGUN
Millî Eğitim Müdürü

Adı -Soyadı :
Eşref UÇAR

Unvanı :
Öğretmen

Millî Eğitim Müdürlüğü
UŞAK

Tel : 0 276 223 40 54
Faks : 0 276 227 39 35

E-posta : tasimali64@meb.gov.tr
int.adres : <http://usak.meb.gov.tr>

DANISMA
444 0 632
H A T T I

EGITIME
%100
DESTEK